

Georganiseerd ritueel misbruik en de bredere context ervan: Vernedering, bedrog en verloochening

Over de auteur

Dr. Elly Hanson is klinisch psycholoog en onderzoeker en houdt zich al meer dan twintig jaar bezig met seksueel misbruik: ze doet onderzoek, geeft trainingen en beoordeelt; ze beoordeelt en analyseert de onderzoeksliteratuur; ze informeert de politie en de praktijk van maatschappelijk werkers; ze draagt bij aan preventieve voorlichting; en ze ondersteunt en werkt met slachtoffers. Ze doet aan getuigenonderzoek en is een ervaren therapeut.

Dit verslag is opgedragen aan Lorna en haar wilde bloemen: Dank je wel voor het voorrecht om met je op reis te mogen gaan, voor het vertrouwen dat je in mij stelt en voor alles wat je me onderweg hebt geleerd en geïnspireerd.

Ik ben iedereen die aan dit rapport heeft bijgedragen zeer erkentelijk. Dank aan de onderzoekers wier werk de kern vormt; dank aan allen die mij hun wijsheid, inzichten en analyses hebben gegeven; en bovenal dank aan de slachtoffers en overlevenden van deze misdaden, naar wiens stemmen we zo dringend moeten luisteren en van wie we moeten leren.

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Veroordelingen voor rituele en/of georganiseerde intrafamiliale kindermishandeling misbruik	
3. De aard van het onderzoek naar georganiseerde rituelen (en verwante) misbruik	
4. Levens die te maken hebben met 'alledaags' misbruik en wreedheid	
5. De omvang van commercieel en gevisualiseerd seksueel misbruik van kinderen	
6. De aard en dynamiek van georganiseerd ritueel misbruik	
6.1 Ideologieën en thema's 6.2	
Psychologie van de dader 6.3	
Daden van mishandeling en marteling	
6.4 Dwang, manipulatie en moreel letsel 6.5	
Geïnduceerde verwarring en dissociatie 6.6	
Moord	
7. Daderpsychologie	
8. Prevalentie	
9. Langetermijneffecten voor slachtoffers en overlevenden	
10. Voortdurend misbruik tot in de volwassenheid	
11. De maatschappelijke context	
11.1 Complottheorieën 11.2	
Het discours van ongelof 11.3 Wat	
ligt ten grondslag aan standaard ongelof?	
12. Het onthullen van ritueel misbruik: barrières en professionele reacties	
13. Weg vooruit: preventie en effectieve reacties	
14. Conclusie	

Invoering

Mensen kunnen elkaar extreem wreed behandelen en dit rapport behandelt gedrag van deze ergste soort – mensen die de grenzen van hun verbeelding en macht overschrijden om kinderen, en vaak ook andere volwassenen, pijn te doen. Om de aard van ritueel misbruik en de daarmee samenhangende misstanden te identificeren en aan het licht te brengen, maak ik uitgebreid gebruik van getuigenissen van slachtoffers, die, als we ze serieus nemen, een diepe emotionele impact hebben. Dit rapport, daarom, over overlevenden,

Het boek waarschuwt hiervoor – overal worden ernstige vormen van mishandeling en marteling beschreven – lezers moeten naar zichzelf luisteren en beoordelen of, wanneer en hoe ze het boek lezen. Het bevat ook een uitnodiging aan degenen die zich daartoe in staat voelen – om aandachtig te luisteren, na te denken en te voelen wat er gedeeld wordt, en zo bij te dragen aan de collectieve inspanning die nodig is om op de juiste manier te reageren op deze meest afschuwelijke misdaad.

Wat wordt hier bedoeld met de term 'georganiseerd ritueel misbruik'? Dit kan natuurlijk op verschillende manieren worden gedefinieerd, maar de focus van dit rapport ligt op het volgende:

Georganiseerd seksueel, fysiek en psychologisch misbruik van kinderen (en vaak ook volwassenen) door een groep individuen die rituelen gebruiken als een vorm van langdurige en herhaalde marteling (vaak naast andere vormen van misbruik) met als doel hun slachtoffers te controleren, het zwijgen op te leggen en te terroriseren. Als onderdeel van deze controle trainen ouders kinderen in een bovennatuurlijk geloofssysteem, waarin ze zelf al dan niet geloven. Geritualiseerd misbruik betreft doorgaans familieleden (bijvoorbeeld ouders en hun kennissen die hun kinderen misbruiken) en begint al op jonge leeftijd (de definitie van ritueel misbruik van de Britse National Police Chiefs' Council, gebruikt binnen COCAD: de Complex and Georganiseerde database voor kindermishandeling)

Na het relatieve succes van het feminisme in de jaren zeventig en tachtig om samenlevingen in de westerse wereld ertoe te bewegen seksueel misbruik van kinderen serieuzer te nemen, heeft een aanzienlijk aantal mensen melding gemaakt van kindermishandeling van deze aard. Over het algemeen beschrijven overlevenden het als specifieke, regelmatige gevallen van geritualiseerd misbruik die plaatsvinden tegen een achtergrond van andere, meer frequente vormen van kindermishandeling, zoals verwaarlozing, fysiek misbruik, commercieel seksueel misbruik en 'alledaags' seksueel misbruik.

Hoewel dit rapport zich richt op georganiseerd misbruik, met inbegrip van rituele elementen, is een groot deel ervan ook relevant voor het begrijpen en aanpakken van georganiseerd kindermisbruik zonder deze elementen – bijvoorbeeld gezinnen die hun kinderen seksueel misbruiken, pooieren en verhandelen (en profiteren van hun

¹ Zoals gebruikelijk gebruik ik de term 'slachtoffers en overlevenden' (of een van beide, door elkaar) om te verwijzen naar degenen die zichzelf als zodanig identificeren. Dit gebruik duidt niet op een ideologisch geloof in alle beschuldigingen van ritueel misbruik.

Kwesties rondom geloofwaardigheid, waarheid en onwaarheid worden later in dit rapport uitgebreid besproken.

² Dit rapport richt zich op georganiseerd ritueel misbruik, inclusief seksueel misbruik, dat plaatsvindt in het Westen (grotendeels Europa, Noord- en Zuid-Amerika en Australazië), met hier en daar een focus op de Britse context. Kindermisbruik met georganiseerde rituele praktijken wordt ook gemeld in andere delen van de wereld, met name in Afrika (Chisholm et al., 2022; Owusu, 2022). Een deel van dit misbruik vertoont overeenkomsten en raakt aan het hier behandelde rituele misbruik, en ouders kunnen ideologieën uit diverse culturen vermengen. Daarom is wat hier wordt behandeld relevant voor een deel van het georganiseerde rituele misbruik dat in andere regio's wordt gepleegd. Tegelijkertijd verdienen de georganiseerde rituele misbruiken in andere regio's hun eigen focus, vooral gezien de verschillende vormen die deze kunnen aannemen (Owusu, 2022). Rituelen en bovennatuurlijke overtuigingen die voornamelijk/uitsluitend worden gebruikt om volwassenen en adolescenten te verhandelen, vormen geen focus van dit rapport, noch wordt de 'offermoord' op kinderen primair (naar het schijnt) gepleegd om geluk te brengen of ongeluk te voorkomen.

³ De meldingen zijn voornamelijk gedaan aan therapeuten, pleegouders, hulpverleners, maatschappelijk werkers, andere hulpverleners en onderzoekers, hoewel veel slachtoffers ook aangifte bij de politie hebben gedaan (hier wordt later dieper op ingegaan).

⁴ De term 'alledaags' is niet bedoeld als een minimalisatie van dit misbruik, maar eerder om de routinematige aard ervan te beschrijven, die zich dagelijks of wekelijks voordoet. Het 'alledaagse' karakter van dit misbruik staat centraal in de schade en de verschrikkingen die het met zich meebracht, omdat het onontkoombaar was, zonder respijt.

verkrachting) en pedofielenetwerken die kindermisbruikmateriaal (CSAM) creëren en delen, en die via families en instellingen werken.⁵ En er is ook relevantie voor situaties waarin individuele daders rituelen en bovennatuurlijke overtuigingen hebben gebruikt bij hun misbruik.

Historisch gezien is er vaak gediscussieerd over de vraag of misbruik 'ritueel misbruik' was of niet. Sommigen lijken te beweren dat het niet als zodanig kwalificeert als er geen religieuze motieven zijn (Salter, 2008a). Conform bovenstaande definitie is dit niet de benadering die hier wordt gehanteerd – de focus ligt veeleer op de ervaringen van de slachtoffers en hoe het misbruik aan hen is verteld.

Of de daders nu wel of niet geloven in verhalen over bovennatuurlijke goden (enz.), ze zijn nuttig om het misbruik te rechtvaardigen en aan te wakkeren en om de kinderen te terroriseren, het zwijgen op te leggen en de schuld te geven (Behrendt et al., 2020; Salter, 2012; Scott, 2001).

Gezien het aanzienlijke debat en de controverse rondom beschuldigingen van ritueel misbruik (zie hieronder) stellen sommigen dat de aandacht in plaats daarvan gericht zou moeten worden op de bredere patronen van misbruik, zoals de frequente intrafamiliale, commerciële en sadistische elementen.

In dit rapport wil ik een 'en/en'-benadering hanteren: het is waar dat de nadruk op rituele aspecten dit bredere beeld vaak vertroebelt, en het is ook zo dat wanneer deze elementen aanwezig zijn, ze vaak bijzondere afschuw, angst en schaamte oproepen bij overlevenden (Scott, 2001; Salter, 2013a).

We doen overlevenden onrecht aan als we ons op één dimensie (ritueel of niet-ritueel) richten ten koste van de andere, en bovendien missen we de manieren waarop ze met elkaar kunnen interacteren en elkaar kunnen aanwakkeren. Alle elementen van dit complexe beeld van misbruik verdienen meer aandacht, waarbij de stemmen van overlevenden op de voorgrond treden.

Dit rapport ontfaelt de aard van georganiseerd ritueel misbruik, de motieven en dynamiek ervan, de schade die het veroorzaakt en de belemmeringen die overlevenden ondervinden om zich uit te spreken. Het onderzoekt ook de maatschappelijke context waarin dit misbruik plaatsvindt, een context die gekenmerkt wordt door stilte, inactiviteit en een ongerechtvaardigd ongelof, naast diverse 'complottheorieën'. Al met al zijn er aanwijzingen voor een ernstige situatie waarin dit extreme misbruik het meest verborgen is, waardoor de slachtoffers voortdurend misbruikt worden en/of geen erkenning, steun of rechtvaardigheid krijgen. Ik sluit af met een blik op mogelijke oplossingen, waarbij ik verschillende acties schets die daadwerkelijk kunnen bijdragen aan het voorkomen van dit misbruik en het ondersteunen van de slachtoffers.

Veroordelingen voor ritueel en/of georganiseerd intrafamiliaal kindermisbruik

We hebben een verbluffend vermogen om zulke gevallen te vergeten en om op elke nieuwe gruweldaad te reageren alsof het de eerste is. Zonder een goed geheugen kunnen we geen verbanden leggen. En het ontbreken van verbanden betekent dat we oude mythen blijven reproduceren en zelfs een paar nieuwe mythen creëren.

Liz Kelly (1998)

In het Verenigd Koninkrijk zijn er minstens 14 gevallen geweest waarin mensen zijn veroordeeld voor seksueel misbruik van kinderen. Het gebruik van rituele praktijken in dit proces werd breed erkend, zowel binnen de strafrechtbank als binnen de familierechtbank.⁶ In negen gevallen was er meer dan één dader betrokken.

⁵ Netwerken van online daders vallen niet binnen de reikwijdte van het rapport, aangezien deze individuen doorgaans geen kindermisbruik plegen terwijl ze fysiek bij elkaar zijn. Een groot deel van het seksueel misbruik van kinderen dat deze groepen met elkaar delen, is echter afkomstig van de offline georganiseerde groepen die hier worden besproken (Canadian Centre of Child Protection, 2017; Salter & Woodlock, ingediend).

⁶ Dit zijn de volgende: Malcolm en Susan Smith, en Albert en Carolee Hickman (The Guardian, 1982; Mullin, 2015); Shaun Wilding (Birmingham Evening Mail, 1986); Brian Williams (Evison, 1987); Hazel Paul en anderen (Daily Post, 1988); De familie 'T' (Donnelly & Stewart, 1989); Reginald Harris (Rees, 1990); een zaak in Liverpool (Daily Post, 1992); Michael Horgan (McMullan & Revell Walton, 1999); een zaak in Ealing (The Birmingham Post, 1993); een zaak in Swansea (The Guardian, 1994); David en Bette Stalford (Nutall, 2004); Colin en Elaine Batley,

Daarnaast zijn er veroordelingen geweest voor seksueel misbruik dat vergelijkbaar is met georganiseerd ritueel misbruik, waarbij meerdere familieleden hun kinderen op sadistische wijze seksueel misbruikten en/of martelden en hen dwongen om seks te hebben met anderen in de loop van hun jeugd.

7

Door dieper in te gaan op een aantal van deze cases, krijgen we inzicht in een aantal van de werkwijzen en de dynamiek die hierbij een rol spelen.⁸ In 1982 werden het echtpaar Malcolm en Susan Smith, samen met Susans zus en echtgenoot, Albert en Carole Hickman, veroordeeld voor misdaden met betrekking tot seksueel misbruik van vier kinderen in de leeftijd van één tot vijftien jaar. Malcolm Smith overtuigde de kinderen ervan dat hij 'Lucifer' was, en dit zou *'grotendeels een list zijn geweest waarmee kinderen en jonge meisjes in de val werden gelokt'* (The Guardian, 1982). Hij graveerde een omgekeerd kruis in de buik van een kind, plaatste een brandende kaars in haar anus en vagina en brandmerkte haar geslachtsdelen met een heet altaarmes. In 2015 werden Albert en Carole Hickman veroordeeld voor verder ritueel seksueel misbruik nadat een vrouw zich had gemeld nadat ze zich in 2011 tijdens een rouwverwerkingstherapie herinneringen aan dit misbruik had hersteld. De rechtbank hoorde hoe Carole Hickman het meisje ervan overtuigde dat ze deel uitmaakte van een machtige heksenkring en haar onderdrukte terwijl haar man haar verkrachtte. Ze gebruikte dreigementen met zwarte magie en sneed het slachtoffer met een mes. Het meisje had het misbruik bij de politie gemeld toen het gebeurde, maar haar beweringen werden afgewezen door agenten die oordeelden dat een getrouwde vrouw...

niet in staat tot zulke gruwelen.

In 1998 kwamen de dochter en stiefzoon van een veroordeelde zedendelinquent, Michael Horgan, naar voren om uitgebreid te spreken over het misbruik dat hij hen had aangedaan, uit protest tegen zijn vrijlating na slechts de helft van zijn tienjarige straf te hebben uitgezeten (McMullan & Revell Walton, 1999). Hij was in 1992 samen met vijf anderen vervolgd voor het georganiseerde, rituele misbruik van meerdere kinderen, waarvan de jongste twee jaar oud was, maar de media-aandacht lijkt destijds schaars te zijn geweest. Philomena, zijn dochter, vertelde aan News of the World hoe hij en andere mannen haar en haar stiefbroer regelmatig meenamen naar een plaatselijke heide waar ze samen met andere kinderen seksueel werden misbruikt, met ceremonies, kruisen, kettingen, zweepen en een slang die daarbij werd gebruikt. Ze beschreef ook hoe haar vader een 'zwartmagisch altaar' op hun zolder bouwde, de handen van de kinderen vastbond en ze aan haken hing voordat ze vervolgens door hem en anderen seksueel werden misbruikt. Haar stiefbroer, Michael, vertelde ook dat zijn stiefvader *'mijn maat en mij aan elkaar vastbond en ons dingen liet doen terwijl zijn vrienden toekeken'* en dat toen hij ouder was, zijn stiefvader *'met zijn vrienden mij meenam naar het park en mij aan mannen verkocht'*.

In 1992 werd in Wales een uitgebreid onderzoek gestart nadat een tienjarige jongen aan zijn pleegouders had verteld dat hij en andere kinderen door zijn vader en andere volwassenen waren misbruikt. Andere kinderen bevestigden zijn beweringen, wat leidde tot een proces tegen twaalf personen, van wie er zes werden veroordeeld. De jury hoorde dat kinderen vanaf twee jaar seksueel werden misbruikt in afgelegen schuren en loodsen in Pembrokeshire en werden onderworpen aan een angstaanjagende mix van geweld, bedreiging en rituele praktijken, waaronder een jongen die met een jachtgeweer werd beschoten en uit een boot in zee werd gegooid; kinderen die werden vastgebonden en met messen op hun keel werden gezet; en geiten en kippen die werden geslacht en hun bloed op grafstenen werd gegoten voordat ze werden verkracht.

Jacqueline Marling en Shelly Millar (The Daily Telegraph, 2011); Peter Petruske en Jack Kemp (The Independent, 2012); en in het afgelopen jaar zeven personen in Glasgow (Scott, 2023; BBC, 2024, 2025).

⁷ Negen personen veroordeeld voor seksuele misdrijven in de West Country (Lakeman, 1998); Marie Black, Michael Rogers, Jason Adams en Carol Stadler (The Guardian, 2015).

⁸ Ik ben journalist Tim Tate en gepensioneerd politieagent Carole Mallard veel dank verschuldigd. Zij hebben gedetailleerde aantekeningen over deze zaken bijgehouden in de mediaberichten van destijds. Deze aantekeningen zijn met mij gedeeld en vormen, samen met media-artikelen die ik heb geïdentificeerd, de basis voor de samenvattingen van de zaken hier.

'Hoe afschuwelijk het ook was, we moesten die verschrikking omarmen om te begrijpen wat er gebeurd was'

In 1998 werden acht mensen uit Devon veroordeeld tot een totale gevangenisstraf van 100 jaar voor seksueel misbruik, verspreid over 35 jaar. Dit misbruik was intergenerationeel, waarbij grootouders hun kinderen hadden geleerd hun eigen kinderen te misbruiken, en sadistisch, waarbij gebruik werd gemaakt van scheermesjes, houweelstelen, hooivorken en breinaalden (de laatste werden gebruikt bij abortussen) (Lakeman, 1998; Lindy Brown, interview). Deze misbruikers verkrachtten niet alleen de kinderen (van 3 tot 15 jaar), maar nodigde ook vrienden en burens uit om hetzelfde te doen. Een slapend achtjarig meisje werd het bos in gebracht om vastgebonden en twintig keer verkracht te worden. Kinderen werden aan stoelen vastgebonden om verkracht en gemarteld te worden. Misbruik binnen het gezin was oorspronkelijk 30 jaar eerder gemeld, maar niet serieus genomen; dit keer kwam het onder de aandacht van de autoriteiten door de gezamenlijke klachten van 14 leden van de uitgebreide familie.

De rechtszaak draaide om de getuigenissen van twee vrouwelijke slachtoffers, van ongeveer 15 en 19 jaar oud. Lindy Brown, die ik over de zaak interviewde, was destijds manager van het project voor de ondersteuning van jonge getuigen van de NSPCC en ondersteunde de oudste gedurende het proces, waarbij ze er de hele tijd bij betrokken was. Ze beschreef een proces waarin de slachtoffers een agressief kruisverhoor door talloze advocaten die verschillende verdachten vertegenwoordigden, moesten doorstaan, maar dat bijeen werd gehouden door een rechter die de verschrikkingen van wat de slachtoffers beschreven, onder ogen kon zien. Meer dan 25 jaar later had het proces haar fundamenteel veranderd als persoon, doordat het haar in een diepte van verdorvenheid had gebracht die ze nog nooit eerder had gezien: *'Ik had 10-11 jaar post-kwalificatie en het meeste werk dat ik voor de NSPCC had gedaan, ging over seksueel misbruik van kinderen... en ik had nog nooit zoiets gehoord... wat er werd besproken was zo gruwelijk dat ik er nooit over heb kunnen praten... het is het enige werk dat ik heb gedaan waarbij dat het geval was.'* Ik zou me zorgen maken dat als [anderen] die informatie hadden, ze hetzelfde zouden voelen als ik. Het overtrof alles wat ik ooit had gehoord of me had kunnen voorstellen, of wat ik later heb gehoord.'

Een van de moeilijke dingen was het verwerken van het feit dat de mannen die met de dochters van de daders trouwden, zelf ook daders werden binnen dit georganiseerde misbruik. De implicaties hiervan waren existentieel: *'Getrouwde mannen in Kent die deel uitmaakten van dat misbruik – op een intellectueel niveau kan ik begrijpen hoe dat gebeurt, maar weet je, het is angstaanjagend... hoe ze met elkaar in contact kwamen, hoe ze wisten dat ze dat soort mensen waren. Of is het zo dat iedereen onder de juiste omstandigheden daartoe in staat is?'*

Ze beschreef het misbruik waarbij kinderen gedwongen werden tot seksuele handelingen met elkaar, en de impact daarvan was dat de drie oudere zussen van de twee slachtoffers in de rechtszaal zelfmoord pleegden, en de jongste van de twee later ook zelfmoord pleegde.

Deze zaak onderstreepte voor haar hoe belangrijk het is om rekening te houden met 'worstcasescenario's' in de kindbescherming, iets wat volgens haar in veel van de huidige praktijk ontbrak. In verband daarmee merkte ze op dat, hoewel er recentelijk beschuldigingen van misbruik waren geweest met betrekking tot dit gezin, er binnen de sociale dienst geen enkele poging werd gedaan om de puntjes op de i te zetten en inzichten uit het verleden te benutten. In plaats daarvan was er een kortzichtige aanpak die gerechtvaardigd werd door 'zaken van geval tot geval te behandelen'.

In 2023 werden in Glasgow acht personen schuldig bevonden aan misdaden van seksueel misbruik van kinderen en/of andere vormen van kindermishandeling, en begin 2025 kregen zeven van hen levenslange gevangenisstraffen.

voor dit misbruik.⁹ Vijf van deze personen werden schuldig bevonden aan poging tot moord op een jong meisje dat ze in een magnetron hadden geduwd en op andere plaatsen hadden opgesloten. De rechtbank hoorde ook dat ze verkracht was toen ze nog jong genoeg was om luiers te dragen, gedwongen was om hondenvoer te eten, opgesloten zat in een kast met een doos vol spinnen, met een spijker aan haar kleren was opgehangen en achtervolgd werd door mensen met duivelsmaskers. In totaal waren vier kinderen het slachtoffer geworden van seksueel misbruik, groepsverkrachtingen en geweld door de groep. Twee personen werden ook schuldig bevonden aan kindermishandeling. In zijn vonnis merkte de rechter op dat een van de slachtoffers 'pijnlijke woorden' sprak in haar verklaring over haar impact, en merkte op dat *'in schril contrast met wat haar was aangedaan en de impact ervan, een indruk van aangeboren menselijkheid door haar woorden heen schemert'*.

Buiten het Verenigd Koninkrijk is Project Jericho in Prescott, Canada, het vermelden waard, omdat het zowel de omvang van netwerken van misbruikers laat zien als de vastberaden, doordachte en holistische aanpak ervan. In augustus 1989 maakte een groep van drie broers en zussen in pleegzorg seksueel misbruik door familieleden bekend, waarbij ze 'monsterspellen' speelden in de kelder. Volwassenen verkleedden zich in lakens en maskers en verkrachtten hen, sneden hen met messen, dwongen hen bloed en modder te drinken en sloten hen op in een kerker (Gummer, z.d.; Miller, 1995). Er werd een gezamenlijk team van maatschappelijk werk en politie opgericht om onderzoek te doen, met afgeschermd centra.

financiering, de betrokkenheid van een gespecialiseerde officier van justitie en steun van de lokale burgemeester. Medisch bewijs en bewijsmateriaal uit het tehuis bevestigden de rapporten van de kinderen, en het team bracht geleidelijk een intergenerationeel netwerk van misbruikers aan het licht, verspreid over vier families.

Onder deze misbruikers bevonden zich ook verre familieleden en vrienden, en bovendien waren er verschillende 'eenzame pedofielen' die dezelfde kinderen als doelwit hadden (Gummer, geen datum; Miller, 1995). Naarmate het onderzoek vorderde, werden centraal beheerde middelen beschikbaar gesteld voor het onderzoek en werd een gespecialiseerd therapeutisch team samengesteld om de kinderen te ondersteunen (Gummer, z.j.; Miller, 1995).

Toen de media zich op de stad stortten, geïnteresseerd in het 'schandaal' en de beschuldigingen tegen prominente personen, hielp de burgemeester de aandacht te richten op de onderzoeksinspanningen en een verhaal van gemeenschapstrots te creëren: in plaats van dat Prescott synoniem werd met horror, was het de stad die 'een catastrofe had doorstaan' en met succes kinderen van mishandeling had gered (Campbell, 2023). In oktober 1994 waren er 162 slachtoffers geïdentificeerd (1 op de 4 kinderen in de stad) en 119 vermoedelijke daders. Vijfenzestig werden aangeklaagd en 91% van hen werd veroordeeld (Gummer, znw.).

Bij alle vormen van criminaliteit weerspiegelen veroordelingen 'het topje van de ijsberg' – voor elke misdaad die tot een veroordeling leidt, zijn er veel meer die dat niet doen (ook wel 'de donkere cijfers' genoemd). En bij misdrijven van seksueel misbruik is het percentage niet-opgemerkte en niet-veroordeelde delinquenten nog groter – Dit weerspiegelt het feit dat het misdrijf weinig bewijsmateriaal achterlaat, afgezien van de getuigenis van het slachtoffer, en dat slachtoffers vaak te angstig, beschaamd, geïntimideerd, hopeloos of vol zelfverwijt zijn om aangifte te doen bij de politie of kinderscherming (Morrison, Bruce & Wilson, 2018; Patterson, Greeson & Campbell, 2009; Scurich & John, 2019; Somer & Szwarcberg, 2001). Wanneer we kijken naar mishandeling waarbij meerdere daders samenwerken om kinderen te terroriseren, wordt dit beeld nog somberder – de drempels om aangifte te doen nemen toe in aantal en omvang, waardoor er maar heel weinig slachtoffers aangifte doen. En de weinigen die dat wel doen, krijgen vaak op zijn best ontoereikende en in het slechtste geval schadelijke reacties (dit alles wordt hieronder uiteengezet). Bovendien zijn aanklagers mogelijk niet geïnteresseerd in de rituele aspecten van het misbruik en laten deze daarom weg uit de strafzaak, gezien hun focus op de kernmisdrijven verkrachting en aanranding. Bovendien bestaat het risico dat de rituele aspecten een nutteloze afleiding vormen en aanleiding geven tot gefascineerde afschuw en ongeloof (Scott, 2001).

Kortom, de gevallen die in dit hoofdstuk worden besproken, geven een veel breder beeld van georganiseerd en/of ritueel kindermisbruik, en het is onwaarschijnlijk dat ze volledig representatief zijn voor dit beeld (bijvoorbeeld

⁹ De vertraging werd veroorzaakt door vertragingen in de beoordelingen van de overtredders die moesten dienen als basis voor de strafoplegging.

(de zaken die voor de rechter komen, zullen waarschijnlijk minder effectieve controle op slachtoffers inhouden dan de zaken die dat niet doen). Volgende paragrafen richten zich daarom op dit bredere beeld, waarbij gebruik wordt gemaakt van verslagen van overlevenden aan onderzoekers, maar ook aan therapeuten en andere hulpverleners.

De aard van het onderzoek naar georganiseerd ritueel (en daaraan gerelateerd) misbruik

Eind jaren 80 kwam het onderzoek naar georganiseerd ritueel kindermisbruik echt op gang en in de jaren 90 werd een aanzienlijk aantal onderzoeken gepubliceerd. Deze studies gingen vooral over casussen van patiënten van therapeuten die dit misbruik rapporteerden (bijvoorbeeld Coleman, 1994; Fraser, 1990; Young et al., 1991). Ook analyseerden ze gevallen van georganiseerd misbruik door de overheid en de vrijwilligerssector (waaronder gevallen waarbij ritueel misbruik een rol speelde). Ook waren er enquêtes onder professionals en een analyse van gegevens van hulplijnen (bijvoorbeeld Gallagher et al., 1996; Scott, 1993).

Sindsdien lijken de studies minder frequent te zijn geweest, hoewel drie onderzoeksprojecten het inzicht en de kennis aanzienlijk hebben verdiept. In 2001 publiceerde Sara Scott een baanbrekende studie met twaalf diepgaande interviews over de levensgeschiedenis van overlevenden van ritueel misbruik, na een bredere enquête die door 36 personen was ingevuld (Scott, 2001). Begin jaren 2010 volgde Michael Salters onderzoek met een vergelijkbare methodologie onder 21 overlevenden van georganiseerd kindermisbruik (van wie er 16 rituele elementen rapporteerden) en professionals die deze cliëntengroep ondersteunden (Salter, 2011, 2012, 2013a, 2013b, 2017, 2019).¹⁰ Recenter heeft een onderzoeksgroep in Duitsland het probleem onderzocht door middel van enquêtes onder overlevenden en professionals, naast de analyse van inzendingen over dit onderwerp aan het Duitse onafhankelijke onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen. Dit resulteerde in totaal in acht wetenschappelijke artikelen (bijvoorbeeld Schröder et al., 2018, Schröder, Nick et al., 2020). Daarnaast worden er nog steeds casusreeksen, enquêtes en andere analyses gepubliceerd, die bijdragen aan de bredere kennis.

Kijkend naar breder onderzoek, zijn er de afgelopen 40 jaar diverse studies verschenen die andere vormen van georganiseerd kindermisbruik in kaart brengen (zoals het door ouders produceren van afbeeldingen van seksueel misbruik van kinderen en kinderhandel binnen families). Zoals hierboven opgemerkt, vormt dit soort misbruik doorgaans de bredere context voor ritueel misbruik (hoewel het er meestal niet bij betrokken lijkt te zijn). Jeugd die door pedofiellenetwerken worden beheerst, hebben veel met elkaar gemeen, zelfs wanneer groepen kinderen op verschillende manieren hebben misbruikt en geterroriseerd. Sommige overlevenden die aan deze studies deelnamen, geven aan dat hun misbruik rituele elementen bevatte, en dit is inderdaad ook het geval in onderzoek naar andere vormen van seksueel misbruik, zoals misbruik door broers en zussen (bijvoorbeeld Carlson et al., 2006; Pacheco, Buenaventura & Miles, 2023).

Naast dit onderzoek bestaat er literatuur over behandelmethoden voor overlevenden van ritueel misbruik, die vaak worstelen met diverse complexe behoeften (bijvoorbeeld Miller, 2018; Ross, 2017; Schwartz, 2013; Sinason, 1994), en een parallelle reeks artikelen, scripties en boeken die stellen dat beschuldigingen van ritueel misbruik voortkomen uit morele paniek en dergelijke (bijvoorbeeld Goodwin, 2018; Nathan, 2017; Victor, 1998). Dit zijn meestal hypothesen die commentaar leveren op waargenomen maatschappelijke trends en die, samen met talloze sceptische verslagen in de populaire pers, het discours van ongelof vormen. Er wordt vaak een beroep gedaan op andere literatuur over valse herinneringen om ongelof te onderbouwen.

Ook relevant voor het begrijpen van georganiseerd en ritueel misbruik en de context en impact daarvan zijn andere onderzoeksgebieden die zich richten op thema's als de psychologie van groepen (met name groepsriminaliteit); het gebruik en de macht van rituelen; de reacties van mensen op onrecht; en de psychologie van trauma en dissociatie.

¹⁰ Salter publiceerde zijn bevindingen in een boek en in verschillende wetenschappelijke artikelen waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Later De wetenschappelijke artikelen bevatten ook analyses van 9 andere overlevenden van georganiseerd misbruik.

Gezien het hoofddoel van dit rapport, namelijk het beschrijven van de aard, motieven, dynamiek en schade van ritueel en daaraan gerelateerd georganiseerd misbruik (gebaseerd op het logische en bewezen standpunt dat beschuldigingen van ritueel misbruik serieus genomen moeten worden, zoals hieronder wordt besproken), benadruk ik onderzoeken die gebruikmaken van primaire onderzoeksmethoden¹¹ en beschouw ik hun bevindingen in de context van de bredere literatuur die hierboven is beschreven.

Levens die te maken hebben met 'alledaags' misbruik en wreedheid

De meeste overlevenden van georganiseerd ritueel misbruik melden volwassen familieleden als hun primaire daders (Salter, 2012; Schröder et al., 2018; Schröder, Behrendt et al., 2020a; Scott, 2001). Kijkend naar de levensgeschiedenissen die door deze groep overlevenden worden verteld, zien we zowel opvallende diversiteit als overeenkomsten. Enerzijds is er een grote sociaaleconomische variatie – sommige beschrijven gezinnen die zeer welvarend en goed geconnecteerd zijn, terwijl andere gezinnen worstelen met armoede en schulden. Bovendien zijn sommige gezinnen zeer gereguleerd en projecteren ze een beeld van 'het perfecte gezin', terwijl in andere de chaos en de geestelijke gezondheidsproblemen zichtbaar zijn voor de buitenwereld. Echter, in vrijwel alle geregistreerde verslagen van overlevenden van intrafamiliaal georganiseerd ritueel misbruik, zijn er gemeenschappelijke thema's van dominantie en controle (meestal het krachtigst uitgeoefend door vaders); verwaarlozing van de emotionele (en vaak fysieke) behoeften van kinderen; en routinematige wreedheid jegens hen – vooral jegens meisjes (Scott, 2001; Salter, 2013a). In wezen rapporteren deze overlevenden over een jeugd waarin degenen die de taak hadden voor hen te zorgen en hen te beschermen, juist enorme en constante bronnen van gevaar waren.

12

Het misbruik waar deze groep overlevenden over vertelt, omvat routinematig seksueel misbruik door familieleden dat meestal in de vroege jaren van hun leven begon. Hierbij waren vaak sadistische elementen betrokken en het was verweven met andere vormen van misbruik en verwaarlozing.

Er was altijd wel sprake van geweld, in welke vorm dan ook. Het begon meestal met een pak slaag en eindigde in aanranding, maar daarna werd je opgesloten in de kamer, vastgebonden aan het bed, mocht je niet eten, niet drinken, niet naar de wc... mijn vader deed dat vrij vaak... als ik de kamer niet uit mocht... dan kwam hij het liefst op me plassen.

Overlevende Kathleen¹³ geciteerd door Scott (2001)

Hij deed ook wel eens lieve dingen tegen me, zoals op me pissen als ik in bad zat, mijn hoofd in de wc steken en ontlasting in mijn mond stoppen. Lief, weet je, lief zoiets... Ik haat hem... en eh, in die kamer kan ik me hem en mijn oom nog herinneren, toen de een aan de ene kant stond en mijn schouders naar beneden trok, terwijl de ander... een keer stopte hij een potlood in me. Ze stopten het potlood ook in mijn navel. Soms kan ik het niet verdragen als kleding mijn buik raakt... Ik kan niets in de buurt van mijn navel verdragen, want dat is een van de dingen die ze deden om me te martelen. Ze hadden allemaal van die gele potloden die papa van zijn werk had gekregen.

Gillian geciteerd door Scott (2001)

¹¹ Zoals uit deze paragraaf blijkt, omvat dit voornamelijk klinische, interview- en enquêtestudies van overlevenden en relevante professionals. Ik ken geen studies die systematisch de perspectieven van ritueel misbruik of breder georganiseerde intrafamiliale mishandelingsplegers onderzoeken, maar dit perspectief is soms wel zichtbaar, en ik baseer me daarbij op breder onderzoek naar de psychologie van daders.

¹² Merk op dat dit ook de veelvoorkomende ervaring is van slachtoffers van intrafamiliaal georganiseerd misbruik waarbij geen rituele praktijken betrokken zijn. Zo ontdekten Pacheco et al. (2023) in hun interviewstudie onder mannelijke overlevenden van intrafamiliale mensenhandel dat negen van de tien slachtoffers 7 of meer van de 10 items van de Adverse Childhood Experiences Scale rapporteerden (die mishandelingservaringen omvat zoals emotionele verwaarlozing, fysieke verwaarlozing, emotioneel misbruik, fysiek misbruik en leven met huiselijk geweld).

¹³ Alle voornamen die in dit rapport worden genoemd, verwijzen naar overlevenden en zijn de pseudoniemen die in de oorspronkelijke publicaties werden gebruikt.

Veel overlevenden geven aan dat het seksueel misbruik zo vaak voorkwam dat het slechts een achtergrond in hun leven vormde. Bij dit misbruik rapporteren ze, zoals normaal is, vaak oppervlakkige herinneringen (Goodman-Delahunty, Nolan & van Gijn-Grosvenor et al., 2017) in plaats van dat ze zich veel specifieke voorvallen duidelijk kunnen herinneren.

Ik weet nog dat mijn vader vaak dingen in me stopte, zijn hand was zijn favoriet. Het werd normaal, ik ontspande me gewoon en het deed minder pijn. Het was zo gewoon dat ik niet dacht: 'O mijn god, wat doe je?'

Sinead geciteerd door Scott (2001)

Ik kan me herinneren wat ik normaal misbruik noem... het was gewoon mijn vader. Dat was vrijwel net zo'n normaal verschijnsel als het eten van mijn maaltijden. Ik kan niet echt het verschil zien... Het gebeurde thuis, of hij nam me mee voor een wandeling in het park. Hij zei altijd dat we gingen winkelen en op de parkeerplaats... eigenlijk overal... Ik denk niet dat het hem echt iets kon schelen.

Kate geciteerd door Scott (2001)

Seksueel misbruik en sadistische wreedheid gaan vaak gepaard met een dynamiek van gedwongen slavernij en 'verdeelt en heerst' (Scott, 2001; Salter, 2013a). Zo beschrijven sommige overlevenden dat ze belangrijke huishoudelijke taken op zich namen en voor hun broertjes en zusjes zorgden. Anderen geven aan dat zij de enigen waren die zo werden behandeld, of die werden verwaarloosd of op een bepaalde manier werden mishandeld.

We gedroegen ons als volwassenen, ik voelde me nooit een kind. Als klein meisje was ik altijd een volwassene.

Colleen geciteerd door Salter (2013a)

Het was altijd ijskoud in huis. Maar ik raakte eraan gewend en uiteindelijk kon ik het verschil tussen warm en koud helemaal niet meer zien, want ook in mijn slaapkamer thuis... ik was de enige... ik had helemaal geen dekens op mijn bed... maar mijn broers hadden wel dekens in hun slaapkamer. Ze werden anders behandeld door mijn ouders en grootouders; zij kregen vroeger ook goed te eten.

Sophie geciteerd door Scott (2001)

In wezen lijkt in deze gezinnen de normale behoefte om kinderen op te voeden en lief te hebben, afwezig te zijn. Kinderen worden in plaats daarvan benaderd als slaven en speelgoed – als wezens die pijn gedaan, gekweld en gecontroleerd moeten worden. In dergelijke omstandigheden hebben kinderen routinematig te maken met zeer stressvolle en angstaanjagende situaties, maar het uiten van deze gevoelens (bijvoorbeeld door te huilen of te schreeuwen), of door te vechten of te vluchten, zou het gevaar aanzienlijk vergroten. Overlevenden herinneren zich hoe dergelijk gedrag werd bestraft en de aanzienlijke druk die op hen werd uitgeoefend om te doen alsof alles in orde was, om de schijn op te houden. Er werd regelmatig via allerlei kanalen de boodschap overgebracht dat hun gedachten, hun gevoelens, en zelfs hun ervaring van de werkelijkheid, zowel ongeldig als irrelevant waren.

Hij vertelde je wat je dacht en voelde, en dan moest je toegeven: 'Je deed dat omdat je brutaal was'... Een keer probeerde ik zo hard om niet te huilen, maar ik kon het niet helpen, en toen begon ik te huilen, en dan dacht ik: 'O, zie je wel, nu zet je de waterleidingen aan, en probeer je me te manipuleren'.

Jo geciteerd door Salter (2013a)

Ik denk, herinner ik me, dat een groot deel van mijn jeugd geen zin had, omdat wat er overdag gebeurde heel anders was dan wat er 's nachts of in het weekend gebeurde. Wat er gebeurde was...

¹⁴ Zie hieronder het gedeelte over de psychologie van de dader.

totaal het tegenovergestelde van wat er overdag werd getoond, je weet wel, het hele Brady Bunch-gedoe. Mam, pap, kinderen, alles ziet er piekfijn uit. Het was het tegenovergestelde.

Isabelle geciteerd door Salter (2013a)

Het ging er niet alleen om te vertellen, je moest ook niet de aandacht op jezelf vestigen... je bent geen lastpak of hebt geen problemen, maar je vestigt ook niet de aandacht op jezelf [d.w.z. niet uitblinken]. Je moet redelijk gemiddeld zijn, en vooral niet opvallen.

Jo geciteerd door Salter (2013a)

Om dergelijke omstandigheden te overleven, moeten kinderen een beroep doen op een formidabele reeks copingvaardigheden en aanpassingen, waaronder hyperalertheid en het leren lezen van de denkwijze en stemming van de dader; sussende strategieën, meestal gepaard gaand met schaamte en zelfverwijt; en weten zonder te weten, waarbij sprake is van dissociatie (DePrince et al., 2012; Herman, 1992; McCollum¹⁵, 2015).

Een deel van de slachtoffers van georganiseerd misbruik identificeert familieleden niet als daders, maar beschrijft dat ze het doelwit waren van daders die opereren via instellingen zoals scholen, verzorgingshuizen en kerken (Gallagher et al., 1996; Gerke et al., 2024; Salter, 2013a; Scott, 2001). Hoewel er in dergelijke situaties een andere dynamiek speelt, blijven de thema's routinematig seksueel misbruik en sadisme bestaan. Voor beide zijn commercieel en gevisualiseerd seksueel misbruik eveneens typische elementen, zoals hieronder wordt toegelicht.

De omvang van commercieel en gevisualiseerd seksueel misbruik van kinderen

Naast deze 'alledaagse wreedheid' worden veel slachtoffers van georganiseerd en ritueel misbruik ook gekocht en verkocht om verkracht (gepimpt en verhandeld) te worden en hun seksueel misbruik te laten fotograferen en filmen (om kinderpornografisch materiaal te maken: CSAM). In hun enquête onder 165 zelfgerapporteerde overlevenden van georganiseerd misbruik (waarvan 88% ritueel misbruik omvatte)¹⁶ ontdekten Schröder, Nick et al. (2020) dat 91% commerciële seksuele uitbuiting rapporteerde en 90% aangaf dat hun misbruik gepaard ging met CSAM-productie. En in hun parallelle enquête onder zorgprofessionals die Bij het ondersteunen van overlevenden van georganiseerd/ritueel misbruik, gaven zelfs hogere percentages aan dat het misbruik van hun cliënten deze elementen bevatte (respectievelijk 96% en 94%).

In aanvulling op deze bevindingen concludeerde een onderzoek dat zich in plaats daarvan richtte op slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen met ...

In 82% van deze gevallen werd gemeld dat de primaire dader een familielid was, meestal de vader van het slachtoffer (38%), gevolgd door beide ouders (19%). Bijna een derde (31%) van deze groep gemeld misbruik door iemand met gezag (35% noemde een arts of meer, 30% leraar(s), 26% politieagenten en 26% geestelijken) en 51% van de respondenten noemde minstens één volwassen vrouw als dader.

Een later Amerikaans onderzoek onder slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen met een beperking (CSAM) vroeg weliswaar niet naar georganiseerd misbruik, maar toonde ook aan dat het seksueel misbruik bij velen al op zeer jonge leeftijd was begonnen en betrekking had op familieleden (Gewirtz-Meydan et al., 2018). De bevindingen van deze kwantitatieve studies sluiten aan bij wat overlevenden van ritueel misbruik in interviews beschrijven (Scott, 2001; Salter, 2013a).

¹⁵ Wordt hieronder verder besproken in het hoofdstuk over impact.

¹⁶ De bevindingen van dit onderzoek worden ook gerapporteerd door Schröder et al. (2018), en er is meer te vinden op hun website. bevindingen en methodologie hieronder.

Ik weet niet hoe oud ik was... de eerste keer dat ik volledige seks had. Ik moet nog niet zo lang op school hebben gezeten; ik begon als driejarige. Mijn moeder had me 's avonds naar de slaapkamer gebracht en me een jurk aangetrokken... Ze trok mijn uniform uit, zette me in bad en kleepte me aan in dit... Ik herinner me de felle kleuren, het was een heel dieppaarse smockjurk die heel kort was, met een beetje kant met ruches erop. En ze had mijn haar omhoog getrokken tot wat ik een 'palmboom' noem, bovenop mijn hoofd, rechtopstaand met een watervaleffect... Ze had een paars lint in mijn haar gedaan... Ze trok mijn onderbroek uit en deed een luier om. Kleine witte sokjes met kant eraan en een paar teenslippers...

Hij droeg me naar de andere kant van de kamer waar ze camera's en schijnwerpers hadden, en hij zette me op dit platform... En alsof je een pop zou poseren, denk ik... En hij zei: 'lach voor me' en ik glimlachte, en ik herinner me dat er een grote flits op me afkwam en dat ik schrok...

Hij deed toen mijn luier uit en maakte zulke foto's. Daarna trok hij mijn jurk uit... dit is de eerste keer dat ik me herinner dat ik volledige seks had. Er zijn wat foto's van hem waarop hij me oraal bevredigde. Toen... lag ik op de een of andere manier bovenop hem, zodat zijn penis in me ging en hij me op en neer kon tillen. Maar de eerste keer dat hij in me ging, gingen de camera's niet af, en ze moeten de camera hebben uitgezet, want ik schreeuwde en begon te huilen. Ik werd meteen geslagen en geschud... en ze begonnen opnieuw. En het was de eerste keer dat ze me lieten zien terwijl ik verkracht werd.

Sinead geciteerd door Scott (2001) waarin ze beschrijft hoe ze door haar moeder werd voorbereid op een gefilmde verkrachting, en hoe dit vervolgens werd uitgevoerd door een vriend van haar vader (haar misbruik omvatte later ook rituelen)

Historisch gezien heeft onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen (CSAM) de georganiseerde en intrafamiliale dimensies van een groot deel van de productie ervan vaak verwaarloosd (Itzin, 1997; Salter & Wong, 2023). Ook bij de aanpak van kinderhandel (ook bekend als kindersekshandel) is niet altijd voldoende rekening gehouden met de mate waarin dit wordt gedreven door familieleden en pedofiele misbruikgroepen (Itzin, 2001; Pacheco et al., 2023; Raphael, 2020). Zoals hierboven vermeld, wordt deze commerciële seksuele uitbuiting (pooierhandel en de verkrachtingen die daarop volgen) door overlevenden van ritueel misbruik vaak genoemd als een ander afschuwelijk onderdeel van hun mishandeling.

Slachtoffers beschrijven hoe deze aspecten van hun misbruik, waarbij ze worden gefilmd en/of verkocht aan anderen, vaak gepaard gaan met vernedering, schaamte, wreedheid en sadisme, en de diepe degradatie die ontstaat als gevolg van deze objectificatie en commercialisering (zie bijvoorbeeld C3P, 2017; Pacheco et al., 2023; Raphael, 2020; Salter & Woodlock, ingezonden).

Er werd mij verteld dat ik elke man tevreden moest stellen, anders zou mij dat kwaad doen. Ik moest me dus niet distantiëren, zoals ik deed bij mijn familieleden, maar ik moest me ervan bewust zijn of de klant wel kreeg wat hij wilde.

Joe geciteerd in Pacheco et al. (2023)

Ik was duizelig. Ik had geen energie meer over. Toen de koper me penetreerde, fotografeerde een andere man me. Toen ik de camera zag, voelde ik schaamte, afschuwelijke schaamte. Het gebruik van de camera was onderdeel van de marteling. Ze waren echt experts in het creëren van nare gevoelens.

Anny geciteerd in Raphael (2019)

Ik noemde een van de 'klanten' die mijn vader meebracht 'de wurger'. Deze man genoot er enorm van om me te wurgen terwijl hij me met zijn handen betastte. De sensatie was om te zien hoe ik me probeerde te verzetten.

Kabili geciteerd in Pacheco et al. (2023)

Ik voelde dat ik het niet meer aankon; ik zei tegen mama dat ik niet ging. Ze drong erop aan dat ik mijn jas aantrok en in de wachtende auto stapte – ik weigerde. Uiteindelijk vroeg ze waarom. Ik vertelde haar dat hij me ongepast had aangeraakt. Ik dacht dat er iets zou gebeuren en dat deze nachtmerrie voorbij zou zijn. Maar ze sloeg me in mijn gezicht en zei: 'Het is niet netjes om leugens over mensen te verzinnen. Hij is een

Professioneel en zeer prominent. Hij helpt jou en de familie. Jij moet je steentje bijdragen. Als er iets is gebeurd, moet het jouw schuld zijn geweest.'

Lucas geciteerd in Pacheco et al. (2023)

Sommige overlevenden van kinderhandel melden dat ze getuige zijn geweest van de moord op kinderen in deze context; deze slachtoffers van moord kunnen door de misbruikers als 'wegwerpbaar' worden beschouwd omdat het vermiste of niet-geregistreerde kinderen betrof, of omdat hun afwezigheid in het dagelijks leven als zodanig kon worden beschouwd. door een familieverhaal (Pacheco et al., 2023; Raphael, 2020; Scott, 2001). Deze moorden lijken op elkaar en verschillen van aard van die beschreven door overlevenden die binnen een rituele context plaatsvinden (hieronder besproken).

Wanneer afbeeldingen een rol spelen bij seksueel misbruik, naast schaamte en zelfverwijt, blijven slachtoffers vaak leven met het aanhoudende trauma omdat mensen het misbruik blijven bekijken voor seksueel genot, en met de bijbehorende angst om herkend of benaderd te worden (Salter & Woodlock, ingezonden).

In het onderzoek naar slachtoffers van seksueel misbruik van kinderen (CSAM) uitgevoerd door Gewirtz-Meydan et al. (2018) gaf 74% van de slachtoffers aan zich constant te schamen, schuldig te voelen of zich vernederd te voelen, 73% maakte zich altijd of soms zorgen dat mensen zouden denken dat ze een gewillige deelnemer waren, en 73% maakte zich altijd of soms zorgen dat mensen hen in het openbaar zouden herkennen. Deze angst is helaas vaak terecht: 30% van de ondervraagden van C3P (2017) gaf aan herkend te zijn door iemand die de beelden van misbruik had gezien. Meer dan 80% van hen werd door deze persoon/personen benaderd, opnieuw slachtoffer of bedreigd.

Het is opmerkelijk dat wat overlevenden van seksueel misbruik van kinderen met seksueel misbruik van kinderen (CSAM) ons over dit misbruik vertellen, aansluit bij zowel de inhoudsanalyse van dit materiaal als onderzoek waarin plegers van seksueel misbruik van kinderen met ...

De aard en dynamiek van georganiseerd ritueel misbruik

Wanneer georganiseerd misbruik gepaard gaat met rituelen en bovennatuurlijke verhalen, wat houdt dat dan in? Hoe sluiten de rituelen aan bij de bredere ervaring van slachtoffers met misbruik, en hoe onderscheiden ze zich? Welke dynamiek tussen dader en slachtoffer spelen hierbij een rol en welke strategieën spelen de dader daarbij? In dit deel worden deze en verwante vragen onderzocht, met als doel een dieper begrip te ontwikkelen van de aard van dit misbruik en de psychologie die hierbij een rol speelt.

Rituelen in de breedste zin van het woord zijn gebruiken die een conventie of gewoonte volgen. Vaak echter, De term 'ritueel' wordt specifiek gebruikt voor wat in de sociologie 'speciale collectieve rituele gebeurtenissen' worden genoemd (Knottnerus, 2014). Deze rituelen (hierna: hoe 'ritueel' in dit rapport wordt gebruikt) omvatten meerdere deelnemers die deelnemen aan activiteiten met een onderscheidende vorm, op vaste tijden en los van de dagelijkse sociale praktijken (Knottnerus, 2014).

Voorbeelden van dergelijke rituelen zijn religieuze ceremonies, politieke bijeenkomsten en herdenkingen van belangrijke historische gebeurtenissen. Ze staan centraal in de menselijke ervaring en komen door de geschiedenis en culturen heen voor. Deze rituele gebeurtenissen, verweven met de verhalen die ze ondersteunen, hebben een bijzondere kracht en worden daarom vaak ontworpen en gebruikt door mensen met kwade bedoelingen om anderen te controleren (zie bijvoorbeeld de analyse van Delano & Knottnerus (2018) over het gebruik van rituelen door de Rode Khmer). En dit lijkt een primair doel van de rituelen te zijn.

verwante ideologieën van ritueel misbruik, naast het gerelateerde gebruik ervan als rechtvaardiging en inspiratie voor extreme wreedheid.

¹⁷

Overlevenden van ritueel misbruik melden doorgaans dat dit misbruik minder vaak voorkomt dan de andere vormen van misbruik die ze meemaakten: het vindt plaats als georganiseerde ceremonies; vaak op specifieke kalenderdata; het betreft een directe kring van misbruikers of grotere aantallen (in wezen pedofielen-netwerken die samenkomen); en het omvat een reeks extreme martelingen en mishandelingen die een ideologische of religieuze rechtvaardiging krijgen (bijvoorbeeld het 'offeren' van een huisdier).

(Behrendt et al., 2020; Salter, 2013a; Sarson & MacDonald, 2008; Schröder, Nick, et al., 2020; Scott, 2001).

Ideologieën en thema's

Schröder, Nick, et al. (2020) ondervroegen 165 volwassenen die aangaven een geschiedenis van georganiseerd misbruik te hebben gehad. Van hen noemde 88% de betrokkenheid van ideologie/ritueel hierbij. ¹⁸ Van deze groep gaf 72% aan satanische ideologie te hebben, 35% racistisch of fascistisch, en 30% 'religieus of vrijzinnig' (deze categorie omvatte het christendom, Jehova's Getuigen en de vrijmetselarij). Een kleiner aantal gaf aan dat het Germaanse, hekserij-, militaire of kabbala-verhalen betrof.

¹⁹

Deze verhoudingen kwamen grofweg overeen met de verhoudingen die werden gerapporteerd in een parallel onderzoek onder therapeuten die met overlevenden van ritueel misbruik werkten. Aan hen werd gevraagd welke rituele ideologieën hun cliënten openbaarden (Schröder et al., 2020).

In een kleiner onderzoek van Scott (2001) onder 36 overlevenden in Groot-Brittannië gaven 20 aan dat hun misbruik te maken had met satanische ideologie; vijf noemden het mormonisme, rooms-katholicisme, fundamentalistisch christendom, vrijmetselaarsgeloof, neonazisme of wicca (één noemde er twee); en de resterende 11 waren verdeeld tussen het niet weten en het niet willen of te bang zijn om te antwoorden.

De ideologieën waar daders zich op beroepen, weerspiegelen grotendeels hun culturele achtergrond –

De gangbare opvattingen en gebruiken leveren materiaal op dat wordt overgenomen en verdraaid tot een misbruikend geloofssysteem, en dat dient om het systeem geloofwaardiger en machtiger te maken.

Ik denk dat Satan erbij wordt gehaald omdat hij heel handig is om kleine kinderen bang te maken. Als ik in een hindoeïstisch land was opgegroeid, zouden ze Satan niet gebruiken, maar hun religieuze slechterik.

Polly geciteerd door Salter (2013a)

Ondanks de diversiteit aan ideologieën die door daders worden gebruikt, lijken ze over het algemeen neer te komen op dezelfde reeks basisthema's: er is een manicheïstisch wereldbeeld, waarin de simpele tegenstellingen van goed en kwaad in voortdurend conflict bestaan (deze worden op tegengestelde manieren gedefinieerd ten opzichte van de

¹⁷ Er is discussie over de vraag of dit misbruik beter 'ritueel misbruik' of 'geritualiseerd misbruik' genoemd kan worden – sommigen interpreteren een gebeurtenis alleen als een echt 'ritueel' wanneer de meeste deelnemers geloven in het verhaal dat eraan ten grondslag ligt (bijvoorbeeld dat alleen mensen die in het christendom geloven, de communie nemen), en geven daarom de voorkeur aan de term 'geritualiseerd'. Dit helpt duidelijk te maken dat individuen een misbruikceremonie kunnen uitvoeren zonder enig geloof in de ideologische rechtvaardiging ervan (ze zouden bijvoorbeeld kunnen zeggen dat het een huwelijk met Satan is, terwijl ze weten dat het slechts een manier is om kinderen bang te maken). De definitie van speciale collectieve rituele gebeurtenissen omvat echter wel deze bredere praktijk, en dat is terecht, aangezien de kracht van rituelen niet afhangt van de overtuigingen van hun leiders. Kortom, ik waardeer de mogelijkheden van beide termen en gebruik ze daarom door elkaar.

¹⁸ Verschillende aspecten van deze studie zijn belangrijk om te vermelden ter ondersteuning van de interpretatie. Ten eerste, zoals gebruikelijk in de sociale wetenschappen, wordt ervaring met misbruik verzameld door middel van zelfrapportage – dit is doorgaans een redelijk betrouwbare methode voor gegevensverzameling (bijv. Nooner et al., 2010) – dergelijke enquêtes lijken niet onevenredig veel misleiding aan te trekken, maar een zekere mate van misinformatie kan natuurlijk niet worden uitgesloten. Ten tweede hoorden deelnemers over de enquête via trauma-ondersteuningsnetwerken of therapie en ontvangen daardoor vaker geestelijke gezondheidszorg dan de gemiddelde overlevende van georganiseerd of ritueel misbruik. Ten derde kwamen deelnemers in aanmerking als ze de stelling 'Ik heb ervaringen gehad met georganiseerd/ritueel geweld' onderschreven – dit betekende in feite dat de meeste deelnemers aangaven ervaring te hebben met georganiseerd ritueel misbruik, maar dat sommigen georganiseerd misbruik zonder rituelen hadden meegemaakt; als deelnemers een ideologisch element aan hun misbruik toevoegden, werden ze in de groep met ritueel misbruik ingedeeld (er werd een vergelijking tussen de twee groepen gemaakt).

¹⁹ Een aantal overlevenden meldde dat er meer dan één ideologie bij betrokken was

norm); slachtoffers zijn slecht en moeten dit goedmaken (door middel van boetedoening, offer, zuivering, straf, enz. – allemaal gedefinieerd als misbruik); en daders verdienen hogere machten en hebben de plicht deze uit te oefenen binnen rituelen (dit zijn reeksen van misbruik) (Salter, 2012, 2013a; Scott, 2001). Kracht schuilt in het overschrijden van morele grenzen en het tot het uiterste drijven van wreedheid – rituelen moedigen dit aan en legitimeren dit en bieden het kader.

Genderrollen zijn opvallend: mannen worden gezien als de natuurlijke leiders en mannelijkheid is verbonden met de notie van kracht als wreedheid. Vrouwen worden gezien als inferieur en verdienen van nature onderwerping door mannen (Sarson & Macdonald, 2008), hoewel sommige vrouwen hieraan kunnen ontsnappen door 'mannelijke' rollen op zich te nemen of schijnbaar 'vrouwelijke' eigenschappen te gebruiken om anderen verder te misbruiken op manieren die door mannen worden bewonderd (Scott, 2001; Salter, 2013a).

Het is ook een geraffineerde vorm van mindfuck. Het neemt wat iemand weet of aanvoelt als goed/ waar/echt en bewijst het tegendeel. Goed is slecht. God is slecht. Familie is slecht als het goed is en goed als het slecht en kwaadaardig is, en mishandeling is liefde, enzovoort.

Lily geciteerd door Salter (2019)

[In de groep] *was het alsof iedereen – de meerderheid van de mensen – 'goed' was, het was net zoiets als in een stripboek over goed en kwaad... Ik was het kwaad waar de rest van de wereld tegen probeerde te vechten.*

Alex geciteerd in Salter (2012)

Deze ideologische tropen en de daarmee gepaard gaande rituele praktijken lijken het project van georganiseerd misbruik op vier belangrijke, onderling samenhangende manieren te ondersteunen:

- Het legitimeren van sadistische wreedheid
- Het aanmoedigen van extremere wreedheid
- Slachtoffers diep leed en vervreemding van zichzelf bezorgen
- Slachtoffers het zwijgen opleggen door middel van angst, schuldgevoel en schaamte

Spirituele verhalen en groepsceremonies stellen mensen in staat zich deel te voelen van iets groter dan zichzelf, en dit proces kan hen helpen een gevoel van individuele verantwoordelijkheid en daarmee schuldgevoel af te werpen – ze kunnen hun daden zien als onderdeel van een groter geheel en bepaald door het ritueel (*'Ik doe gewoon wat ik moet doen'*) (Salter, 2013a). In normatieve rituelen kan het verminderde zelfgevoel (deïndividualisatie genoemd) een integraal onderdeel zijn van

positieve toestanden van verbondenheid, vertrouwen en vrede (Marshall, 2002), maar in dit geval is het een integraal onderdeel van het bevorderen van wreedheid.

Ik heb me vaak afgevraagd waarom ze dat [de rituelen] deden, omdat ze eigenlijk niet zo religieus leken.

Helemaal niet. Als ik erover nadenk, zie ik dat de ritualisering mensen psychologisch het gevoel gaf dat ze niet binnen hun eigen morele grenzen hoefden te blijven – ze konden ze overschrijden en alles bereiken. Ze raakten los van hun eigen persoonlijkheid.

Mei geciteerd door Salter (2013a)

Kinderen zijn geneigd de wereld te begrijpen met behulp van volwassenen, en angst kan hun geloof nog verder aanwakkeren (ondersteund door een voorzorgsmaatregel: 'beter voorkomen dan genezen'). Overlevenden beschrijven deze verhalen en de daarmee gepaard gaande misstanden dan ook als zeer effectief in het vormen van hun beeld van zichzelf en de wereld, waarbij diepgewortelde gevoelens van schaamte, tekortschieten, vuilheid, minderwaardigheid en angst ontstaan (Salter, 2012; Scott, 2001).

Wat er misschien heel nerdy of onschuldig uitziet – als kind zijn deze dingen verbonden met dingen die absoluut angstaanjagend zijn. Het lijkt misschien overdreven om te doen alsof je vampiers, heksen en zo bent, maar als kind heb je ze het zien doen.

Lauren geciteerd door Salter (2012)

Mijn kernprogrammering was dat ik giftig was. Dat dikke, zwarte, walgelijke, stinkende gif sijpelde door mijn aderen en mijn geest. Iedereen die van me hield/om me gaf/me aanraakte, of mij of hen, zou vergiftigd, vervuild raken en sterven.

Lily geciteerd door Salter (2019)

Psychologie van de dader

De vraag of daders geloven wat ze beweren, is een complexe vraag.

Uit de verhalen van overlevenden blijkt dat deze verhalen weliswaar uitsluitend bedoeld waren om misbruik te maken (in tegenstelling tot het misbruik als een ongelukkig gevolg van oprecht aangehangen religieuze overtuigingen),

²¹ Daders konden gaan geloven wat ze zeiden, met name tijdens de rituelen zelf, door een proces van wensdenken. Gebaseerd op bredere inzichten in de psychologie van religie en rituelen, merkte Scott (2001) op dat een aantal van de daders van de personen die ze interviewde 'halve overtuigingen' leken te hebben, overtuigingen die ontstonden door de uitvoering van rituelen of de aanwezigheid van anderen.

Het vreemde is dat het voor de kinderen werd gedaan... maar zelfs mensen zoals mijn vader, die wisten dat ze het gedaan hadden, geloofden ook dat het gebeurde... als ik mensen over God hoor praten en ze zeggen 'God werkt op mysterieuze manieren', dan zeg ik misschien 'maar dat heb je net gedaan' en dan antwoorden ze 'ja, maar hij gaf me de mogelijkheid om het te doen'. En mijn ouders zouden hetzelfde doen. Dus zelfs als ze het deden, was het omdat ze het met zijn medeweten deden.

Lynn geciteerd door Scott (2001)

Achter elk geloof of half geloof en de vier kernfuncties van ritueel misbruik (kortom het bereiken van sadisme en stilte) schuilt de vraag waarom mensen kinderen pijn zouden willen doen, en wel op zo'n diepgaande manier, dat dit de kern van wie zij zijn kapotmaakt: hun zelfvertrouwen, waarde en hoop.

Programmeren moet de levenskracht van een persoon, zijn gevoel van wil, autonomie en eigenwaarde kapotmaken. Het moet alle hoop vernietigen. Het slachtoffer moet beseffen dat hij of zij absoluut niets voorstelt.

Lily geciteerd door Salter (2019)

Verschillende, elkaar kruisende psychologische factoren lijken hierbij een rol te spelen, waaronder narcistische aanspraken en de drang om je waarde te bewijzen door macht over een ander uit te oefenen; sadisme dat werkt als een escalerende drang (Baumeister & Campbell, 1999); en de projectie van ongewenste, toxische kwetsbaarheid op anderen. Sommige individuen die zichzelf als kind mishandelden, lijken de gevoelens van schaamte, waardeloosheid, angst, vrees en machteloosheid die dit bij hen achterliet, te verwerken door die bij anderen te instilleren – in dit proces bevredigen ze tijdelijk hun verlangen naar macht en betekenis, en identificeren ze zich tegelijkertijd mogelijk met het slachtoffer, en verbinden ze zich met deze verborgen gevoelens in henzelf (Alford, 1997; Grand, 2002; Salter, 2019). Zoals Alford (1997) samenvat, is sadisme de 'vreugde van het in handen hebben genomen van de ervaring van slachtofferschap door die aan een ander op te leggen' (p. 28).

Terwijl de geschiedenis ons leert dat het vermogen tot menselijke wreedheid slechts beperkt wordt door de grenzen van de verbeelding (dit naast het ongelooflijke vermogen van de mensheid tot goedheid), is ons begrip van de psychologie achter deze wreedheid beperkt door de schaarste aan mensen die zich op deze manier hebben gedragen en er eerlijk over hebben gesproken, en misschien zelfs door weinig mensen die in staat zijn om te luisteren. Een uitzondering hierop is Lily, een overlevende van ritueel misbruik.

²⁰ Een term die vaak door overlevenden en therapeuten wordt gebruikt om het gebruik van marteling te beschrijven dat opzettelijk lijkt te worden toegepast om het gedrag en de persoonlijkheid van een slachtoffer vormgeven (hieronder verder besproken).

²¹ Het verkeerd begrijpen van ritueel misbruik als een product van religieuze overtuiging (in plaats van andersom) lijkt te hebben bijgedragen aan de ontkenning en het ongelof ervan. Zo lijken mensen bijvoorbeeld ritueel misbruik te hebben ontkend in een (onnodige) poging om heidense en occulte tradities te beschermen tegen kritiek (waar later meer over wordt verteld).

schrijft openhartig aan Michael Salter (2019) over de gevoelens van een gedissocieerd deel van haar dat, om begrijpelijke redenen, de rol van dader op zich nam binnen het misbruik om te ontsnappen aan de verschrikkingen van het slachtofferschap:

Ik vraag me ook af of de kracht die voortkomt uit het zijn van een programmeur [misbruiker / martelaar] 1. Seksueel is en 2. Een verdediging tegen hun eigen machteloosheid. Als ik dingen lees die ik heb geschreven over enkele van mijn daderpersoonlijkheden [in therapiedagboeken] , voel ik de verleiding ervan. Het is erotisch, sadistisch, almachtig. Het is een energiegolf die door mijn lichaam pulseert, die sterk seksueel is en ik voel me ontembaar en vol minachting voor iedereen die zwakker is dan ik. Ik kan echt begrijpen waarom mensen ervoor kozen om met die energie en de illusies ervan mee te gaan.

Lily geciteerd in Salter (2019)

Verhalen van overlevenden suggereren dat georganiseerd misbruik in veel gezinnen intergenerationeel is: een minderheid van de kinderen van de misbruiker wordt zelf misbruiker, en daarnaast is er de dissociatie van sommigen die worden uitgebuit om hen als volwassenen opnieuw tot slachtoffer te maken (hieronder verder besproken) of om hun kinderen te mishandelen (Scott, 2001; Salter, 2012; Campbell, 2023). Het lijkt erop dat met name mannelijke kinderen wordt geleerd en verwacht dat ze zelf de rol en identiteit van de misbruiker aannemen.

Ik heb het gevoel dat ik op die manier werd geconstrueerd [om een misbruiker te worden] , maar ik heb nee gezegd. Ik had vier oudere zussen en de training die ik thuis kreeg, en iets onbewusts in mijn eigen leven daarbuiten... ik wilde het niet doen, en vanaf dat moment werd ik gefeminiseerd, onderworpen aan het vrouw-zijn.

Sam (mannelijk) geciteerd in Scott (2001)

Mishandelingen en martelingen

Welke gedragsvorm neemt deze wreedheid doorgaans aan? Welke misbruikpraktijken maken deze bovennatuurlijke ideologieën mogelijk en omvatten deze rituelen? In het hierboven besproken onderzoek onder 165 overlevenden in Duitsland, uitgevoerd door Schröder et al. (2020), gaf 96% aan dat ze bijna-doodervaringen hadden meegemaakt en 93% meldde isolatie met sensorische deprivatie.

Vergelijkbare percentages van de 174 ondervraagde therapeuten meldden dat ze in hun werk met slachtoffers onthullingen over deze vormen van misbruik hoorden (respectievelijk 97% en 95%). Dergelijke ervaringen worden ook door slachtoffers verteld in interviews (Scott, 2001; Salter, 2013a), gehoord in sommige rechtszaken (zie bijvoorbeeld Lakeman, 1998; Miller, 1995; Scott, 2023) en gedocumenteerd in klinische casussen en hulplijnrapporten (Sarson & Macdonald, 2008; Scott, 1993). In hun onderzoek naar 37 patiënten met dissociatieve stoornissen die ritueel misbruik rapporteerden, ontdekten Young et al. (1991) dat ze allemaal bijna-doodervaringen rapporteerden als onderdeel van het misbruik, en 27 onthulden dat ze levend begraven waren in kisten of graven.

Als je iemand naar de dood wilt brengen en weer terug, heb je alleen een stukje gaffertape nodig. Weet je. Wikkel ze om hun handen, leg het over hun mond, twee vingers over hun neus. Dat is wel het engste wat er is. En daarna is er geen spoor meer te bekennen op hun lichaam. Niets wijst erop dat er iets is gebeurd. Zo kwetsbaar zijn mensen.

Darren geciteerd in Salter (2013a)

Overlevenden noemen ook vaak het gebruik van lichaamsstoffen: ontlasting, urine en bloed, inclusief menstratievloeistof (Coleman, 1994; Sarson & Macdonald, 2008; Salter, 2012, 2013a; Scott, 1993, 2001) – deze lijken een krachtig middel om sadistische doelen te bereiken door hun vermogen om diepe gevoelens van walging en besmetting op te roepen. Overlevenden melden bijvoorbeeld dat ze tijdens 'ceremonies' met ontlasting werden besmeurd en ondergeplaat en gedwongen werden deze in te nemen. In zijn dossieronderzoek voor kinderbescherming ontdekte Gallagher (2001) dat sommige kinderen, die werden gemeld als slachtoffers van ritueel misbruik en nu in pleegzorg verblijven, een preoccupatie hadden met urine en ontlasting – een kind at bijvoorbeeld haar eigen ontlasting naast die van de pleegouder.

baby en kat. Het gebruik van deze krachtige middelen versterkt de boodschappen van de misbruikers – door de walging en schaamte die ze oproepen, gaan kinderen zich steeds meer realiseren dat ze de smerige en waardeloze wezens zijn die de misbruikers, met behulp van religieuze verhalen, hen hebben voorgehouden (Salter, 2012).

In verband daarmee melden mensen vaak de betrokkenheid van dieren – kinderen (en volwassenen) kunnen gedwongen worden tot seksuele handelingen met hen en deze dieren kunnen gemarteld of zelfs gedood worden als een vermeende offerande (Behrendt et al., 2020; Creighton, 1993; Salter, 2013a; Sarson & MacDonald, 2008; Scott, 1993, 2001). Alle 37 patiënten in de casusreeks van Young et al. (1991) meldden dat ze getuige waren geweest van verminkingen of moorden op dieren. Dieren en kinderen (en soms volwassenen) worden binnen één handeling mishandeld, in die zin dat het mishandelen van dieren doorgaans een vorm van marteling voor het kind is – vooral als het dier in kwestie een huisdier is geweest.

Ze dwongen – ze deden het bij mij – je gezicht tegen de genitaliën van de zwarte hond. En toen probeerden ze je de uitwerpselen van de hond te laten eten. En toen ze de kip doodden, probeerden ze je te pakken – ze stopten hem in de kom, duwden je gezicht ernaartoe – en ze probeerden je het te laten drinken.

Kate geciteerd in Salter (2012)

Het dier [de geit] werd helemaal doormidden opengesneden en ging toen open. Dan weet je het pas echt, het ruikt zo high als een vlieger, een vreselijke geur... Ik moest toen in het karkas van het lichaam liggen... [ze beschrijft later hoe misbruikers haar een nep-operatie lieten ondergaan] ze vertelden me dat ze een stukje darm van de geit zouden verwijderen dat er per ongeluk in was gekomen toen de duivel naar binnen was gegaan. Nu weet ik dat dat onmogelijk is en dat ze daar gewoon wat darmen hadden. Maar op mijn zesde! En ze zeiden dat ze ook een deel van mijn darmen moesten verwijderen, zodat de duivel daar wat meer ruimte had. Als je die dingen gelooft, denk ik niet dat je een keus hebt. Hoe zou je trouwens weten dat ze niet waar zijn? Maar ze hebben veel moeite gedaan om je te overtuigen... nu, als tiener, heb ik dat zo vaak bij andere mensen zien gebeuren, dus ik wist het, maar zelfs toen, als je me achteraf had verteld dat het niet anders was, had ik je niet geloofd. Ik zou gedacht hebben: 'die van mij was anders, die van mij was echt' en 'ze doen dit om mij in verwarring te brengen'.

Lynn geciteerd in Scott (2001)

Centraal in ritueel misbruik staat het hergebruik van componenten en thema's binnen de mainstream religies voor misbruikdoeleinden, bijvoorbeeld de huwelijksceremonie, het idee van offers en een hiërarchie van spirituele rollen (zoals hogepriester en priesteres) (Behrendt et al., 2020; Salter, 2012, 2013a; Sarson & MacDonald, 2008; Scott, 2001; Young et al., 1991). De kracht en het nut van deze tropen binnen ritueel misbruik lijken grotendeels te liggen in hun bredere culturele relevantie en aanzien.

Moorden (echt of schijnbaar) op dieren of mensen (zie hieronder) worden geïnspireerd, gelegitimeerd en aangemoedigd door ze als offer te brengen. En kinderen worden verder gevangen en ingelijfd in de misleidingen van het misbruik door middel van ceremonies die hen schijnbaar uithuwelijken aan Satan, God of een andere godheid, of hen in de hiërarchie van misbruik plaatsen. Soms worden deze verteld op manieren die slachtoffers lof toezwaaien (wat vervolgens tegen hen wordt gebruikt) of simpelweg hun inherente slechtheid benadrukken. In de steekproef van Young et al. (1991) van 37 dissociatieve patiënten die ritueel misbruik rapporteerden, beschreven 30 dit als een huwelijk met Satan. Slachtoffers beschrijven deze rituelen waardoor ze het gevoel krijgen dat ze een van de misbruikers zijn en verbonden zijn met de groep (Salter, 2013a; Scott, 2001). Een scherp besef van de kracht die spirituele rituelen en culturele riten wereldwijd hebben op de menselijke psychologie, het gedrag en de sociale organisatie.

(Knottnerus, 2014) is cruciaal om hun gebruik en impact hier te begrijpen. In dit alles worden kostuums, mantels en andere attributen, naast gezang, tekens en symbolen, vaak met een krachtig effect gebruikt (Behrendt et al., 2020; Creighton, 1993; Scott, 2001; Salter, 2013a).

Ze probeerden me een soort 'hogepriesteres' te laten worden en al dat soort dingen. Ze martelden en conditioneerden me, en uiteindelijk word ik gebruikt. Ja, het is een machtspositie over mannen en jongens, maar ik word gebruikt om de jonge jongens te rekruteren via... via seks. Dan is het natuurlijk behoorlijk afschuwelijk omdat ik gemarteld word, maar uiteindelijk wil ik er echt bij betrokken zijn... ze doen het door je eerst te martelen, ze geven je een machtspositie nadat ze je geconditioneerd hebben om te zijn wat ze willen dat je bent. Kortom, je kunt nergens anders heen.

Jo geciteerd in Salter (2012)

Dwang, manipulatie en morele schade

Daders gebruiken vaak verschillende strategieën om slachtoffers te dwingen en te manipuleren om anderen schade toe te brengen (Behrendt et al., 2020; Salter 2013a; 2013b; Sarson & Macdonald, 2008; Scott, 2001; Young et al., 1991). Dit werkt enerzijds om slachtoffers het zwijgen op te leggen, omdat ze geloven dat wat ze 'gedaan' hebben betekent dat ook zij misbruikers zijn en vervolgd zouden worden als ze het zouden vertellen, en anderzijds om sadistische doelen te bereiken – het is misschien wel de ultieme wreedheid en meest ingrijpende schending om iemand te dwingen dingen te doen die indruisen tegen zijn of haar 'morele kern', waardoor ze de pijn, schuld en schaamte die eigenlijk bij de aanstichter horen, dragen.

Deze dwang kan verschillende vormen aannemen. Zoals Jo, de overlevende die Salter (2012) hierboven citeerde, beschrijft, kan het gaan om misbruikers die een kind (of een gedissocieerd deel van een kind; zie hieronder) leren dat het een bepaalde rol of identiteit heeft die vereist dat het anderen kwaad doet. Deze rol is doordrenkt met status, en het kan zijn dat ze te horen krijgen dat als ze die rol op zich nemen, zichzelf of anderen om wie ze geven zelf aan de ergste misstanden zullen ontkomen.

In vergelijkbare situaties kunnen kinderen in zeer expliciete valse keuzesituaties terechtkomen, bijvoorbeeld met de mededeling dat ze een ander kind pijn moeten doen of dat dit kind ernstiger schade zal lijden – er is hier natuurlijk geen sprake van een echte keuze, omdat er geen opties zijn die aansluiten bij hun wens dat niemand pijn wordt gedaan. Deze situatie laat slachtoffers echter achter met het diepe gevoel dat ze voor pijn hebben gekozen, met alle schuldgevoelens en schaamte die dat oproept. In dergelijke situaties hebben de aanstichters beide kinderen mishandeld en de extra marteling van *moreel letsel* toegebracht aan het kind dat in de valse keuze is geplaatst.

Ik herinner me dat ik ooit een mes moest vasthouden terwijl een volwassene een baby vasthield. En voor mij voelde het alsof ze me een schuldgevoel probeerden aan te praten, zodat ik nooit zou praten... ze proberen je het gevoel te geven dat je erbij betrokken bent, dat je er middenin zit... dat was een van de meest traumatische momenten.

Anne geciteerd in Salter (2013a)

Ik had altijd het gevoel dat het mij overkwam, omdat ik altijd de pijn op haar gezicht kon zien, maar zij liet het niet merken. Ze knipoogde altijd naar me of glimlachte, terwijl ik wist dat ze pijn had, en ik was degene die haar pijn deed. Het was een geval van 'als je het niet doet, doen we het, maar daarna vermoorden we haar', en 'als je echt van haar houdt, doe je haar pijn'.

Sinead geciteerd in Scott (2001)

In andere situaties kan een slachtoffer zulke ernstige verschrikkingen ervaren dat ze een grens bereiken, waarna ze overgaat tot een daderrol in de hoop dat dit hun overleving verzekert of enige verlichting biedt van verdere overweldigende machteloosheid, angst, vernedering en verlies. Een van de overlevenden die met Salter sprak (2013a) beschreef hoe ze dit punt bereikte nadat haar tweede zwangerschap op gewelddadige wijze was beëindigd, waarmee ze de belofte van haar vader dat ze dit kind zou mogen houden, brak:

Dat was het punt, denk ik, waarop ik me echt overgaf. En dat was echt het punt waarop ik me tot dader gedroeg. Door de wanhoop. Het was alsof het geen zin meer had. En de hoop dat je als dader beter behandeld zou worden.

Lily geciteerd in Salter (2013a, p.167-8)

Van misbruikers wordt vaak gemeld dat ze opnames hebben gemaakt van slachtoffers die betrokken zijn bij gedwongen geweld en morele schade, die vervolgens worden gebruikt om te bedreigen en te chanteren (in de trant van 'als je het vertelt, laten we deze video zien'). In de enquête van Schröder, Nick et al. (2020) gaf 78% van de 165 personen die georganiseerd misbruik (vaak met ritueel geweld) meldden dat ze waren afgeperst via opnames van gedwongen geweld tegen anderen.

Geïnduceerde verwarring en dissociatie

Drugs zijn een ander hulpmiddel dat overlevenden van hun misbruikers gebruiken om hen te controleren en het zwijgen op te leggen (Behrendt et al., 2020; Salter 2013a). Het gebruik ervan kan ertoe leiden dat kinderen tijdens sommige gevallen van misbruik geheel of gedeeltelijk bewusteloos raken, wat betekent dat ze er geen expliciete herinneringen aan hebben. In andere gevallen werkt de impact van drugs samen met andere trucs, zoals blinddoeken, bedrog en het gebruik van middernachtelijke uren, om wazigheid en verwarring te veroorzaken. Individuen kunnen voor altijd in het ongewisse blijven over wat er precies is gebeurd. Bijna alle patiënten van Young et al. (1991) die ritueel misbruik meldden (36 van de 37) maakten melding van gedwongen drugsgebruik als onderdeel van dit misbruik.

Mijn moeder zei altijd: 'Kinderen, ik heb jullie allemaal warme chocolademelk gemaakt'... Ze haalden altijd een bepaald kopje tevoorschijn en zorgden ervoor dat ze het aan me gaven... Ik weet niet of de kaneel bedoeld was om de smaak te verhullen, of dat het bedoeld was als trigger of zoiets. Maar het was de basisschool, en dat gebeurde, en dan kreeg ik alle symptomen – ik besef nu dat ik gedrogeerd was.

Sky geciteerd in Salter (2013a, p. 123)

We komen thuis en mijn vader zegt: 'Je weet dat ik van je hou. Het is niet gebeurd. Je weet het niet meer. Je weet dat ik van je hou. Het is niet gebeurd. Je weet het niet meer.' En het is alsof... eh, en het maakt me nog steeds helemaal wazig.

Lily geciteerd in Salter (2013a, p. 124)

Veel overlevenden melden ook dat er gebruik is gemaakt van marteling en psychologische conditionering om dissociatieve zelftoestanden waarin ze bijzonder kneedbaar kunnen zijn voor de wil van de misbruiker (Schröder et al., 2020). Dissociatieve identiteitsstoornis (DIS; eerder 'meervoudige persoonlijkheidsstoornis' genoemd), die hieronder in het hoofdstuk over impact wordt besproken, is kortom een veelvoorkomende aanpassing aan georganiseerd misbruik waarbij het kind verschillende delen van zichzelf ontwikkelt (in feite verschillende zelden).²² die verschillende delen van het trauma vasthouden, waardoor andere delen effectief kunnen functioneren in het dagelijks leven (Dorahy et al., 2014; Nijenhuis et al., 2010; Sar, Dorahy & Krüger, 2017). In chronische misbruiksituaties is het logisch dat daders zich goed richten op de psychologie van hun slachtoffers, inclusief eventuele dissociatieve neigingen, en dit in hun voordeel gebruiken. Wanneer een kind DIS heeft, kunnen folteraars een bepaalde zelftoestand triggeren of een nieuwe zelftoestand opwekken die losstaat van aspecten van het kind (bijvoorbeeld bepaalde emoties, herinneringen en identiteiten) die anders zouden kunnen leiden tot verzet tegen de richtlijnen van de misbruiker, of tot een onvermogen om ermee om te gaan. Tachtig procent van de 165 overlevenden die door Schröder et al. (2020) werden ondervraagd, gaf aan dat hun misbruik deze 'dissociatieve splitsingsstrategieën' omvatte (deze en verwante psychologische conditioneringstechnieken worden door sommigen 'mind control' genoemd).²³

²² In dit rapport worden de begrippen 'delen', 'zelden' en 'zelf-toestanden' door elkaar gebruikt om te beschrijven wat in de terminologie van de meervoudige persoonlijkheidsstoornis 'persoonlijkheden' worden genoemd.

²³ Hoewel deze term de poging van de daders om de geest van hun slachtoffers naar hun eigen hand te zetten, omvat, heeft hij naar mijn mening mogelijk enkele beperkingen – ten eerste is dit slechts één van de vele misbruikstrategieën die erop gericht zijn te controleren hoe slachtoffers denken, voelen en zich gedragen (inclusief bijvoorbeeld verbale denigrerende opmerkingen). Ten tweede heeft de term 'mind control' sciencefictionachtige connotaties (die bijdragen aan posities van standaard ongelooft, zoals hieronder besproken), en

Misbruikers kunnen er ook voor zorgen dat sommige dissociatieve zelve een bepaalde ideologie gaan geloven, terwijl ze anderen een andere ideologie leren (bijvoorbeeld dat het ene deel geleerd wordt Satan te vereren en het andere God). Dit draagt bij aan verwarring en verdeeldheid.

Ik schakelde [van het ene deel naar het andere] binnen de groep – oké – wat ik toen niet wist, maar nu wel... het is een deel van mijn geest dat ik openstel dat nog nooit eerder is geopend en daarom niets van het leven weet. Ik opende dat deel van mijn geest en legde uit wat er ging gebeuren. Ik spoelde door wat er ging gebeuren en het feit dat die persoon daar moest staan, een mes moest pakken, moest snijden, moest villen en hoe hij dat moest doen. Dan schakelde ik mezelf volledig uit en liet dit deel van mijn geest het overnemen... zo zie ik het in ieder geval, zo werkte het bij mij.

Sinead geciteerd in Scott (2001)

Pseudo-medische procedures kunnen bij deze en andere aspecten van het misbruik worden gebruikt. Negen van de zestien door Salter (2013a) geïnterviewde overlevenden meldde dit gemedicaliseerde misbruik, en een aantal meldde dat ze hypnose en elektrische schokken gebruikten (zie ook Behrendt et al., 2020).

Deze werden vaak schijnbaar gebruikt om dissociatieve toestanden te creëren of vorm te geven, teneinde de controle van daders en de gehoorzaamheid en inschikkelijkheid van hun slachtoffers te vergroten. Op basis van de verhalen van zijn geïnterviewden vermoedt Salter (2013a) dat 'ritueel misbruik en "mind control"

zijn twee kanten van dezelfde medaille – praktijken die gebruikmaken van verschillende ideologieën (een religieuze, de andere wetenschappelijke) om de verhoudingen van overheersing in misbruikende groepen te mystificeren en het misbruik onontkoombaar en onvermijdelijk te laten lijken.

Moord

En dan zeggen mensen: 'O, hoe kunnen mensen vermoord worden en niet gevonden worden?' Nu zeg ik het niet graag, maar er zijn veel vermiste mensen. En ze blijven vermist. En het gebeurde niet altijd. Het gebeurde niet regelmatig. Maar het gebeurde wel.

Rhea geciteerd in Salter (2013a)

Het meest omstreden aspect van onthullingen over ritueel misbruik zijn waarschijnlijk de meldingen van moorden. Veel overlevenden melden dat mensen tijdens rituelen of het bredere misbruik om het leven kwamen, hetzij 'per ongeluk', hetzij als onderdeel van een plan. Wat betreft de incidentele gevallen, beschreven sommige overlevenden, geïnterviewd door Scott (2001) en Salter (2013a), dat ze getuige waren van daders die het misbruik tot het uiterste dreven, waardoor slachtoffers aan hun verwondingen overleden, soms tot grote frustratie van hun daders.

Bij één van deze gelegenheden werd een jong meisje van ongeveer drie jaar oud verkracht.

En ze stierf daar echt. En een van haar misbruikers keek en zei: 'Wat een verspilling van je leven. Dat verdomde ettertje is net aan me gestorven.' En een andere man kwam erbij en zei: 'Mag ik nu aan de beurt?' En die andere kerel is nog steeds boos dat ze dood is. En hij zegt: 'Verdomd ettertje, ze is dood.' En die andere kerel keek alleen maar en zei: 'Nou, ze is nog steeds warm, ze is nog steeds neukbaar.'

Neil geciteerd in Salter (2013a)

In andere situaties worden sterfgevallen gepland, soms als straf voor kinderen of volwassen slachtoffers die blijkbaar hebben geprobeerd het misbruik te melden; dit helpt ook om de dreiging die ze vormen te elimineren en dient als waarschuwing voor anderen over wat er zou gebeuren als ze hulp zouden zoeken. Dit verhaal van een overlevende van georganiseerd misbruik beschrijft een dergelijk sterfgeval, en het gebruik van morele schade door de dader, wat haar diep gekwetst achterliet met een gevoel van medeplichtigheid:

In verband daarmee kan het samenspannen met de eigen verhalen van de daders over hun almacht en alwetendheid. Ik ken geen enkele misbruikstechniek die volledige controle over het slachtoffer bewerkstelligt. Kortom, de term zou onbedoeld de controle die bij dit misbruik wordt uitgeoefend kunnen overdrijven, terwijl de inherente controle bij andere vormen juist wordt ondermijnd.

De mannen gaven aan dat het meisje had geprobeerd de politie over het huis te vertellen. Ze hadden het er vaak over dat ze het niet zouden vertellen. Ze hadden een sonde bij zich, een metalen pijp of staaf van ongeveer een meter lang. Ze werd gedwongen midden op het tapijt te staan en werd op haar benen, armen en lichaam geslagen. Ze schreeuwde, het bloedde. Ze willen dat je weet dat dit is wat er met je gaat gebeuren als je het iemand vertelt. Ik schaam me om dit te zeggen. Ze dwongen ons om dit meisje te slaan, om de prikstok vast te houden. Ze bogen zich voorover; hun hand lag op jouw hand. Je slaat haar, je bent ook een moordenaar. Nu heb je dit ook gedaan.

Anny, geschreven verslag geciteerd in Raphael (2019)

Binnen rituelen worden moorden vaak verteld als offers (die ook als straf kunnen dienen). Na zulke sterfgevallen kan het slachtoffer het bevel krijgen om het bloed en de lichaamsdelen van het slachtoffer tot zich te nemen (Behrendt et al., 2020). Dit is in lijn met het gebruik van lichaamsstoffen om sadistische verlangens te bevredigen, zoals hierboven besproken.

Het is taboe. Wat je niet mag doen, is de grootste sensatie. Weet je, de gendergrens overschrijden is één sensatie, en de leeftijdsgrens overschrijden is weer een sensatie, en de pijngrens overschrijden, en weet je – wat kun je doen dat gruwelijker, smeriger en taboe is dan een kind vermoorden? Nou, ik zal je een antwoord geven.

Je eet het. Dus dat deden ze. Ze waren altijd op zoek naar het volgende... zie je, andere mensen hebben seksuele lust, maar deze mensen hunkeren naar pijn. Hun verlangen om te degraderen, bouwt zich op.

Darren geciteerd in Salter (2013a)

Eenendertig personen uit de klinische steekproef van Young et al. (1991) rapporteerden getuige te zijn geweest van en gedwongen deelname aan 'offers' van volwassenen en kinderen. Sommige herinnerde incidenten zijn mogelijk geen echte moorden, omdat er mogelijk trucs zijn uitgehaald – zo melden sommige overlevenden dat oudere kinderen gedwongen werden jongere kinderen te misleiden door poppen te ruilen voor echte baby's (Young et al., 1991). Andere meldingen kunnen echter niet worden verklaard als het product van dergelijk bedrog. De slachtoffers van deze rituele moorden zijn onder andere kinderen van misbruikers; baby's die door misbruik zijn verwekt en vóór hun geboorte door de daders zijn geïnduceerd; en daklozen die voor de 'sport' in het misbruik zijn betrokken.

Het is zo makkelijk voor hen, het daadwerkelijk doden van baby's. Ze zouden gewoon een van die verslaafde vrouwen pakken, haar uit de maatschappij halen – en wanneer dat kind geboren wordt, is er niets, geen enkel document, niets dat ooit bewijst dat dat kind geboren is. En dus kunnen ze doen wat ze willen.

Darren geciteerd in Salter (2013a)

Er was een zwerver die ze binnenbrachten. Hij was erg dronken, hij lachte en zo, en iedereen leek ook te lachen. Ik lachte zelfs, want het leek best wel een vrolijk gezicht. Ik wist niet wat er ging gebeuren en eh... ze legden hem op tafel... ze sneden hem van zijn buik, sneden hem gewoon helemaal open. Hij schreeuwde zo lang, het leek alsof hij schreeuwde, zelfs toen hij helemaal open lag... we moesten kijken naar [een film die hiervan gemaakt is]. En ze leken veel op zijn gezicht in te zoomen, wat... vreselijk was. Ik word nog steeds wakker en zie alleen zijn gezicht. Ik kan me, net als in de dromen, niets anders herinneren dan zijn gezicht.

Debbie geciteerd in Scott (2001)

Al dergelijke ervaringen zijn intens traumatisch voor slachtoffers en nabestaanden, maar hun angst bereikt een nieuw hoogtepunt wanneer de gedode persoon iemand is die hen dierbaar is. Nabestaanden hadden vaak moeite om over dergelijke sterfgevallen te praten, wat vaak de aanleiding leek te zijn voor een ontsnappingspoging of een andere vorm van verzet, omdat ze zich in een situatie bevonden waarin ze niets meer te verliezen hadden (Salter, 2013a; Scott, 2001). Voor een aantal van hen betrof het sterfgevallen van hun eigen baby's, die vóór de bevalling door mishandeling werden opgewekt:

Ik ben echt rustig tot we bij dit punt komen en dan verlies ik mijn evenwicht... als ik erover wil praten, zie ik alleen haar. Dat komt omdat ik voor haar stond en er niets aan kon doen, en zij was...

Het ene moment leefde ze nog en toen was ze dood. Ik zag haar levend en ik kon niet voorkomen dat ze doodging. Ik kon er gewoon niets aan doen... en ze hebben haar ingewanden opengesneden. Ik denk dat het zo hoort. En ik moest dat [onduidelijk] opeten... Weet je, mijn zus is een paar jaar geleden getrouwd en mijn ouders plaatsten een familiebericht in de krant en mijn moeder schreef alle diploma's en zo erbij. En ik wist dat iedereen in de familie er een kopie van zou krijgen, dus plaatste ik diezelfde dag een 'In Memoriam' voor mijn dochter. En ik dacht dat ze het niet zouden weten, maar iedereen die dat bewaart, zal de waarheid kennen.

Kathleen geciteerd in Scott (2001)

Als we meerdere gevallen van ritueel misbruik serieus willen nemen, betekent dit dat we ook de mogelijkheid van meerdere onopgemerkte moorden serieus moeten nemen – en daar deinzelen velen voor terug. Er heerst een gevoel dat georkestreerde sadistische moorden niet kunnen plaatsvinden in de hedendaagse, beschaafde samenleving (Scott, 2001), op een paar uitzonderingen na die onmogelijk te ontkennen zijn, en waarvan wordt aangenomen dat ze voorbestemd waren om aan het licht te komen (bijvoorbeeld Joseph Fritzl of Fred en Rosemary West). Toch maakt een analyse van dergelijke gevallen de kans alleen maar aannemelijker (Kelly, 1998).

De moord op twaalf meisjes en vrouwen²⁴ door de Wests (van wie er twee zwanger waren) werd pas onthuld nadat hun kinderen, vanuit de veiligheid van de zorg, herhaaldelijk vertelden over hun halfzus Heather die 'onder de patio' lag, wat er uiteindelijk toe leidde dat de bewuste patio in 1994 werd opgegraven, wat op zijn beurt leidde tot een reeks ontdekkingen en bekentenissen.

(Gloucestershire Police, zd). Opvallend is dat zes van de twaalf nooit als vermist waren opgegeven bij de politie (waaronder de 8-jarige dochter van de Wests en de dochter en ex-vrouw van Fred West), waardoor hun verdwijningen nooit waren onderzocht (Gloucestershire Police, zd). Deze moorden bleven jarenlang onopgemerkt en het is aannemelijk dat ze dat ook zouden zijn gebleven als de Wests strategischer hadden gehandeld, hun kind onder hun hoede hadden gehouden en meer intimidatie hadden gebruikt om hen effectiever het zwijgen op te leggen.

In de Verenigde Staten besloot Samuel Little, terwijl hij levenslang uitzat voor de moord op drie vrouwen (die pas werd ontdekt via DNA dat was verzameld in het kader van een niet-gerelateerd drugsonderzoek), in 2018 nog eens 90 moorden te bekennen, voornamelijk op gekleurde vrouwen die in de prostitutie werkten, drugsverslaafd en/of dakloos waren. De FBI achtte deze bekentenissen geloofwaardig en 60 werden door de politie formeel aan hem gelinkt. Als Little deze moorden niet had bekendgemaakt, zouden ze onbekend zijn gebleven.

Systemen voor het opsporen van moorden zijn grotendeels afhankelijk van familieleden die de verdwijning van een slachtoffer melden en dit grondig onderzoeken. Maar dergelijke meldingen zullen waarschijnlijk niet worden gedaan als familieleden zelf verantwoordelijk, medeplichtig of onbewust zijn – in plaats daarvan kunnen ze plausibele verklaringen bieden voor informele onderzoeken (zoals een kind dat bij familie gaat wonen). Deze zwakte in het systeem is het afgelopen jaar duidelijk aangetoond met twee gemelde gevallen, waarbij in beide gevallen een kind werd gedood, maar de dood pas veel later werd geregistreerd of onderzocht (en blijkbaar niet via de standaardprocedures van het systeem).²⁵

Ook wanneer mensen aan de rand van de samenleving verdwijnen, wordt hun verdwijning vaak niet gemeld of onderzocht. Hun afwezigheid wordt gezien als een weerspiegeling van een chaotische of zwervende levensstijl. Sterker nog, hun verdwijning wordt soms niet eens opgemerkt; dit is ook het geval bij

²⁴ Fred West werd beschuldigd van twaalf moorden, maar pleegde zelfmoord vóór zijn proces. Rosemary West was veroordeeld voor 10 moorden.

²⁵ Zie rapporten: https://www.theguardian.com/world/2024/oct/22/irish-pm-says-case-of-boy-whose-is-verdwijning-onopgemerkt-gebleven-en-verontrustend?CMP=Share_AndroidApp_Other
<https://www.bbc.co.uk/news/articles/cew298qg8lxo>

kinderen die niet geregistreerd staan (inclusief kinderen die tijdens mishandeling zijn verwekt en kort na de geboorte zijn vermoord).

De afgelopen jaren is in de media breed erkend dat er verborgen moorden plaatsvinden als gevolg van huiselijk geweld.²⁶ in grote mate gedreven door het baanbrekende werk van Jane Monckton Smith, een voormalig politieagente die zich zorgen maakte over huiselijk geweld en het onderzoek ernaar en die haar de academische wereld in studeerde.²⁷ Dit is vooruitgang geboekt in het opsporen van deze misdrijven door de bereidheid te ontwikkelen om het ergste scenario te onderzoeken – om het als mogelijk te zien. Dit wordt misschien het best samengevat in de uitspraak van dichter Ralph Hodgson: *'Sommige dingen moeten geloofd worden om gezien te worden'*. Deze houding wordt nog niet routinematig toegepast op situaties waarin moorden die verband houden met georganiseerd misbruik mogelijk verborgen worden gehouden.

Prevalentie

Er is een gebrek aan onderzoek naar de omvang van georganiseerd kindermisbruik, en in het bijzonder ritueel misbruik, wat, samen met de complexiteit van deze misdaad en de impact ervan,²⁸ maken het moeilijk om een duidelijk beeld te vormen van de prevalentie. Niettemin zijn verschillende onderzoeken en databronnen verhelderend – ze suggereren allemaal dat dit geen veelvoorkomende vormen van misbruik zijn, en Ze zijn ook niet extreem zeldzaam.

In een recent onderzoek in Duitsland (Gerke et al., 2024) gaf 0,5% van een steekproef van 2515 personen, representatief voor de bredere bevolking, aan dat zij in hun jeugd georganiseerd seksueel en/of ritueel geweld hadden meegemaakt, terwijl 1,8% aangaf dat zij niet in staat of niet willen antwoorden.

de vraag (respectievelijk 13 en 46 personen). Minder personen rapporteerden georganiseerd seksueel of ritueel misbruik in antwoord op een andere reeks vragen hierover (hier was er geen mogelijkheid om uit te stappen), en de twee groepen leken weinig te overlappen, waardoor het moeilijk was om definitieve conclusies te trekken. Echter, alle prevalentiecijfers uit deze studie,²⁹ geëxtrapoleerd naar de conclusies.

bevolking van Duitsland, wijzen op duizenden slachtoffers van georganiseerd kindermisbruik, zowel met als zonder rituele dimensie.

Talrijke ondersteuningsdiensten voor seksueel geweld melden dat een aanzienlijke minderheid van de mensen die zij helpen, een geschiedenis of voortdurende ervaring met ritueel misbruik heeft (zie Salter (2008) voor een samenvatting van een deel van deze gegevens). Zo bleek uit een onderzoek onder medewerkers van het Center against Sexual Assault in Melbourne, Australië (Schmuttermaier & Veto, 1999), dat 28% één of meer overlevenden van ritueel misbruik had ondersteund en dat er in totaal 153 gevallen van ritueel misbruik waren geweest over een periode van tien jaar. Tussen december 2006 en maart 2024 ontving de NAPAC-hulplijn 1252 oproepen waarin ritueel misbruik werd genoemd, wat neerkomt op bijna 2,5% van alle oproepen.

Evenzo is het niet ongebruikelijk dat therapeuten tijdens hun werk slachtoffers en overlevenden van ritueel misbruik tegenkomen. In een onderzoek onder 2709 psychologen in de Verenigde Staten gaf 13% aan dat ze...

²⁶ Zie bijvoorbeeld <https://www.theguardian.com/society/2024/mar/04/hidden-homicides-campaign-calls-for-beoordeling-van-gevallen-waarinnen-vrouwen-van-hoogte-vielen>

²⁷ <https://daily.jstor.org/ending-myths-domestic-homicide/> Zoals hieronder

²⁸ besproken, maken veel slachtoffers van georganiseerd misbruik periodes in hun leven mee waarin het misbruik niet wordt herinnerd en daarom niet gemeld kan worden. In de steekproef van Schröder et al. (2018) van 165 overlevenden van georganiseerd ritueel misbruik was 29 de gemiddelde leeftijd waarop overlevenden zich bewust werden van het misbruik.

²⁹ Er zijn verschillende aspecten van het onderzoeksontwerp die mogelijk hebben gewerkt tegen de openheid van sommige slachtoffers en overlevenden. Zo vulden deelnemers vragenlijsten in in aanwezigheid van een onderzoeker (en dit was mogelijk bij hen thuis), wat de angst voor vertrouwelijkheid kan hebben vergroot. Bovendien waren sommige vragen niet eenduidig. Zo werd in een belangrijke vraag over ritueel misbruik gevraagd of 'een ideologie werd gebruikt om het geweld te rechtvaardigen' en 'ideologie' (hoewel een accurate term) mogelijk niet algemeen begrepen wordt.

meldden dat ze in de afgelopen tien jaar met een of meer overlevenden van ritueel misbruik hebben gewerkt (Bottoms, Shaver & Goodman, 1996). Een soortgelijk onderzoek onder 222 Britse klinisch psychologen en hypnotherapeuten wees uit dat 38% van de psychologen en 25% van de hypnotherapeuten ten minste een overlevende van ritueel misbruik had ondersteund (Ost et al., 2013). Deze studie toonde ook aan dat deze professionals verschilden in de mate waarin ze meldingen van ritueel misbruik geloofden. Degenen die overlevenden hadden ondersteund, hadden meer vertrouwen in de meldingen dan degenen die dat niet hadden gedaan.

Kijken we naar onderzoeken naar politie- en kinderschermingszaken, dan zien we dat Gallagher et al. in een onderzoek uit de jaren negentig onder alle politiekorpsen, afdelingen sociale dienstverlening en kinderschermingsteams van de NSPCC het volgende deden: (1996) meldden respondenten 211 gevallen van georganiseerd seksueel misbruik in de afgelopen vier jaar, waarvan ze er 62 als ritueel bestempelden.³⁰ De onderzoekers volgden dit op met een analyse van de dossiers van de politie en de sociale diensten in acht lokale gebieden (samen grotendeels representatief voor het land) en vonden in deze analyse een hoger percentage gevallen van georganiseerd misbruik dan in het onderzoek werd gerapporteerd, maar een vergelijkbaar percentage gevallen van ritueel misbruik³¹ - het leek erop dat veel gevallen van georganiseerd misbruik niet als zodanig werden herkend door de respondenten van het onderzoek. Bij bijna twee derde van de gevallen van georganiseerd misbruik waren familieleden en verwanten betrokken, en in alle zes rituele gevallen was minstens één dader een familielid.

Het gebrek aan prevalentiestudies van georganiseerd misbruik, vooral van misbruik dat rituele, commerciële of intrafamiliale dimensies omvat, lijkt het gevolg te zijn van de ontkenning van deze vormen. van misbruik dat in de jaren negentig werd veroorzaakt door 'heksenjacht', 'morele paniek' en 'valse herinneringen'-narratieven en dat sindsdien standhoudt (zie hieronder over het discours van ongelof). Deze ontkenning heeft er ook toe geleid dat minder slachtoffers en overlevenden zich voldoende zeker voelen om het te onthullen (zie paragraaf over onthulling). Regelmatig verzamelde gegevens uit diverse bronnen zijn nodig om trends in de loop der tijd in kaart te brengen en te bepalen aan wie rituelen en andere vormen van georganiseerde criminaliteit zijn gericht. aan wie en aan wie niet, en aan wie dat misbruik wordt bekendgemaakt. Dit alles met als doel om ons begrip van en onze reacties op deze anderszins zeer verborgen vormen van misbruik te verbeteren.

Langetermijneffecten voor slachtoffers en overlevenden

Het is duidelijk dat bij georganiseerd en ritueel misbruik de slachtoffers regelmatig worden onderworpen aan een sadistische behandeling die volledig buiten de normale menselijke ervaring valt.

Enkele incidenten van dit misbruik zouden gemakkelijk genoeg zijn om iemand te vloeren, maar slachtoffers, vaak al vanaf zeer jonge leeftijd, worden gedwongen deze behandeling jarenlang te ondergaan. Om recht te doen aan de impact hiervan is een eigen rapport nodig; hier worden slechts enkele kernthema's samengevat.³²

³⁰ Het is niet duidelijk of hier sprake is geweest van duplicatie, aangezien de drie sectoren soms hetzelfde rapporteerden. geval.

³¹ Ze vonden 74 gevallen van georganiseerd misbruik, waarvan er 6 ritueel misbruik betroffen. Als het cijfer van 74 werd geëxtrapoleerd naar voor de gehele bevolking zou dit hebben geresulteerd in 1.111 gevallen gedurende de periode van vier jaar die het onderzoek bestreek, tegenover de gerapporteerde 211.

³² Hier concentreer ik me op onderzoek dat specifiek gericht is op overlevenden van georganiseerd en ritueel misbruik. Gezien het beperkte aantal studies en de onvermijdelijke beperkingen ervan (bijvoorbeeld de afhankelijkheid van klinische steekproeven), is het echter belangrijk om deze bevindingen ook te plaatsen binnen de bredere onderzoeksliteratuur over de impact van kindermisbruik. Wat betreft seksueel misbruik, wijzen talrijke studies erop dat dit een breed scala aan significante schade gedurende de levensloop met zich meebrengt (Maniglio, 2009). Studies die gebruikmaken van methodologieën die rekening houden met de invloed van gelijktijdig optredende tegenslagen en die slachtoffers in de loop van de tijd volgen, geven aan dat seksueel misbruik vaak een negatieve impact heeft op individuen, zowel in hun kindertijd als in hun volwassen leven, en dat latere problemen niet simpelweg verklaard kunnen worden als de impact van frequent gelijktijdig optredende negatieve levenservaringen. Uit dergelijke onderzoeken blijkt dat seksueel misbruik het risico vergroot dat personen (in de latere adolescentie en/of volwassenheid) last krijgen van: angst, depressie, posttraumatische stresssymptomen, een laag zelfbeeld, dissociatie, zelfbeschadiging, suïcidaal gedrag, relatieproblemen (zoals relatiebreuken, ontevredenheid en vermijding), seksuele problemen (zoals seksuele aversie of ambivalentie), alcohol- en drugsverslaving, academische problemen en schooluitval, cognitieve tekortkomingen, obesitas, fysieke gezondheidsproblemen en ernstige ziekte, revictimisatie, werkloosheid, financiële instabiliteit en een lager inkomen, en lagere levenstevredenheid (bijvoorbeeld Assini-Meytin et al., 2022;

Ten eerste zijn er de intense en overweldigende emoties. Zoals besproken, ervaren slachtoffers extreme niveaus van angst, verraad, vernedering, angst, schaamte (en meer) tijdens en rond het misbruik, en, in lijn met psychologische theorieën over trauma (bijvoorbeeld Brewin, 2003), blijven deze emoties en de ervaringen waarmee ze verbonden zijn een grote rol spelen in hun leven nadien (Salter, 2013b). Schröder et al. (2018) ontdekten in hun online enquête onder 165 overlevenden van georganiseerd en/of ritueel misbruik dat 76% symptomen rapporteerde die wezen op

Posttraumatische stressstoornis (PTSS), en 74% gaf aan dat ze hiervoor officieel waren gediagnosticeerd. En alle 37 patiënten die ritueel misbruik meldden in de studie van Young et al. (1991), hadden de diagnose ernstige PTSS gekregen. Dit is een stoornis met terugkerende traumatische intrusies, zoals nachtmerries en flashbacks. Deze laatste kunnen variëren van fragmentarische sensaties van het trauma (zoals een plotselinge geur of smaak) tot volledige episodes waarin iemand het gevoel heeft terug te zijn in het misbruik en het allemaal opnieuw te beleven. Pervasieve angst en fobieën komen ook vaak voor (Coleman, 1994; Schröder et al., 2018; Young et al., 1991).

Minder gemakkelijk vast te leggen in diagnoses zijn de diepe en verlammende gevoelens van schaamte, waardeloosheid, schuld en 'slechtheid' die overlevenden naar eigen zeggen met zich meedragen in hun kern (vaak besproken in de literatuur over klinische behandelingen, zie bijvoorbeeld Schwartz, 2013).

Deze zijn een logisch gevolg van het feit dat de daders, zoals opgemerkt, verschillende methoden gebruiken om bij slachtoffers een diep besef te kweken van hun slechtheid en waardeloosheid, en dergelijke gevoelens zijn begrijpelijkerwijs erg moeilijk te overwinnen. Ze kunnen zich vervolgens uiten in gedrag zoals zelfbeschadiging en suicidaliteit (Coleman, 1994; Schröder, Behrendt et al., 2020a; Young et al., 1991).

Andere dingen zijn steeds meer mijn leven geworden [maar]... Ik heb nog steeds het gevoel, je hebt nog steeds het gevoel dat dit de kern is, maar ik heb ook het gevoel dat de andere dingen het langzaam allemaal invullen, maar ik probeer nog steeds van dit stukje in het midden af te komen.

Jo geciteerd in Salter (2012)

Gevangen in deze angstaanjagende en vernederende levens lijkt het onmogelijk voor kinderen om te overleven zonder manieren te vinden om zich van deze realiteit af te sluiten. Sterker nog, als kinderen verbonden zijn met de kracht van hun angst, verraad en pijn, zou hun uiting daarvan hen in nog meer gevaar brengen – misbruikers eisen (expliciet of impliciet) dat ze misbruik tolereren en dagelijks effectief functioneren om geen argwaan te wekken. Bovendien moeten kinderen een manier vinden om te navigeren in de onmogelijke situatie dat hun grootste bron van gevaar tevens hun grootste hoop op bescherming is. Zoals Herman (1992) samenvat: *'bij herhaald trauma staat het kind dat gevangen zit in een gewelddadige omgeving voor de enorme taak van aanpassing: ze moet een manier vinden om een gevoel van vertrouwen te behouden in mensen die onbetrouwbaar zijn, veiligheid in een onveilige situatie, controle in een angstaanjagende en onvoorspelbare situatie, macht in een situatie van hulpeloosheid'*.

Dit brengt ons bij het tweede thema: dissociatie en de aanpassingen die dit met zich meebrengt als gevolg van misbruik. Dissociatie is een overkoepelende term voor de verschillende manieren waarop iemand zich kan 'afsluiten' van zijn of haar trauma. Zo kunnen mensen zich tijdens het misbruik dissociëren van hun realiteit en zelfbeeld (bijvoorbeeld merken dat ze zichzelf van bovenaf bekijken) en dit kan leiden tot gevoelens van depersonalisatie (loskoppeling van zichzelf) of derealisatie (loskoppeling van de omgeving). Ze kunnen zich afsluiten van hun emoties (gevoelloosheid), hun herinneringen (dissociatieve amnesie) of hun begrip van de aard van het misbruik – waardoor ze de schending en het verraad niet meer zien (wat traumabinding en loyaliteit aan de daders mogelijk maakt) (Gagnon et al., 2017). En, zoals besproken, kunnen ze verschillende zelden ontwikkelen (ook wel delen of zelf-

Colman & Widom, 2004; Fergusson, Boden & Horwood, 2008; Fergusson, McLeod & Horwood, 2013; Kendler et al., 2000; Papalia, Mann & Ogloff, 2021; Rapsey et al., 2019; Trickett, Noll & Putnam, 2011; Yates, Carlson & Egeland, 2008).

staten), waarbij sommigen verschillende elementen van het trauma met zich meedragen en anderen zich er mogelijk weinig of niet van bewust zijn (Dissociatieve Identiteitsstoornis: DIS).

Uit onderzoek blijkt dat dissociatie een veelvoorkomend gevolg is van chronisch jeugdtrauma, waarbij de meest extreme vormen, zoals DIS, volgen op de meest ernstige mishandeling (Daniels et al., 2024; Kate et al., 2021; Quiñones, 2023).³³ DIS is een vorm van dissociatie die zich alleen lijkt te kunnen ontwikkelen als reactie op vroegkinderlijk trauma, waarbij wordt gedacht dat de ontwikkeling ervan afhankelijk is van een nog niet volledig gevormd en verenigd zelf (Dorahy et al., 2014; ħar et al., 2017).

Zodra ze echter in het spel zijn, kunnen nieuwe delen zich ontwikkelen als reactie op nieuwe trauma's gedurende de levensloop. Een volwassene met DIS heeft een volwassen deel of delen, naast een of meer kinddelen. Delen bevatten elk hun eigen herinneringen (die kunnen overlappen) en hebben hun eigen (hoewel soms gedeelde) bewustzijn.

Verschillende DIS-zelfstaten lijken opvallend verschillende neurologische en fysiologische profielen te hebben (zoals gemeten met bijvoorbeeld hersenscans, hartslag, bloeddruk, huidgeleiding en ademhaling), afhankelijk van het al dan niet hebben van trauma. Bovendien verschilt de neurofysiologie van DIS-patiënten van die van mensen zonder DIS (Lebois et al., 2023; Reinders et al., 2003; 2006; 2014; 2019). Verschillen tussen zelfstaten konden niet worden gereproduceerd door mensen die de stoornis simuleerden (Brand et al., 2016; Reinders et al., 2012; 2016).

Zoals voorspeld op basis van dit bredere beeld, geven onderzoek en de klinische praktijk aan dat DIS en andere vormen van dissociatie veelvoorkomende gevolgen zijn van georganiseerd en/of ritueel misbruik (Coleman, 1994; Leavitt, 1994; Schröder et al., 2018; Schröder, Behrendt et al., 2020; Young et al., 1991).

In het onderzoek van Schröder et al. (2018) meldde 84% van hun steekproef van slachtoffers van georganiseerd en/of ritueel misbruik een huidige of eerdere diagnose van DIS, en DIS werd vaker gemeld door degenen bij wie het misbruik een rituele (en georganiseerde) dimensie omvatte. Dit komt overeen met het feit dat dit misbruik soms gepaard gaat met daders die de eerder genoemde 'dissociatieve splitstrategieën' gebruiken, waarmee ze proberen de DIS van een slachtoffer naar eigen inzicht te manipuleren (zoals opgemerkt, gemeld door 64% van de totale steekproef van Schröder et al. (2018)).

Dissociatieve amnesie komt ook vaak voor na georganiseerd en/of ritueel misbruik en gaat vaak hand in hand met DIS, omdat het/de deel(en) van de persoon die normaal gesproken door het leven navigeert/navigeren zich mogelijk lange tijd niet bewust is/zijn van andere zelftoestanden die de traumatische herinneringen herbergen. Schröder et al. (2018) ontdekten dat de gemiddelde leeftijd waarop overlevenden zich bewust werden van dit misbruik 29 jaar was. Dit besef ontstond door plotselinge flashbacks (gerapporteerd door 76%) en/of situaties die herinneringen triggerden (gerapporteerd door 66%). Evenzo merkte Salter (2013b) op dat de overlevenden die hij interviewde *'leden aan uitgebreide amnesie voor eerdere ervaringen, evenals periodes waarin ze werden uitgeschakeld door de oncontroleerbare intrusies van herinneringen aan geweld en misbruik'*. Hij citeert een van zijn geïnterviewden, Renee, die het moment van opkomende

bewustzijn:

Ik verdrong mijn herinneringen en herinnerde me ze pas toen ik zevenentwintig was. Ik kreeg een inzinking, denk ik. Op een avond overdacht ik plotseling mijn leven: "O ja, toen we zes waren, woonden we in deze stad, en toen verhuisden we en woonden we bij oma en opa en toen trokken we in bij Mark [stiefvader]" – en toen, gewoon, bonzend in mijn hart, voelde ik me misselijk, en die flitsen van mensen, en – ik was op dat moment in gesprek met een therapeut en ik belde haar die dag. En niet lang daarna verliet ik de baan waar ik tien jaar had gewerkt, ik – stortte gewoon in.

³³ DIS kan daarom worden gezien als een indicatie dat iemand in zijn of haar jeugd het slachtoffer is geweest van misdrijven – het kan de geloofwaardigheid van verhalen over kindermishandeling ondersteunen en dienen als een brede vorm van onderbouwing. Het bestuderen van de aanwijzingen voor een misdrijf in iemands lichaam en psychologie is verwant aan de benadering van forensische architectuur (Bois et al., 2016), die een vergelijkbare benadering hanteert voor de gebouwde omgeving.

Terugkerend naar de tegenstrijdigheid die aan dit misbruik ten grondslag ligt, moeten kinderen hun best doen om bescherming en zorg te vinden bij de persoon of personen die hen behandelen als iets waardeloos, iemand die geschonden, beschadigd of zelfs vernietigd kan worden. Voor veel slachtoffers, met name degenen van wie de daders familieleden zijn, betekent dit dat ze loyaliteit ontwikkelen jegens de daders, ook wel bekend als een traumaband (Bilali & Reid, 2024; McMaugh et al., 2024a; Middleton, 2013a; Schwartz, 2013). Gevoelens van loyaliteit, sympathie en liefde jegens de dader worden vergemakkelijkt wanneer de aard van het misbruik wordt geminimaliseerd door middel van dissociatie of herkadring (bijvoorbeeld standpunten als *'het is eigenlijk niet zo erg'*; *'het overkomt iedereen'*; *'ik verdien het'*). Deze loyaliteitsgevoelens motiveren op hun beurt volgzzaam en aangenaam gedrag jegens de daders, wat de kans op een betere behandeling en overleving kan vergroten. Houd er rekening mee dat dergelijke gevoelens samengaan met negatieve gevoelens (zoals angst, haat of woede jegens de daders) en dat slachtoffers daardoor vaak met een diepe ambivalentie blijven zitten.

Tot slot wordt hier de derde reeks gevolgen benadrukt, die voortvloeit uit de twee eerdere effecten: het leven met al deze intrusies, diep aversieve gevoelens en vormen van dissociatie brengt veel moeilijke consequenties met zich mee.³⁴ Overlevenden kunnen bijvoorbeeld hun toevlucht nemen tot verslavingen om ermee om te gaan: 25% van de steekproef van Schröder et al. (2018) gaf aan dat zij een verslavingsdiagnose hadden, en bij 23 van de 37 patiënten die door Young et al. (1991) werden onderzocht, werd opgemerkt dat zij middelen misbruikten. Velen ontwikkelen ook een depressie of eetstoornis (Schröder et al., 2018). Langdurige relaties kunnen moeilijk in stand te houden zijn (waardoor iets wat zo vaak cruciaal is voor genezing buiten bereik komt), en dat geldt ook voor werk (Salter, 2013b; Schröder et al., 2018). Minder tastbaar, maar misschien nog fundamenteler, kan de impact van dissociatie op het zelfgevoel en de continuïteit van overlevenden zijn.

Toen die man me mishandelde, ging ik 's avonds naar bed. Weet je wat ik deed? Ik huilde en zei 'ik, ik, ik'. Zo nu en dan, als ik mezelf troost, zeg ik hetzelfde: 'ik'. Omdat ik mijn hele zelf kwijt was.

Colleen geciteerd door Salter (2013a)

Jullie zijn zo versplinterd en verdeeld, dat jullie geen enkele kracht meer over hebben in jullie compartimenten – geen enkel compartiment is bijzonder groot of sterk.

Darren geciteerd door Salter (2013a)

Naast dit beeld is het belangrijk om te kijken naar de manieren waarop dissociatie een rol speelt bij veerkracht (het kan mensen bijvoorbeeld in staat stellen om te werken, relaties op te bouwen en zich te reguleren op manieren die anders onmogelijk zouden zijn), en naar de mogelijkheid voor overlevenden om, met name met de steun van anderen, verder te gaan met genezing en zelfs posttraumatische groei (Brand et al., 2013).³⁵

Overlevenden geven aan dat ze veel dingen doen die hen helpen om met de situatie om te gaan en te groeien, waaronder therapie, vriendschappen, steun van andere overlevenden, creatieve activiteiten (kunst, muziek, schrijven), dieren en de natuur (Kraus et al., 2020).

Het is zo'n positief gevoel van overleven en de mooie, creatieve dingen die onze hersenen kunnen doen om ons in leven te houden. Zonder school had ik het niet gered, weet je, mijn kinderen niet opgevoed zoals ik dat deed en de dingen die ik nu doe niet gedaan. Ik denk echt dat ik mezelf kapot zou hebben gemaakt en dood zou zijn gegaan.

Persoon met DIS geciteerd door McRae et al. (2017)

³⁴ Hier volgen enkele voorbeelden van deze domino-effecten.

³⁵ Een 'zowel/zowel'-benadering is hier cruciaal: beide personen kunnen genezen en groeien na een ernstig trauma, en dit vermindert op geen enkele manier het onrecht dat hun is aangedaan. Bovendien *vervangt posttraumatische groei niet (of is er geen omgekeerd verband mee) met misbruikgerelateerde schade* – sterker nog, vaak gaan beide hand in hand. De complexiteit en de mogelijkheden van posttraumatische groei bespreek ik uitgebreider in een aflevering van Mark O'Sullivan's podcast 'Making Lemonade', seizoen één.

Voortdurend misbruik tot in de volwassenheid

Gezien alles wat dit rapport tot nu toe heeft behandeld, zal het geen verrassing zijn dat de dynamiek en de impact van dit kindermisbruik de slachtoffers kwetsbaar maken voor verder misbruik door zowel dezelfde Daders en anderen in de volwassenheid. Bij de eerste groep bestaat het risico op een aanhoudende gewelddadige relatie met de primaire dader (meestal vaders die hun dochters blijven mishandelen), evenals op misbruik door mensen in het bredere netwerk.

Middleton (2013a; 2013b; 2015) onderzocht de kwestie van ouders die hun kinderen tot in de volwassenheid seksueel misbruiken door 44 van dergelijke gevallen in de Engelstalige pers over een periode van vijf jaar te beschrijven, evenals de dynamiek en impact van dit misbruik binnen een groep van tien vrouwen met wie hij in therapie werkte. Hij ontdekte dat de gemiddelde duur van het misbruik binnen deze groep 31 jaar bedroeg en dat ze gedurende dit misbruik naar schatting gemiddeld 3320 keer seksueel misbruik hadden ondergaan. Allen waren door meerdere anderen misbruikt, waaronder acht ook door hun grootvader. Het incestueuze misbruik dat ze beschreven, omvatte de manipulatie van hun seksuele opwindings door hun vader, evenals van hun overlevingsstrategieën, met name dissociatie en hechting. Een intens moeilijke ambivalentie vormde de kern van hoe het misbruik hen beïnvloedde: acht van de tien beschreven zich versmolten te voelen met hun vader (negen hadden het gevoel dat hun lichaam niet van hen was) en tegelijkertijd overwogen negen serieus hem te vermoorden.

McMaugh et al. (2024) pikten deze thema's op in hun onderzoek onder 10 therapeuten die rapporteerden over hun ervaring en casusconceptualisatie van 19 cliënten die aanhoudend incestueus misbruik in de volwassenheid rapporteerden. Sommigen van hen hadden ook georganiseerd misbruik meegemaakt, waarvan sommige rituelen betroffen. Deze therapeuten gingen verder in op de manipulatie van de overlevingsmechanismen van slachtoffers door daders in hun pogingen om het misbruik in stand te houden. Zo zouden bijvoorbeeld kinderlijke aspecten van het slachtoffer getriggerd kunnen worden, die alleen gehoorzaamheid kenden als een manier om ermee om te gaan, zich niet bewust van andere opties en macht die de volwassen zelf mogelijk tot zijn beschikking had. En de overtuiging van een slachtoffer dat diep van binnen van hen beiden hield, beschermde hen tegen de gruwel en het verraad van het alternatief, maar betekende ook dat ze bleven gehoorzamen, waarbij sommigen het zagen als een uiting van liefde.

Als ze alles geloofde wat haar vader zei... voelde ze zich gewaardeerd... geliefd. Maar als ze geloofde dat hij een seksueel roofdier was, haar misbruikte... dan voelde ze zich volledig ondergewaardeerd... het verwoestte gewoon haar gevoel van eigenwaarde.

De vader en de moeder gebruikten allebei precies dezelfde triggers en signalen als in hun kindertijd, en ze riepen een beroep op [gedissocieerd deel]... die papa een plezier moest doen... en zij [deel] sprong ertussen en bood seks aan, omdat ze geloofde dat ze dat moest doen.

Therapeuten geciteerd door McMaugh et al. (2024a)

Kijken we naar het bredere georganiseerde misbruik, dan gaf 25% van de door Schröder et al. (2018) ondervraagde volwassenen aan dat zij er niet in geslaagd waren om 'de georganiseerde/rituele misbruikstructuren succesvol te verlaten'.

Ook bij dit misbruik maken daders doorgaans gebruik van overlevingstechnieken die slachtoffers in hun kindertijd hebben ontwikkeld. In een interviewstudie onder 16 personen die aangaven dat georganiseerd misbruik van kind tot volwassene voortduurde (twee derde van hen gaf aan ritueel misbruik te hebben gemeld),³⁶ en 18 professionals die mensen met dit soort misbruik hadden ondersteund, beschreef Salter (2017) een casus om de gemeenschappelijke kenmerken te illustreren. Nadat 'Rosie' een vertrouwensband had opgebouwd met een kunsttherapeut, begon ze misbruik te melden van een groep mannen die haar op weg van haar werk aanhielden. Bij het zien van hen werd een jonger, meewerkend deel van haar getriggerd, en werd ze vervolgens meegenomen naar een woning waar ze aangaf seksueel misbruik en elektroshocks te hebben ondergaan. Haar therapeut vertelde dat ze 'het bewustzijn zou verliezen en zich in hun woning zou bevinden', en dat ze naarmate de tijd verstreek en ze begon te geloven dat het misbruik onvermijdelijk was, afspraken begon te maken met de

³⁶ Zeven van deze personen werden opgenomen in zijn oorspronkelijke onderzoek naar georganiseerd misbruik.

mannen – die 'instemden' met de seksuele aanvallen als ze stopten met de schokken. Na dergelijke aanvallen, zij kwam bij de therapie aan met een ernstig trauma, veel pijn en ongewone verwondingen.

Hoewel Rosie's therapeut haar vaardigheden aanleerde om het risico te verkleinen dat haar jongere lichaamsdelen geactiveerd werden, en vrienden probeerden de ontvoeringen van de daders te voorkomen, waren deze pogingen niet altijd even effectief. Daarom was de therapie er vaak op gericht *'haar in leven te houden... haar zenuwstelsel te helpen om minstens twee uur niet in angst te leven, waarin ze zich veilig, geborgen en verzorgd voelt... het is gewoon pleisters, overlevingstherapie'*. Bescherming en hulp vanuit het bredere systeem was er niet: nadat een kind een kinderplichtlijn had gebeld, *'kwam de politie langs en ontdekte dat ze een vrouw van in de dertig was, waarna ze de hele kwestie afdeed. Daarna vertrouwde ze hen nooit meer'* (haar therapeut geciteerd door Salter, 2017). En, aan de andere kant, meldde een huisarts aan wie ze het had verteld in de hoop op medische zorg voor inwendig letsel, tegen haar wil het misbruik, waarbij ze zich ten onrechte beriep op de regels voor verplichte meldingen.³⁷

Deze zaak illustreert op een schrijnende manier het bredere patroon dat slachtoffers van dit misbruik ervaren, een patroon dat wordt gekenmerkt door schaamteloze uitbuiting door daders van de kwetsbaarheden van hun slachtoffers; een slecht toegerust systeem dat zich blind maakt voor het probleem en de slachtoffers die hulp zoeken opnieuw traumatiseert; en het beschuldigen en besmeuren van degenen die hen proberen te steunen (McMaugh, 2024a; 2024b; Middleton, 2015; Salter, 2017). Soms betekent deze situatie ook dat de eigen kinderen van slachtoffers gevaar lopen – een aantal beschrijft de schrijnende situatie waarin hun kinderen worden misbruikt door degenen die hen als eerste hebben misbruikt (Salter, 2012; 2017).

Ten slotte lopen slachtoffers ook het risico opnieuw slachtoffer te worden van nieuwe daders, personen die geen band hebben met de oorspronkelijke groep. Daders richten zich op degenen die zij als kwetsbaar beschouwen, en kwetsbaarheden voor hernieuwd slachtofferschap omvatten niet alleen dissociatieve en op verzoening gerichte copingstrategieën, maar ook PTSS, negatieve basisopvattingen over de eigen waarde en macht, evenals middelenmisbruik en problemen met emotieregulatie (Hanson, 2016). En het algemene gebrek aan erkenning, begrip, hulpmiddelen en responsieve systemen betekent dat dit alles plaatsvindt binnen een gunstige maatschappelijke context.

De maatschappelijke context

Complottheorieën³⁸

In 2014 meldden twee kinderen, een broer en zus van acht en negen jaar oud, woonachtig in Hampstead, Noord-Londen, aan hun moeder en vervolgens aan de politie dat ze ritueel werden misbruikt door een satanische bende waarbij ongeveer 175 personen betrokken waren, waaronder hun vader, leraren, ouders van andere kinderen, politieagenten, maatschappelijk werkers en religieuze leiders. Ze meldden dat talloze kinderen werden misbruikt, waaronder alle kinderen in hun klas, en dat baby's via DHL het land in werden gestuurd om te worden vermoord. Hun beschuldigingen namen de vorm aan van extreme gruwelen die op een nuchtere, lijstachtige manier werden verteld, zonder zichtbare angst of emotie, bijvoorbeeld: *'we hebben seks met de baby, offeren en eten de baby en drinken er bloed uit... we dansen met de schedels'*.

39 40

³⁷ Deze meldingen hadden alleen betrekking op meldingen van kindermishandeling (niet op die van volwassenen).

³⁸ Deze term, bedacht door George Monbiot (2024), wordt hier over het algemeen gebruikt om aan te duiden wat anders algemeen bekendstaat als 'complottheorieën'. Om redenen die hieronder worden uiteengezet, is 'complottheorie' in feite een verwarrende term, omdat het twee duidelijk verschillende soorten overtuigingen (gerechtvaardigde en ongerechtvaardigde complottheorieën; Keeley, 1999) op één hoop kan gooien, wat verwarring en schade kan veroorzaken.

³⁹ De details van deze zaak die hier worden samengevat, zijn verzameld uit mediaberichten, waaronder Channel 4 (2024), Jessop (2024) en Montali (2022).

⁴⁰ Als onderdeel van mijn rol bij CEOP (het Centrum voor Kinderuitbuiting en Online Bescherming) werd ik in 2014 gevraagd de details van deze zaak te beoordelen. Ik merkte op dat de etiologie, inhoud en stijl van de beschuldigingen aanzienlijk verschilden van die van typische beschuldigingen van ritueel misbruik die ik was tegengekomen – er was bijvoorbeeld een gebrek aan voorzichtigheid,

Een politieonderzoek leverde geen bewijs op dat de beweringen van de kinderen ondersteunde – de geheime kamers die ze op hun school noemden, bestonden niet; verschillende van de vermeende daders evenmin; en geen van de vele andere vermeende slachtoffers had iets ongepasts onthuld. In plaats daarvan ontdekte het onderzoek dat de kinderen waren blootgesteld aan *'meedogenloze emotionele en psychologische druk, evenals aanzienlijk fysiek misbruik'* (aldus een latere uitspraak van de familierechtbank) door de vriend van hun moeder, Abraham Christie, een al lang bestaande complotdenker, in het kader van een voogdijgeschil tussen hun ouders.

Christie en de moeder van de kinderen, Ella Draper, zetten de fictie echter voort en probeerden steun te werven voor hun zaak. Christie deelde online video's van de beschuldigingen tegen de kinderen, wat leidde tot een enorme campagne die leidde tot intimidatie en pesterijen tegen veel van de beschuldigde ouders. Een van de belangrijkste aanstichters van dit misbruik, Sabine McNeill, werd in 2019 veroordeeld tot negen jaar celstraf voor haar rol. De samenvatting van de rechter over de schade die ze had aangericht, spreekt boekdelen over de enorme schade die dergelijke complottheorieën kunnen aanrichten: *'Voor de vier betrokken gezinnen hebben jullie al het normale gezinsleven verwoest. Hun kinderen konden niet meer normaal naar school en krijgen thuisonderwijs of moeten volgapparatuur en alarmen bij zich dragen. De gezinnen hebben vluchtroutes gepland voor het geval er een aanval plaatsvindt en moeders hebben op de vloer van de slaapkamers van hun kinderen geslapen om hen te beschermen. Ze hebben moeten verhuizen, hun bedrijven zijn geruïneerd omdat ze geen online profiel konden hebben. Het leven van de kinderen is voorgoed verwoest.'*

Dit is slechts één van de vele invloedrijke complottheorieën die publiekelijk zijn opgedoken en zonder geldige reden beweren dat specifieke personen betrokken zijn bij 'satanische rituele mishandeling' en daarbij wijdverbreide schade veroorzaken. Een ander voorbeeld van recente ontwikkelingen begon in 2016, toen enkele gebruikers van 4Chan, een online forum dat bekendstaat om zijn grappen en LARP's (live action role-playing),⁴¹ probeerden interesse te wekken voor een verder oninteressante verzameling gelekte e-mails van een van Hillary Clintons assistenten. Ze deden dit door onschuldige woorden in de e-mails te vertalen naar een code voor seksueel misbruik van kinderen – zo werd 'hotdog' 'jongen', 'pizza' betekende 'meisje', 'ijs' betekende 'mannelijke prostituee', enzovoort (Ball, 2023). Zoals gebruikelijk bij de QAnon-complotverhalen, kreeg wat begon als een spelletje of oplichterij op 4Chan al snel een eigen leven toen de ideeën van het platform naar meer mainstream delen van het internet migreerden en geruchten zich verspreidden. De 'pizzagate'-complotverhalen evolueerden tot een verhaal over uitgebreid satanisch ritueel misbruik gepleegd door een pedofielenetwerk dat opereerde vanuit de kelder van een pizzeria en waarbij Hillary Clinton en haar vrienden betrokken waren. (Bal, 2023).

Terug in de tijd was de eerste zaak die veel aandacht kreeg door ophef over schijnbaar ritueel misbruik de enorme en complexe zaak van de kleuterschool McMartin in Californië. Deze zaak begon in 1983 met een reeks beschuldigingen van seksueel misbruik door een bepaalde kleuterleidster, Raymond Buckey, en eindigde zeven jaar later, in 1990, met een jury die geen enkele veroordeling had uitgesproken en waarbij de vele beschuldigden na een tweede proces niet waren veroordeeld. In tegenstelling tot de hierboven beschreven complottheorieën bevatte deze zaak substantieel bewijs (inclusief medisch bewijs) dat kinderen seksueel waren misbruikt door de hoofdverdachte, Buckey (Cheit, 2014). De zaak werd echter op verschillende manieren verkeerd aangepakt, wat leidde tot intense media-aandacht die het bewijs overdreef voordat er arrestaties waren verricht (op basis van gelekte informatie), een reeks leidende en soms manipulatieve interviews met talloze kinderen (onder leiding van interviewers die ervan overtuigd waren dat kinderen informatie achterhielden), en ouders die als informele onderzoekers optraden, nadat ze op een gegeven moment door de politie waren aangemoedigd om dat te doen (Cheit, 2014). In dit milieu werden beschuldigingen van

Schaamte, en angst voor zowel represailles als ongelof. Christie's verslagen leken een psychotische ondertoon te hebben.

⁴¹ Live-action-rollenspellen kunnen de vorm aannemen van mensen die een fictief verhaal naspelen in online ruimtes, maar het feit dat het fictie is mogelijk onbekend bij andere gebruikers, die hetgeen zij zeggen mogelijk serieus nemen en hiernaar handelen.

Er is georganiseerd ritueel misbruik aan het licht gekomen, maar ondanks onderzoek is er geen ondersteunend bewijs voor deze misstanden. was niet beschikbaar (deYoung, 1997). Analyse van de zaak wijst uit dat ze waarschijnlijk het product waren van samenzweringen die geprojecteerd werden op een eenvoudigere situatie van massaal seksueel misbruik,⁴² en de manipulatieve (hoewel vaak goedbedoelde) praktijken jegens kinderen waar ze zich schuldig aan maakten (Cheit, 2014).

Deze zaak is op uiteenlopende (maar toch verwante) manieren enorm invloedrijk geweest. Enerzijds bood het waarschijnlijk een soort blauwdruk voor latere complottheorieën – sommige omstanders zagen in de zaak hoe afschuwelijk ritueel misbruik genegeerd en verdoezeld werd en waren daardoor misschien eerder geneigd om in andere situaties tot deze conclusie te komen. Anderzijds, deze zaak (naast anderen; York, 2021) vormde het uitgangspunt voor het narratief van 'satanische paniek', dat stelt dat alle (of de overgrote meerderheid) beschuldigingen van ritueel misbruik worden veroorzaakt door 'morele paniek' en/of valse herinneringen en suggestibiliteit. Zoals ik verder zal onderzoeken, weerspiegelt dit discours van ongelof (Lovett, Coy & Kelly, 2018; Richardson, 2015) ironisch genoeg en is het er symbiotisch mee, de complottheorieën waar het de spot mee drijft.

Complottheorieën worden wel eens omschreven als de *'onnodige aanname van een complot wanneer andere verklaringen waarschijnlijker zijn'* (Aronovitch, 2010). Ze gaan vaak gepaard met de conclusie dat anderen in het geheim samenzworen om grote schade aan te richten (bijvoorbeeld de overtuiging dat het Covid-vaccin het inbrengen van microchips vereist, of dat hiv in een laboratorium is uitgevonden). Maar het is cruciaal dat ze worden onderscheiden van evidence-based analyses van heimelijk machtsmisbruik om schade aan te richten. De twee groepen mensen die deze twee soorten 'complottheorieën' serieus nemen, zijn over het algemeen zeer verschillend (Klein, 2023; Monbiot, 2024). Zoals Monbiot (2024) opmerkt: *'Een bijzonder aspect van deze kwestie is dat er zo weinig overlap is tussen complotfantasten en complottheoretici. Degenen die geloven in onbewezen verhalen over verborgen complotten en geheime machinaties, tonen doorgaans geen interesse in goed gedocumenteerde verhalen over verborgen complotten en geheime machinaties.* Dit contrast is duidelijk zichtbaar wanneer we degenen die bewijs van ritueel misbruik serieus nemen (met name organisaties voor overlevenden, mensen die in de kinderbescherming werken, therapeuten en sommige academici) vergelijken met degenen die er fictie over nastreven en die doorgaans weinig betrokkenheid tonen bij bredere collectieve inspanningen tegen misbruik.

De waarschijnlijke verklaring voor deze incongruentie ligt in de verschillende motivaties, drijfveren en denkstijlen die aan de twee standpunten ten grondslag liggen. Een overvloed aan onderzoek naar onterechte complottheorieën wijst uit dat ze verband houden met foutgevoelige denkstijlen en drogredenen (zoals een teleologische vertekening, ⁴³ illusoire patroonwaarneming en de samenhang ⁴⁴ misvatting; Brotherton & French, 2014; Van Prooijen, Douglas & De Inocencio, 2018; Wagner-Egger et al., 2018) en dat ze fundamentele motieven dienen: voor zekerheid in het licht van onzekerheid, voor controle in het licht van machteloosheid en voor een positief zelf- en groepsbeeld, vooral wanneer dit laag is of bedreigd wordt (voor een overzicht zie Douglas & Sutton, 2023).

Kortom, ze zijn het resultaat van gemotiveerd redeneren: normatieve, superieure manieren om de waarheid te beoordelen worden verworpen ten gunste van denkstijlen die complottheorieën aan het licht brengen. Deze worden nagestreefd omdat ze (vaak valse) beloften van betekenis, veiligheid en eigenwaarde bieden (Douglas, Sutton & Cichocka, 2017). Zulke overtuigingen zijn vaak pogingen om mensen te beschermen tegen de negatieve gevoelens die een realistische inschatting van de wereld zou oproepen (als klimaatverandering bijvoorbeeld een zwendel is die bedoeld is om de kapitalistische vooruitgang tegen te houden, hoeven mensen zich niet bezig te houden met het pijnlijke en rommelige proces van systeemverandering). Het ontdekken van geheime complotten kan ertoe leiden dat mensen het gevoel krijgen dat ze een voorsprong hebben doordat ze hun dekmantel verraden – dit wekt een illusie van macht.

⁴² In die tijd was het fenomeen van ritueel misbruik onlangs aan het licht gekomen door de publicatie van een memoires, en er waren latente onzekerheden over de kinderopvang, een nieuwe instelling in het Amerikaanse leven (York, 2021).

⁴³ Dit is de neiging om aan natuurlijke gebeurtenissen en entiteiten een doel en een uiteindelijke oorzaak toe te schrijven.

⁴⁴ De fout om te oordelen dat twee samenhangende gebeurtenissen waarschijnlijker zijn dan de gebeurtenissen op zichzelf.

zonder de machteloosheid echt te verlichten (Douglas et al., 2017). Merk op dat de motieven van degenen die complottheorieën verspreiden ('complotondernemers') heel anders kunnen zijn dan die van mensen die ze accepteren (Sunstein & Vermeule, 2009) – machthebbers kunnen complottheorieën gebruiken om de aandacht af te leiden van hun eigen snode daden of om een onrechtvaardige status quo te ondersteunen.

45

Samenzweringstheorieën die voortkomen uit foutieve redeneringen en sociale overreding om verschillende eigenbelangen te dienen, verschillen natuurlijk fundamenteel van die welke voortkomen uit een proces van eerlijke bewijsvergaring. Het onder ogen zien van de realiteit van heimelijk machtsmisbruik door mensen (bijvoorbeeld corruptie bij de overheid of verhulde lobbyactiviteiten van bedrijven) is moeilijk en vereist een moeizame, collectieve actie, en er zijn inderdaad existentiële motieven om deze kennis de rug toe te keren.

Er is nu een zorgwekkende situatie gaande waarin degenen die onterechte complottheorieën verspreiden, de taal over complottheorieën hebben overgenomen, waardoor het voor degenen onder ons die de aandacht willen vestigen op echte schandalen moeilijker wordt (Klein, 2023). Om de fouten van complotdenkers en het stigma dat hen omringt te vermijden, vermijden velen elke discussie over complottheorieën.

Ze worden allemaal als verdacht beschouwd, allemaal beschouwd als het werk van fictionalisten. Dit dient uiteraard de belangen van degenen die macht misbruiken – elke vorm van gepraat over wat ze doen kan zonder meer worden afgedaan als een complottheorie.

Naomi Klein heeft de frustraties van deze situatie meer ervaren dan wie ook, omdat ze haar leven lang uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar systemisch onrecht, maar regelmatig verward is met de productieve complotdenker Naomi Wolf. Zoals ze opmerkt in haar boek *Doppelganger* (2023): *'Steeds weer zei [Wolf] dingen die een beetje leken op mijn argumentatie in de Shock Doctrine, maar dan weerkaatst door een lachspiegel van plots en samenzweringen die bijna uitsluitend gebaseerd waren op een reeks vermoedens'* (p. 35-36). Klein schetst niet alleen de schade van complottheorieën, maar ook die van een mainstream maatschappij die niet bereid is om echte onrechtvaardigheden en machtsmisbruik onder ogen te zien en ermee te worstelen – zoals ze opmerkt, hebben complotdenkers 'de feiten verkeerd, maar vaak de gevoelens juist' (p. 242) – we leven *wel degelijk* in een maatschappij waarin velen heimelijk macht en invloed uitbuiten. En deze situatie wordt steevast verergerd wanneer pogingen om dit aan het licht te brengen worden beantwoord met een impulsief vermoeden van een complottheorie.

Het is alsof wanneer iets een probleem wordt in de Spiegelwereld, het overal elders automatisch niet meer uitmaakt. Dit is met zoveel kwesties gebeurd dat ik soms het gevoel heb dat we als omgekeerde marionetten aan elkaar vastgeketend zitten: hun arm gaat omhoog, de onze omlaag. Wij schoppen, zij omhelzen. (Klein, 2023, p. 121)

Ritueel misbruik is een paradigmatisch voorbeeld van een kwestie die ten prooi is gevallen aan deze dynamiek. Machtsmisbruik, kwaadaardigheid en geheimhouding vormen de kern van dit fenomeen en vormen een vruchtbare bodem voor complotfantasieën. Deze aspecten en de ficties die ze inspireren, leiden ook tot een impulsieve afwijzing ervan.

Zoals ik nu verder zal onderzoeken, is de benadering van de maatschappij vooral een discours van ongelooft, gevoed door het wantrouwen ten aanzien van complotdenken en andere drijvende krachten.

Het discours van ongelooft

Het lijkt erop dat meldingen van georganiseerd misbruik over het hoofd worden gezien, genegeerd of worden toegeschreven aan minderheidsgroepen. Het is echter een te verontrustend onderwerp om zonder ongelooft direct te benaderen.

⁴⁵ Zie hoofdstuk 14 in Klein (2023) voor een scherpzinnig verslag van het aanwakkeren van antisemitische complottheorieën door autoriteiten (waaronder de nazi's) om de aandacht af te leiden van klassenongelijkheid. *"Door de eeuwen heen heeft anti-Joodse samenzwering een heel specifiek doel gehad voor de macht van de elite: het fungeert als buffer, als schokdemper. Voordat de volkswoede de koningen, koninginnen, tsaren en het oude landkapitaal kon bereiken, absorbeerden de samenzweringen die en richtten ze hun woede op het middenmanagement – op de Jood aan het hof, op de sluwe Jood... op Shylock"* (p. 286).

Salter (2008b)

De kernpunten van het discours van ongelof zijn dat georganiseerd ritueel misbruik niet bestaat in de westerse wereld⁴⁶ en dat beschuldigingen van dergelijk misbruik in plaats daarvan het product zijn van de volgende mengelmoe: 'satanische paniek' (dat wil zeggen een vorm van 'morele paniek'), hysterie en besmetting, een 'heksenjacht', vals geheugen, ijverige maatschappelijk werkers en therapeuten die suggestieve technieken gebruiken, kinderen die zich dingen inbeelden door naar horrorfilms te kijken, en evangelische christenen die kwaad projecteren op religies waarmee ze in strijd zijn (satanisme, heidendom, het occulte) (Cheit, 2014; Kitzinger, 2003; Lovett et al., 2018; Richardson, 2015; Salter, 2008b). Het wordt ondersteund door de belofte om een veel hogere geloofsdrempel te hanteren voor meldingen van georganiseerd en ritueel misbruik dan voor andere waarheidsclaims, ondanks dat dit ongerechtvaardigd is (vooral wanneer de geschiedenis en psychologie van misbruik, sadisme en trauma in aanmerking worden genomen). En, net als de hierboven besproken ficties, houdt het in dat een veel lagere geloofsdrempel wordt gehanteerd voor samenzweringstheorieën waarvoor geen bewijs is (bijvoorbeeld dat er een enorm netwerk is van therapeuten die zich schuldig maken aan wanpraktijken).

In de jaren tachtig en negentig werd een reeks gevallen van seksueel misbruik van kinderen, die 'extreem' waren wat betreft het aantal betrokken ouders en slachtoffers en/of de aard van het vermeende misbruik, verteld door een discours van ongelof en op die manier publiekelijk begrepen. De berichtgeving in de media negeerde geloofwaardig bewijs van misbruik (inclusief misbruik met een rituele dimensie) en verklaarde het als het product van suggestieve praktijken, verwarring bij kinderen, valse herinneringen en dergelijke.

⁴⁷ Het beschamen en belasteren van betrokken professionals stond centraal. In sommige van deze gevallen waren er inderdaad fouten gemaakt door professionals, maar dit kon niet alle bewijzen van misbruik (in de vorm van onthullingen en/of medische bevindingen) adequaat verklaren zoals beweerd. Onderzoeksbevindingen van misbruik of die de betrokken professionals vrijpleitten, werden genegeerd ten gunste van bevindingen die pasten in het narratief van 'morele paniek' (Campbell, 2023; Nelson, 2016). Eén dergelijk geval wordt hier samengevat als illustratief voor dit patroon, en omvatte ook gevallen in Orkney, Rochdale, Cleveland en een aantal gevallen in de Verenigde Staten.

De zaak Broxtowe

In 1986, drie maanden nadat hij in een pleeggezin was opgenomen, begon een driejarige jongen in Broxtowe, Nottingham, aan zijn pleegouders te vertellen over seksueel misbruik en vernedering door zijn familieleden. Dit was de eerste in een reeks uitgebreide beschuldigingen die hij, zijn broers, zussen en neven en nichten in de loop der tijd aan hun pleegouders hadden geuit.

⁴⁸ Deze kinderen beschreven *'hoe ze rond volwassenen werden geslingerd, mishandeld en gemarteld, soms dagelijks; en hoe ze gedwongen werden om hetzelfde te zien gebeuren met broers en zussen en neven en nichten. Ze werden uitgehongerd, fysiek gewond en vernederd.'* (Dawson, 1990). Veel aspecten van hun verhalen bevestigden elkaar (inclusief de verhalen van kinderen in verschillende pleeggezinnen die alleen begeleid contact hadden).

Hun onthullingen gingen gepaard met intense angst en extreme fobieën in verband met het misbruik, en met medisch bewijs van chronisch seksueel en fysiek misbruik, wat ook door hun moeders werd bevestigd. Ze beschreven 'seksfeestjes' waarbij talloze personen betrokken waren, met hun grootvader als leider (die in 1975 was veroordeeld voor seksueel misbruik van zijn dochter). Ze maakten melding van diverse extreme en rituele elementen in het misbruik, waaronder: het gebruik van stokken, slangen en spinnen; gedwongen worden om uitwerpselen te eten; het 'offeren' van dieren en de

⁴⁶ Dit kan gepaard gaan met enkele kanttekeningen (bijvoorbeeld dat er enkele 'mildere' gevallen zijn geweest). En ritueel misbruik Het feit dat deze praktijken uitsluitend door Afrikaanse immigranten worden begaan vanwege spirituele overtuigingen, wordt in dit discours niet betwist.

⁴⁷ Het gaat het bestek van dit verslag te buiten om elk van deze gevallen in detail te beschrijven, maar voor een diepgaande analyse verwijzen wij u naar de volgende teksten. rekeningen: Campbell (2023); Cheit (2014); Cheit & Mervis (2007); Nelson (2016); Zouter (2008; 2016).

⁴⁸ Details van de hier gerapporteerde zaak worden aangehaald in Campbell (2023); Dawson (1990); Donnelly & Stewart (1989); Evening Post (1989); en/of White (1990).

kinderen die hun bloed moesten drinken; daders die verkleed waren als heksen, de duivel, clowns en monsters; baby's die in het midden van een cirkel werden gezet om vervolgens pijn te worden gedaan; en die werden geïnjecteerd met naalden en kregen vloeistoffen en tabletten waardoor ze zich vreemd voelden.

De zaak betrof zowel de familierechtbank als de strafrechtbank. In de voogdijprocedure oordeelde de rechter dat de kinderen misbruik hadden ondergaan, *'vaak gepaard gaande met vreemde en obscene rituelen'* – *'vreselijke en... satanische onzin'* (conclusies onderschreven door drie rechters van het Hof van Beroep). Er werd besloten de meeste rituele elementen niet in het strafproces op te nemen – men vond dat dit *'een toch al complexe onderneming zou compliceren'* (Dawson, 1990), en zoals besproken, worden dergelijke elementen vaak door aanklagers weggelaten omdat ze ongeloof kunnen oproepen terwijl ze weinig toevoegen, omdat ze niet in verband staan met specifieke aanklachten. De rechtbank hoorde echter wel over 'heksenfeesten' en de grootvader gekleed in een duivelskostuum, en een onverwachte bezoeker van de familie beschreef naakte volwassenen die rond kinderen dansten die in een kring met kaarsen zaten. Deze strafprocedure resulteerde in de veroordeling van 10 volwassenen (waaronder de grootvader) voor grove wreedheid en seksueel misbruik van 12 kinderen. De betrokken maatschappelijk werkers werden destijds alom geprezen, onder meer door het lokale parlementslid Graham Allen, die

merkte op dat *'het werk van de afdeling sociale diensten van Nottinghamshire geweldig is geweest.*

Deze zaak heeft aangetoond dat seksueel misbruik van kinderen van generatie op generatie in families kan voorkomen.

We moeten deze band van verdorvenheid die generaties lang voortduurt, nu definitief doorbreken.

Er ontstonden echter problemen toen maatschappelijk werkers de politie verzochten om verdere onderzoeken in te stellen naar de beschuldigingen die de kinderen hadden geuit over volwassenen buiten het gezin. Deze verzoeken stuitten op weerstand en, naarmate het conflict escaleerde, op dreigementen om hen in diskrediet te brengen. In deze context lieten de politie en directeur Maatschappelijke Dienstverlening, David White, een onderzoek uitvoeren, dat werd uitgevoerd door een team van personen die geen belangrijke betrokkenen, zoals de maatschappelijk werkers en pleegouders, ondervroegen en dat de belangrijkste kenmerken van het ongeloof besprak. De auteurs van het rapport lekten het naar de media, die vervolgens deze versie van de gebeurtenissen verspreidden, zodat het het 'laatste woord' in de zaak werd, in plaats van het bewijsmateriaal dat in beide rechtbanken werd gehoord, de conclusies van de rechters, David Whites genuanceerde reactie op dit rapport, of de weerlegging ervan door de betrokken maatschappelijk werkers (White, 1990). Bijvoorbeeld, toen dit artikel werd geschreven, verwezen de drie zinnen over de zaak in Wikipedia⁴⁹ alleen naar het rapport en de conclusies ervan (*'dat er geen bewijs was voor de beweringen over misbruik door satanische rituelen'*) en werd er geen melding gemaakt van alle andere feiten, waaronder de gerechtelijke procedures of veroordelingen.

Begin jaren negentig interviewde journaliste Beatrix Campbell (2023) in de gevangenis een van de moeders die in deze zaak veroordeeld waren. Ze was bang voor haar naderende vrijlating en wilde haar verhaal delen. Ze beschreef een vergelijkbare jeugd vol misbruik als die waaraan haar eigen kinderen werden blootgesteld, inclusief misbruikfeestjes waar volwassenen zich verkleedden en *'Papa was de duivel'* – *'toen ik klein was, praatten mijn ouders constant over de duivel. Ze zeiden dat ik "geboren was voor de duivel"'. Toen ze opgroeide en zelf kinderen kreeg, 'zeiden mijn vader en moeder: "Het zijn geen kinderen om van te houden... het zijn ornamenten om mee te sollen"'. Haar rol in het misbruik was geweest om de kinderen te controleren, en ze gebruikte angst om dit te bereiken. Ze beschreef hoe ze plezier en opwindning had gehaald uit de pijn die ze bij de kinderen zag. Het lijkt erop dat ze ook probeerde eerlijk te zijn tegenover de politie toen ze haar meenamen naar enkele van de andere locaties die de kinderen hadden aangewezen, maar die waren niet geïnteresseerd: "kom hier niet over!" Over porno, de video's, de heksen, duivels, dode baby's... dat is wat ze zeiden.'* (Campbell, 2023).

Het bredere patroon van ongeloof

Broxtowes hervertelling als een geval van 'satanische paniek' maakte deel uit van een *'rush'* die begin jaren negentig op gang kwam, *'om te 'bewijzen' dat ritueel misbruik niet bestond'* (O'Sullivan, 1997). In een zeldzame, openhartige media-

⁴⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Lijst_met_beschuldigingen_van_satanische_rituelen_misbruik#Broxtowe

In een artikel uit dat decennium beschrijft verslaggever Jack O'Sullivan (1997) wat hij destijds in zijn vakgebied waarnam: journalisten die hun onderzoekende houding vervingen door hun eigen ongelof; aannames van 'kwaadaardige maatschappelijk werkers' die werden toegepast voordat zaken werden onderzocht; en een mantra dat *'er geen bewijs is dat ritueel misbruik bestaat'*, terwijl *'de pers niet in staat was, en nog steeds is, om zich op deze manier uit te spreken'*. Zoals hij opmerkte, hadden journalisten geen toegang tot de kinderen die bij deze zaken betrokken waren en waren maatschappelijk werkers gebonden aan een geheimhoudingsplicht.⁵⁰ En dit

De weigering om ritueel misbruik te tolereren, zorgde ervoor dat de gevallen die aan het licht kwamen, niet werden gerapporteerd (soms verschenen ze zelfs maar in één krant)⁵¹ en hun overeenkomsten met anderen die onweerlegbaar bewijs hadden van sadistisch misbruik en moord werden genegeerd (Kelly, 1998).

Dit alles speelde zich af tegen de achtergrond van een bredere trend van verdachte berichtgeving over seksueel misbruik van kinderen in het algemeen (Lovett et al., 2018). De gevallen werden alom bekritiseerd als 'heksenjachten' en de beschuldigingen werden toegeschreven aan het 'valse-herinneringssyndroom' – een term die, ondanks de klinische connotaties, is bedacht door degenen die beschuldigd werden van seksueel misbruik door hun volwassen kinderen en geen erkende psychiatrische aandoening is (Kitzinger, 2003; Salter, 2008, 2016). Hoewel begrijpelijkerwijs voorzichtigheid geboden is bij herinneringen aan misbruik die zijn ontstaan door suggestie van een therapeut en gerichte verbeelding of hypnose, werden er systematisch beweringen gedaan over 'valse herinneringen' wanneer er geen bewijs was dat dergelijke omstandigheden van toepassing waren (Kitzinger, 2003).

Uit mediaonderzoek en interviews van Kitzinger met Britse journalisten bleek dat de Britse False Memory Society, net als het Amerikaanse equivalent dat werd opgericht door beschuldigde ouders, het mediaverhaal deels vorm kon geven omdat journalisten een nieuw verhaal over kindermisbruik wilden brengen –

Zoals een journalist opmerkte: *'iedereen werd misselijk van de verhalen over kindermisbruik... elke dag kwam er wel een beroemdheid naar voren die vertelde dat hij als kind was misbruikt en mensen wilden iets nieuws'* (Kitzinger, 2003, p. 100).

Een tweede belangrijke factor was de neiging van journalisten om empathie en vertrouwen te tonen aan mensen met wie ze zich konden identificeren (bijvoorbeeld: *'ze waren een leuk stel... mijn eerste reactie was positief'*, p. 102), in tegenstelling tot degenen die misbruik onthulden: *'ze hebben misschien drugs gebruikt, ze zijn misschien aan de drank geraakt, ze zijn misschien een beetje uit balans. Dus vertrouwen we ze nooit helemaal'* (p. 102). In deze oordelen speelden seksisme en dubbele normen rond emotionele uitingen van mannen en vrouwen een grote rol, zoals een overlevende het verwoordde: *'Hij [haar vader] kan zijn suïcidale gedachten gebruiken als bewijs van zijn onschuld, mijn suïcidale gedachten bewijzen mijn schuld'* (p. 100). Artikelen gaven beschuldigde mannen doorgaans veel zendtijd, terwijl hun beschuldigers er geen kregen. En dergelijke artikelen domineerden de berichtgeving over seksueel misbruik van kinderen. Uit een analyse van de berichtgeving in de media over seksueel misbruik van kinderen in de VS bleek dat tussen 1992 en 1994 73% van de berichtgeving zich richtte op valse beschuldigingen en valse herinneringen (Beckett, 1996).

Rapport van de afdeling Volksgezondheid van Jean La Fontaine

In dit milieu publiceerde het ministerie van Volksgezondheid het onderzoek van de antropoloog Jean La Fontaine naar ritueel misbruik (La Fontaine, 1994).⁵² Haar onderzoek werd gekoppeld aan dat van Bernard Gallagher en collega's (1996), in die zin dat de eerste fase van beide projecten bestond uit een enquête onder politiediensten, sociale diensten en NSPCC-teams die onderzoek deden naar gevallen van georganiseerd kindermisbruik (hierboven besproken). Vervolgens voerde ze een dossieranalyse uit van 34 gevallen van 'vermeend ritueel misbruik', gedocumenteerd in voogdijprocedures.

⁵⁰ Deze stand van zaken is ook elders uitgebreid gedocumenteerd, zie bijvoorbeeld Campbell (2023), Nelson (2016) en Salter (2008, 2016).

⁵¹ De hierboven besproken zaak in West Country lijkt bijvoorbeeld alleen door The Mirror te zijn gerapporteerd, en het lijkt erop dat dit artikel veel van de extreme details heeft weggelaten.

⁵² Dit wordt uitgebreid besproken vanwege de enorme invloed ervan op het discours en de praktijk van ongelof in het Verenigd Koninkrijk – decennia later wordt het nog steeds gebruikt als 'laatste woord' in debatten over ritueel misbruik. Lezers voor wie de details niet interessant of relevant zijn, kunnen direct doorgaan naar het volgende deel over praktijken van ongelof en zwijgen.

Het rapport dat volgde bevatte informatie over de kenmerken van de zaak (bijvoorbeeld leeftijd en het geslacht van de slachtoffers) vermengd met diverse opmerkingen die, zonder voldoende bewijs, insinueerden dat de beschuldigingen niet geloofwaardig waren. Zo merkt ze al vroeg op: 'Hoewel hun verhalen [verslagen van volwassenen over ritueel misbruik] zouden bevestigen wat kinderen hebben gezegd, spelen overlevenden waarschijnlijk een grotere rol in het creëren van een klimaat van geloof *voordat* zaken waarbij kinderen betrokken zijn, worden ontdekt' (cursivering in origineel). Hier creëert ze een tweedeling tussen de verhalen van volwassenen en de verhalen van volwassenen. Verslagen van ritueel misbruik die brede steun bieden, zowel vóór als ná de onthullingen van de kinderen, maar deze tijdstippen staan alleen onder spanning als de onthullingen van de volwassenen inherent verdacht zijn en een kwalijke invloed uitoefenen. Er wordt geen bewijs voor een dergelijke invloed geleverd. Zo wordt er een lastercampagne gevoerd door middel van goocheltrucs – een schijnbare realiteit wordt aan de lezer gepresenteerd zonder dat er daadwerkelijk bewijs nodig is.

Dergelijke opmerkingen weerspiegelen een breder gebrek aan toewijding aan transparantie en methodologische nauwkeurigheid (Nelson, 2016). De lezer krijgt geen informatie over de aanpak die is gebruikt om de dossiers te analyseren, hoewel voorbeelden in haar latere boek, dat gebaseerd is op dit onderzoek (La Fontaine, 1998), wijzen op een bevooroordeelde benadering waarin *'een catch-22-interpretatie wordt opgezet waarbij overeenkomsten* [tussen slachtofferverslagen] *bewijs zijn van collusie, terwijl discrepanties bewijs zijn van verzinsels'* (Scott, 2001).

⁵⁴ Er wordt veel aandacht besteed aan bevindingen die een sceptische benadering ondersteunen (bijvoorbeeld dat er geen kostuums zijn gevonden),⁵⁵ terwijl bevindingen die in de tegenovergestelde richting wijzen slechts kort worden genoemd of gebagatelliseerd (bijvoorbeeld de bevinding dat er in meer dan een vijfde van de gevallen van ritueel misbruik veroordelingen waren, en dat er in ten minste zes van de 17 rituele gevallen waarvoor gegevens beschikbaar waren, eerdere seksuele veroordelingen waren). Er worden veel observaties gedaan waarvoor geen gegevens ter ondersteuning worden aangevoerd – om maar één van de vele voorbeelden te noemen: *'er is bewijs in het transcript dat kinderen in de loop van herhaalde interviews leren wat volwassenen willen horen'* (p. 27), maar dit bewijs wordt niet gespecificeerd. Kortom, bijna alle bevindingen die de geloofwaardigheid in twijfel trekken, moeten op gezag van de auteur worden aangenomen (Scott, 1998).

De conclusie van dit rapport bevat vervolgens diverse gewaagde beweringen waarvoor het gerapporteerde onderzoek geen basis heeft geboden. Het plaatst adolescente slachtoffers in een ongunstig daglicht, beweert zonder bewijs de *'krachtige invloed'* van een evangelisch-christelijke campagne en ziet de 'onduidelijke' invloed van pleegouders. geloof in wat kinderen functioneel vinden, waardoor ze *'met geduld en sympathie' voor hen kunnen zorgen*. En de toewijding om onthullingen van ritueel misbruik serieus te nemen, wordt verkeerd uitgelegd als *'het demoniseren van de marginale armen en hen in verband brengen met onbekende satanisten'*.

⁵³ Enkele voorbeelden van dergelijke opmerkingen zijn: *'Pleegouders beschreven veel stress en hadden meer dan normaal ondersteuning van maatschappelijk werkers nodig. De resulterende interactie was een bron van wederzijdse beïnvloeding tussen pleegouders en maatschappelijk werkers'* – dit, in de context van andere observaties, impliceerde dat pleegouders geen betrouwbare ontvangers waren van de onthullingen van kinderen. *'Sommige specialisten zijn fundamentalistische christenen; anderen niet. Sommigen zijn maatschappelijk werkers of therapeuten; sommigen hebben een psychologische opleiding, maar hun betrokkenheid berust op hun beweringen kennis te hebben van ritueel (satanische) misbruik, in plaats van op hun formele kwalificaties. Ze vormen een heterogene categorie mensen die weinig met elkaar gemeen hebben, behalve een vastberaden geloof in het bestaan van satanisch misbruik.'* Hier worden degenen met schijnbare expertise op het gebied van ritueel misbruik afgeschilderd als ideologisch (en de verwijzing naar 'fundamentalistische christenen' is misschien pejoratief). Over de beschuldigingen merkt ze op: *'Men kan stellen dat degenen die betrokken zijn bij zijn [de duivels] verering, mensen met veel geld en politieke macht omvatten, wier connecties een samenwerkingsnetwerk van nationale, of zelfs internationale omvang vormen'*. Het is hier niet duidelijk of dit alle of zelfs maar een deel van de onthullingen van de kinderen accuraat weergeeft, of dat het juist de inhoud weerspiegelt van de complottheorieën die ze is tegengekomen.

⁵⁴ Zie Scott (2001, p. 46-48) voor een gedetailleerd voorbeeld hiervan, waarin La Fontaine (1998) de rapporten vergelijkt van twee zussen.

⁵⁵ Interessant genoeg merkt ze op dat de zaak Broxtowe in haar analyse was opgenomen – een zaak met duidelijk bewijs dat kostuums waren vernield, maar dit wordt niet vermeld. Dit bewijs werd genoemd tijdens de rechtszaak (Donnelly & Stewart, 1989) en kwam ook naar voren in een documentaire uit 1990 waarin burens vertelden dat verdachten vreugdevuren in hun achtertuin hadden gesticht vóór de arrestaties. Een van de veroordeelden zei in een daaropvolgend interview tegen Beatrix Campbell: *'Nou ja, natuurlijk was het meeste bewijsmateriaal vernietigd vóór de arrestaties, omdat we wisten dat ze zouden gebeuren.'* (Campbell, 2023).

La Fontaine concludeert dat er geen bewijs is voor *'satanische misbruik'* in vergelijking met *'rituele, niet-satanische, misbruik'* – waarvoor ze wel enig bewijs erkent. Dit onderscheid berust op haar definitie van de eerste als misbruik *'gericht op een magisch of religieus doel'* versus situaties waarin rituelen slechts instrumenten voor misbruik zijn. Een dergelijk onderscheid is op talloze manieren problematisch: het veronderstelt ten onrechte dat de overtuigingen van de daders betrouwbaar kunnen worden geïdentificeerd en ofwel aanwezig ofwel afwezig zijn (in plaats van ergens daartussenin); het zet het kind buitenspel, dat doodsbang is voor de bovennatuurlijke verhalen, ongeacht de overtuigingen van de daders; en het maakt het moeilijk om rituele misbruik te beschrijven wanneer specifieke religieuze verhalen worden gebruikt, maar motieven niet worden verondersteld (als er sprake is van satanische ideologie, kunnen we het niet zo noemen). Dit ongeldige onderscheid maakte een verdere goocheltruc mogelijk. La Fontaine en een ontvankelijke media verkondigden dat het rapport geen bewijs vond voor *'satanische rituele misbruik'* – een bewering die tot op de dag van vandaag standhoudt. In deze oefening werd niet duidelijk gemaakt dat haar definitie een religieus motief vereiste, en het erkende bestaan van *'ritueel misbruik'* werd onvermeld gelaten.

La Fontaines problematische methodologie, analyse en conclusies zijn voorspelbaar op basis van de mindset die ze in het onderzoek meebracht. Haar financieringsaanvraag (La Fontaine, z.d.), waarover geen transparantie is geweest, onthult een kortzichtige bezorgdheid over evangelische christenen die in paniek raken over internationale netwerken van satanisch misbruik, omdat ze geconfronteerd worden met satanisme en andere *'nieuwe religieuze bewegingen'*. Een dergelijke theorie sloot aan bij de dominante stromingen in haar antropologische beroep in die tijd en is door anderen breed omarmd in diverse boeken en artikelen (bijvoorbeeld Victor, 1992; Goodwin, 2018). Ze schetst

'Twee theoretische doelen' voor het onderzoek, waarvan er slechts één uitgebreid wordt beschreven⁵⁶ – namelijk *'een basis leggen voor een bijdrage aan antropologische theorieën over religie en in het bijzonder aan het begrip van geloof in kwade mystieke krachten'*. Haar *'werkhypothese zou zijn dat periodieke hervormingsbewegingen binnen het christendom hun aanspraken op exclusieve toegang tot spirituele macht staven met beschuldigingen van hekserij en pacten met de duivel tegen andere religieuze groeperingen; zo maken ze rivaliserende aanspraken op spiritueel gezag niet alleen onrechtmatig, maar ook schadelijk voor de morele orde van de samenleving'* (La Fontaine, zn.).

Deze theorie staat volledig los van de vraag of ritueel misbruik bestaat: individuen kunnen natuurlijk rituelen gebruiken bij hun kindermisbruik, terwijl sommige christelijke groeperingen motieven kunnen hebben om ritueel misbruik te zien in religies waarmee zij een conflict ervaren. La Fontaine en vele anderen laten deze twee echter samenvallen: als christenen (en anderen) ritueel misbruik projecteren op religies die zij vrezen, betekent dit dat het niet echt bestaat. Dit is een duidelijk voorbeeld van de symbiose tussen complottheorieën en het discours van ongelof – ze voeden elkaar, en de nieuwsgierige aandacht voor de getuigenissen van slachtoffers en overlevenden gaat ertussen verloren. Kortom, La Fontaines focus op religieuze overtuigingen (zowel in de hoofden van de daders als in de hoofden van degenen die verwickeld waren in *'satanische paniek'*) stond haar niet toe de vraag (naar het bestaan van ritueel misbruik) te beantwoorden waar haar rapport over zou gaan.

La Fontaines conclusie dat ze geen bewijs vond voor *'satanische rituele mishandeling'* werd gretig omarmd en gepromoot door media en commentatoren die al verstrikt waren in verhalen over *'satanische paniek'*, *'heksenjachten'* en valse herinneringen (Lovett et al., 2018). De overtuiging dat gedegen onderzoek, in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, geen bewijs voor rituele mishandeling had gevonden, werd de algemeen aanvaarde waarheid in het Verenigd Koninkrijk en in feite het laatste woord in deze zaak – het debat was voorbij (Nelson, 2016; zie voor een voorbeeld French, 2014). Dit weerspiegelde de situatie in andere landen in het Westen, waar desinformatie en verduistering op vergelijkbare wijze werden gebruikt om tot dezelfde conclusies te komen – conclusies die, ondanks hun gebreken, sindsdien niet meer algemeen herzien (Salter & Woodlock, 2023).

⁵⁶ De andere, kort genoemde, was dat het onderzoek haar visie kon testen dat misbruik waarschijnlijker was begaan in de huiselijke kring dan door een *'slechte vreemdeling'*. Ritueel misbruik werd hier niet genoemd.

Praktijken van ongelooft en stilte

Het discours van ongelooft is onlosmakelijk verbonden met de praktijken die eruit voortvloeien – praktijken die er interactief aan werken om het in een vicieuze spiraal in stand te houden (Nelson, 2016). Zulke 'praktijken van ongelooft' omvatten vijandigheid jegens mensen die de aandacht blijven vestigen op de kwestie, en hun kleinering en spot. Dit brengt daarom aanzienlijke reputatierisico's met zich mee en wordt daarom begrijpelijkerwijs door velen vermeden.

In dit verband is er de praktijk van maatschappelijke stilte – rond georganiseerd kindermisbruik in het algemeen en ritueel misbruik in het bijzonder – vanuit de media, de academische wereld en relevante maatschappelijke instellingen (op een aantal opvallende uitzonderingen na) (Salter & Woodlock, 2023). Hoewel slachtoffers hun ervaringen blijven delen met hulplijnen, therapeuten en vertrouwde onderzoekers, worden ze zelden publiekelijk gehoord. Zoals opgemerkt, is het aantal onderzoekspublicaties na midden jaren negentig afgenomen. Tegelijkertijd is het grondige, diepgaande onderzoek dat is gepubliceerd, grotendeels genegeerd (Scott, persoonlijke communicatie). In het Verenigd Koninkrijk ging de wettelijke richtlijn voor kindbescherming, die door meerdere instanties werd opgesteld, van het opnemen van een definitie van georganiseerd kindermisbruik in 1991 naar het volledig verwijderen ervan in 2013 (Davies, 2014, 2016). De laatste editie (HM Government, 2023) blijft bij deze ommissie. Er wordt weliswaar een definitie gegeven van 'extra-familiale schade', wat onder meer 'moderne slavernij en mensenhandel' omvat, maar er wordt geen definitie gegeven van intrafamiliale schade, laat staan van georganiseerd en ritueel misbruik waartoe dit kan behoren.

⁵⁷ Dit kan

ertoe leiden dat wettelijke diensten hogere drempels hanteren bij het onderzoek naar dit misbruik, of er op zijn minst mee samenwerken (zie ook het gedeelte hieronder over openbaarmaking en professionele reacties).

Het principe leek te zijn: 'laten we proberen geen onderzoek te doen'; ik dacht: 'hoeveel bewijs wil je hebben voordat we dat doen?' – het was veel meer dan wat we normaal gesproken nodig zouden hebben.

Voormalig hoofdinspecteur Clive Driscoll over hoe beschuldigingen van geritualiseerd misbruik binnen een Britse politiemacht werden aangepakt

Georganiseerde gevallen van intrafamiliaal en/of ritueel misbruik die wel voor de rechter komen, krijgen nauwelijks media-aandacht, terwijl commentatoren tegelijkertijd het ingestudeerde verhaal van 'satanische paniek' systematisch als waarschuwend verhaal gebruiken om de aandacht te vestigen op modernere (vermeende) hysterie (zie bijvoorbeeld Barnes, 2024; Joyce, 2021). Podcasts, documentaires en online bronnen zoals Wikipedia⁵⁸ blijven complottheorieën belichten en aanvechten, terwijl ze geen aandacht besteden aan bewezen gevallen en de valse tegenstelling in stand houden dat ritueel misbruik óf het product moet zijn van complotfantasieën, óf niet-bestaand is (zie bijvoorbeeld Mostrous et al., 2022).

Complottheorieën en logische fouten in het discours van ongelooft

Beweringen dat georganiseerd ritueel misbruik niet bestaat in de westerse wereld, moeten op de een of andere manier omgaan met het bewijs dat het wel bestaat. Hiervoor worden verschillende strategieën ingezet, waaronder:

- Simpele ommissie – beweren dat bewijs dat wel bestaat (bijvoorbeeld, veroordelingen voor ritueel misbruik)
- Het toepassen van een valse dichotomie, zoals hierboven besproken ('het is of een samenzweringstheorie of het bestaat niet') – in plaats van logisch te erkennen dat er echte gevallen en samenzweringstheorieën zijn

⁵⁷ Hoewel dit misbruik, zoals besproken, niet beperkt blijft tot intrafamiliale delinquenten.

⁵⁸ Wikipedia toont duidelijk de kracht van het ongelooft aan. Redacteuren hebben dit verhaal alleen op de site toegestaan, en websites die kennis over ritueel misbruik aanbieden, zijn op een zwarte lijst gezet (Lacter, 2009). Dit lijkt onderdeel te zijn van een breder patroon waarbij de site de maatschappelijke machtsdynamiek weerspiegelt en versterkt (Mead 2023; Koerner, 2019).

theorieën kunnen naast elkaar bestaan). In deze poging worden de standpunten van degenen die het serieus nemen verkeerd weergegeven of gekarikaturiseerd.

- Het afdoen van alle teruggevonden herinneringen als valse herinneringen, ondanks het psychologische en forensische bewijs van het tegendeel⁵⁹
- Het vermoeden hebben van een dissociatieve identiteitsstoornis en de oorsprong ervan in trauma, ondanks alle bewijzen van het tegendeel
- Het aanvoeren van wijdverbreide wanpraktijken door maatschappelijk werkers. Ze zouden kinderen manipuleren om hen van ritueel misbruik te beschuldigen, omdat ze het overal zien, omdat ze 'besmet' zijn door workshops en zelfverklaarde experts. Een grootschalig onderzoek naar doorverwijzingen naar politie en sociale diensten (met informatie uit diverse bronnen) kon geen bewijs voor dergelijke praktijken vinden (Gallagher, 2001).
- Op dezelfde manier, ervan uitgaande dat een groot aantal therapeuten methoden toepast die ertoe leiden dat hun cliënten hele bibliotheken van valse herinneringen ontwikkelen (dit is meestal nodig om het aantal mensen te verklaren dat ritueel misbruik onthult in anonieme enquêtes, op hulplijnen en dergelijke), ontbreekt het ons niet alleen aan substantieel bewijs dat dit is zelfs mogelijk (Brewin & Andrews, 2016),⁶⁰ Dat zou betekenen dat meerdere therapeuten hun reputatie en levensonderhoud op het spel zetten (door professionele gedragscodes te overtreden) zonder dat daar duidelijk voordeel uit te halen is.
- Stel dat kennis van ritueel misbruik mensen ertoe aanzet het te 'zien' waar het niet bestaat. Zoals Dawson (1990) terecht opmerkt, zijn dergelijke argumenten totalitair van aard (het idee dat meer kennis gevaarlijk is). En op basis hiervan zouden we moeten vermijden om enig probleem als reëel te erkennen (rugpijn, pesten, racisme, rellen), uit angst dat dit wijdverbreide fictieve overtuigingen veroorzaakt.

Andere logische fouten zijn:

- Het cirkelredenering dat beschuldigingen van misbruik rituele elementen bevatten en daarom feitelijk niet waar kunnen zijn. Een voorbeeld hiervan is rechter JRT Wood (1997; geciteerd in Salter, 2008a), die een koninklijke commissie leidde die beschuldigingen van georganiseerd kindermisbruik in New South Wales, Australië, onderzocht: *'Howel erkend moet worden dat ogenschijnlijk respectabele en succesvolle leden van de gemeenschap zich schuldig maken aan seksueel misbruik van kinderen, is een enorme sprong voorwaarts in geloofwaardigheid nodig om te veronderstellen dat ze dit op de bizarre, rituele manier zouden doen zoals beschreven.'*
- Het vergelijken van beschuldigingen van ritueel misbruik met beschuldigingen die bovennatuurlijke elementen inhouden, zoals buitenaardse ontvoeringen (bijvoorbeeld Paley, 1997, en zie het antwoord van Cook & Kelly, 1997), ondanks het feit dat voor ritueel misbruik geen andere elementen nodig zijn dan de menselijke psychologie die in talloze andere omstandigheden in de geschiedenis aan de dag is gelegd.
- 'De doelpalen verleggen' (of gedaanteverandering) – er wordt een passende definitie van ritueel misbruik gebruikt (of geïmpliceerd) die vervolgens wordt beperkt om bewezen gevallen uit te sluiten (zoals bijvoorbeeld besproken, om een vereiste voor religieuze motieven op te nemen)

Kortom, het is ironisch dat het discours van ongelof de drogredenen en speculaties weerspiegelt van de complottheorieën waartegen het zich verzet (en die het, vanwege dit soort denken, overal ziet).

⁵⁹ Bekijk het archief met bevestigde gevallen van herwonnen herinneringen en relevant wetenschappelijk onderzoek beheerd door Legal Professor Ross Cheit op hersteldmemory.org

⁶⁰ En zo'n mate van suggestibiliteit zou zeer disfunctioneel zijn en het menselijk leven in gevaar brengen. De evolutionaire waarde ervan is moeilijk voor te stellen.

Wat is de basis van standaardongeloof?

Het discours van ongelooft brengt een speciaal scepticisme teweeg ten aanzien van beschuldigingen van ritueel misbruik, Volharderen in het aangezicht van convergerende bewijslijnen over ritueel misbruik en zichzelf verblinden door logische fouten. Dit wijst erop dat er sprake is van gemotiveerd redeneren, en een van die motieven, zoals blijkt uit de bovenstaande discussie, is waarschijnlijk de goedbedoelde wens om fictieve en schadelijke complottheorieën aan te vechten. Sommigen zien beschuldigingen van ritueel misbruik als een vorm van intolerantie voor minderheidsreligies (zoals satanisme en heidendom) en lijken daarom gemotiveerd om ze te verwerpen in een poging deze bewegingen te beschermen (La Fontaine, z.d.; Goodwin, 2018).

Hoe uitdagend complottheorieën of religieuze vooroordelen ook zijn, het is perfect mogelijk zonder het bewijs van ritueel misbruik te negeren. Er is reden om te veronderstellen dat er een cluster van meer fundamentele motieven is die verband houden met de extreme gruwel van dit misbruik, gezien de primaire verlangens naar rechtvaardigheid en veiligheid, en de illusies in de moderne westerse wereld over de vervulling ervan.

De theorie van de rechtvaardige wereld, meer dan 40 jaar geleden ontwikkeld door Melvin Lerner (1980) en waarvoor nu een overvloed aan bewijs bestaat, stelt dat mensen een fundamentele behoefte hebben aan een rechtvaardige wereld (Hafer & Bègue, 2005). Een rechtvaardige wereld biedt veiligheid en vertrouwen (*als ik het juiste doe, zal mij geen kwaad overkomen*; en *als ik hard werk, zal ik een goed leven leiden*) en geloven dat de wereld eerlijk is (zelfs als dat niet zo is) kan een adaptieve illusie zijn, die een gevoel van veiligheid biedt en ethische, langetermijnverbindingen motiveert. Er ontstaan echter problemen wanneer deze illusie wordt doorbroken.

rigide gehandhaafd ondanks uitdagingen, en er worden strategieën gebruikt die onrecht juist vergroten. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat het geloof in een rechtvaardige wereld kan leiden tot schuld en vernedering bij het slachtoffer (Ellard, Harvey & Callan, 2016; Hafer & Sutton, 2016) – deze standpunten worden gebruikt om cognitief 'het onrecht te herstellen' (*wat er gebeurde was niet zo oneerlijk omdat ze het verdiende*), in plaats van pogingen om dat daadwerkelijk te doen (bijvoorbeeld door de gepleegde misdaden te erkennen en te streven naar verantwoording en preventie; McGlynn & Westmarland, 2019).

Het is moeilijk een grotere bedreiging voor het geloof in een rechtvaardige wereld te bedenken dan beschuldigingen van georganiseerd ritueel misbruik – waarbij sprake is van martelingen en wreedheden die kwetsbare jonge kinderen worden aangedaan door degenen die met hun zorg en bescherming zijn belast. Als dergelijke dingen in andere culturen gebeuren, kunnen strategieën van afstand en 'othering' worden toegepast (*mijn wereld is nog steeds veilig – alleen hun wereld is dat niet*), maar wanneer ze binnen iemands eigen wereld gebeuren, zijn andere middelen nodig, en in dat geval lijkt ongelooft de meest haalbare optie.

61

De zaken verergeren de moderne westerse aannames en verdedigingen die in dienst staan van de waan van een rechtvaardige wereld. Er zijn algemene veronderstellingen dat de samenleving een weg van vooruitgang bewandelt, dat haar burgers handelende, rationele actoren zijn, en dat kwetsbaarheid grotendeels tot het verleden behoort (of tot andere landen). Deze impliciete overtuigingen bereikten waarschijnlijk hun hoogtepunt in de jaren negentig (het decennium dat door sommigen als 'het einde van de geschiedenis' wordt beschouwd), rond de tijd dat slachtoffers en overlevenden, dankzij de verworvenheden van de feministische beweging, net het zelfvertrouwen kregen om zich uit te spreken (Scott, 2001). Hun getuigenissen waren (en zijn nog steeds) een directe uitdaging aan deze waanbeelden, en het discours van ongelooft kan duidelijk worden gelezen als het krachtige verzet dat ze oproepen. Verslagen van ritueel misbruik gaan niet alleen gepaard met grove onrechtvaardigheid en wreedheid, ze wijzen ook op de blijvende kracht van rituelen voor mensen in een postmoderne samenleving die

⁶¹ Andere strategieën die het rechtvaardige werelddenken kunnen dienen, zijn het minimaliseren van onrecht en, zoals besproken, het de slachtoffers de schuld geven van wat hen is overkomen. Geen van beide strategieën vindt hier een gemakkelijke basis – de machtsdynamiek en wreedheid van ritueel misbruik zijn te extreem – en proberen het af te schilderen als *'niet zo erg'* of *'de slachtoffers hadden het verdiend'*. zou terecht hoon oproepen. Merk echter op dat standaard ongelooft nog steeds gepaard gaat met het beschuldigen en kleineren van slachtoffers en hun naasten – maar in plaats van de schuld te krijgen voor het misbruik, worden ze beschuldigd en gekleineerd omdat ze denken dat het echt is gebeurd.

grotendeels toegewijd aan het zien van zulke zaken als een product van meer 'primitieve' tijden en culturen. ⁶² In het discours van ongelooft is een onderstroom van plezier zichtbaar, omdat de dreiging van ritueel misbruik wordt teruggedrongen en een heersende status quo wordt herbevestigd waarin marginale stemmen opnieuw met argwaan worden bekeken (Salter, 2008b; 2013a).

Wanneer bewijs van wreedheid, tragedie en grove onrechtvaardigheid aan het licht komt, hebben samenlevingen en gemeenschappen de middelen nodig om hierop te reageren en deze op adaptieve wijze te begrijpen. Ze hebben manieren nodig om samen te komen om te rouwen, de gewonden te eren en preventieve maatregelen te ontwikkelen met het streven naar 'nooit meer'. Maar dit alles wordt geblokkeerd door ontkenning, die juist de omstandigheden in stand houdt waaronder deze misstanden 'vele malen opnieuw' kunnen plaatsvinden. De ontkenning van ritueel misbruik wordt ondersteund door een bredere ontkenning van *'tragedie, verlies en kwetsbaarheid als onvermijdelijke kenmerken van het menselijk bestaan'* (Salter, 2019, p. 24). Dus als we een sociale context willen ontwikkelen die dit kan aanpakken en er goed op kan reageren, moeten we de middelen, verhalen en gesprekken ontwikkelen voor deze bredere erkenning.

Het onthullen van ritueel misbruik: barrières en professionele reacties

Zoals blijkt uit alles wat tot nu toe is besproken, worden overlevenden van ritueel en breder georganiseerd misbruik geconfronteerd met veel belangrijke obstakels om hun gevoelens te uiten – wat dit misschien wel de meest verborgen vorm van misbruik maakt. Ten eerste zorgt de aard van het misbruik ervoor dat slachtoffers een scala aan overtuigingen en gevoelens hebben die hen belemmeren zich open te stellen voor anderen (Salter, 2011, 2013b; Schröder, Behrendt et al., 2020b; Scott, 2001; Pacheco et al., 2023), met name:

- Zelfverwijt en schuldgevoelens, gevoelens die vooral lastig zijn als het misbruik gepaard gaat met morele schade
- Schaamte en zelfverachting, en de daarmee samenhangende angst voor blootstelling
- Gevoelens van loyaliteit jegens de daders •
Wantrouwen jegens hun gevoelens of herinneringen (dit wordt nog versterkt als de slachtoffers drugs of alcohol krijgen)
- Angst voor represailles van de daders (waaronder de angst dat zij of hun geliefden gedood zullen worden)
- Angst voor bovennatuurlijke krachten (vooral bij kinderen)
- Angst voor ongelooft en de ongeldigheid die dit met zich meebrengt
- Angst om uit elkaar te vallen als ze praten over wat er is gebeurd (het voelt te overweldigend om te doen)
Dus)
- De ervaring van hun misbruik is gefragmenteerd in hun geest en 'onbeschrijfelijk'

Bovendien hebben dissociatieve amnesie en dissociatieve identiteitsstoornis (die soms samenhangen met de pogingen van daders om hun slachtoffers te laten vergeten) tot gevolg dat veel overlevenden (of de delen van hen die in de wereld interacteren) zich het misbruik gedurende langere tijd niet kunnen herinneren.

Kinderen worden waarschijnlijk veel meer gegijzeld door de dreigementen en verhalen van daders dan volwassen slachtoffers. Ze hebben weinig tot geen andere referentiepunten om hun leven te begrijpen en leven onder zo'n hoge mate van dreiging met zo weinig macht. Ze hebben ook weinig opties om hun verhaal te vertellen. Gezien dit alles is het niet verwonderlijk dat volwassen slachtoffers veel vaker hun verhaal vertellen, en dat de kinderen die hun verhaal doen vaak al in een pleeggezin zijn geplaatst (voor andere vormen van mishandeling, zoals verwaarlozing).

⁶² Wat de complexiteit echter nog groter maakt, is dat sommigen die ritueel misbruik proberen te begrijpen en onder de aandacht willen brengen, zich hebben geconcentreerd op de meest extreme beschuldigingen en sekten en minderheidsreligies zoals satanisme en heidendom als hun primaire referentiekaders hebben gebruikt (Salter, 2008a; Richardson, 2015). Een dergelijke benadering werkt het begrip van ritueel misbruik tegen, gezien alles wat we weten over de bredere dynamiek van misbruik en geweld, en 'verbloemt' het onnodig, waardoor het vreemd en 'exotisch' wordt. Enig ongelooft is dus een begrijpelijke reactie op deze karakterisering.

Sommige overtuigingen en emoties werken bepaalde vormen van openheid meer tegen dan andere – bijvoorbeeld anonieme openheid (bijvoorbeeld via hulplijnen of onderzoekers) of waar een hoge mate van vertrouwelijkheid wordt aangetoond (bijvoorbeeld in therapie) kan helpen een aantal risico's te vermijden (Matthew & Barron, 2015). Maar in deze contexten kunnen de aard van de herinneringen van slachtoffers en overlevenden en alle emoties die ze koesteren, nog steeds beperken wat ze kunnen delen, zoals deze twee deelnemers aan het onderzoek van Salter (2013b) aantonen:

In totale angst, uh, terwijl ik mijn broertje of zusje vastgreep, terwijl dat monster, iemand van wie je normaal gesproken hield en die je vertrouwde, door de slaapkamer paradeerde en riep: 'Waar ben je? KOM ERBIJ!' En eh, eh, ik heb er gewoon een beetje moeite mee om het hier te vertellen, omdat ik niet te ver wil gaan.

Jane geciteerd in Salter (2013b)

Ik vind het de helft van de tijd echt moeilijk om dingen in taal en context te plaatsen. Het is gewoon die rommelige beelden, zintuiglijk... soms voelt het alsof er twintig verschillende gebeurtenissen in één samenhangen... het is een rommelige... weet je hoe katten met bolletjes wol spelen? En ze raken helemaal in de knoop en raken in de war? Soms kun je het niet meer losmaken, het is onherstelbaar. Zo voelt het soms in ons hoofd.

Isabelle geciteerd in Salter (2013b)

De dreiging en realiteit van ongeloof spelen een grote rol in de verhalen van overlevenden (Matthew & Barron, 2015; Pacheco et al., 2023; Salter, 2011; 2013b). Overlevenden zijn zeer gevoelig voor het discours van ongeloof en velen zijn doodsbang voor de impact die het ongeloof van mensen op hen zou hebben, omdat het de ontkrachting van hun misbruik zou verergeren. De weg terug na het misbruik houdt in dat hun gedachten, gevoelens en herinneringen validiteit en waarde krijgen, en ongeloof (vooral van mensen in maatschappelijke systemen) daagt dit uit en bevestigt wat hen als kind is ingeprent: dat ze slecht, fout, onbetrouwbaar en niet serieus genomen waard zijn (Salter, 2013b). Helaas melden velen deze ervaring – in een Schotse online enquête onder 58 overlevenden van ritueel misbruik en 10 mensen die hen steunden, gaven 60 aan niet geloofd te worden.

bij het zoeken naar hulp, ondanks dat velen anderen als een primaire behoefte beschouwden (Matthew & Barron, 2015). De meesten rapporteerden een slechte ervaring of een slechte kijk op wettelijke diensten, waarbij de gezondheids- en sociale diensten het slechtst beoordeeld werden – beide werden door 87% van de deelnemers als 'bijzonder slecht' beoordeeld.

We worden geconfronteerd met ontkenning en ongeloof op een schaal die alle verbeelding tart. Ze kunnen ons misbruik helemaal niet aan, maar dat hoeft ook niet, ze moeten gewoon luisteren, maar dat doen ze niet.

Overlevende geciteerd in Matthew & Barron (2015)

Sommige overlevenden melden dat hen is geadviseerd geen melding te maken van rituele aspecten van het misbruik, of dat ze zelf een beslissing hierover mogen nemen. Dit doen ze om op zijn minst enige steun of gerechtigheid te krijgen:

Verschillende mensen hebben me aangeraden er niets over te zeggen, want zodra je het doet, ben je eigenlijk ziek, in plaats van een overlever. Als het er niet is, hoeven ze er niets aan te doen, ze willen geen wespennest opstoken. Het is dus veel makkelijker om te doen alsof het er niet is.

Overlevende geciteerd in Matthew & Barron (2015)

Ik wist heel goed dat een advocaat die voor de rechter stond en zei: 'We hebben hier een overlevende van seksueel misbruik van kinderen', heel anders werd behandeld dan iemand die zei: 'We hebben hier een overlevende van ritueel misbruik'. Ik kon het risico gewoon niet nemen.

Mattheüs (2012)

Standaard ongeloof en de praktijken die daaruit voortvloeien – zoals het onthouden van steun, gebrek aan onderzoek, denigrering en onderdrukkende geestelijke gezondheidszorg (Pacheco et al., 2023)
– diepe schade en onrecht aanrichten bij overlevenden, zoals blijkt uit de volgende verslagen:

De psychiater bij wie ik was, vatte me binnen tien, vijftien minuten samen. Hij draaide zich om en vertelde me in feite dat ik gek was, en dat ik slachtoffer was van... 'vals geheugensyndroom'. Hij vergeleek me met een of andere gek die dacht dat hij een seriemoordenaar was. Ja, hij zei gewoon, ronduit: 'Je bent een gek'... Het is gewoon moeilijk voor me om er zelfs maar aan te denken, het was een van de ergste dingen die ik ooit heb meegemaakt – ik wilde het gewoon, ik wachtte tot ik genoeg geld had om die kerel te zien, en ik had er veel hoop op gevestigd dat ik met die kerel kon praten. Want ik had al eerder met hem gesproken... en hij leek me in principe een aardige kerel. Maar toen had hij me gewoon te pakken. Ik liep weg, dus – ik was al jaren niet meer zo suïcidaal geweest.

Darren geciteerd in Salter (2013b)

Toen ik bij een nieuwe therapeut begon en me ritueel misbruik begon te herinneren, geloofde ze me niet. Ik was er kapot van. Het is al moeilijk genoeg om met sommige van deze extreme herinneringen om te gaan zonder dat professionals me niet geloven.

Overlevende geciteerd in Matthew & Barron (2015)

Salter (2013b) beschrijft een 'onoverbrugbare kloof' in het leven van veel van zijn onderzoeksdeelnemers 'tussen de ernst van de misstanden die ze hadden meegemaakt en waaraan ze waren blootgesteld, en de manieren waarop deze misstanden publieke representatie en erkenning werden ontzegd'. Dit onvermogen van mensen, systemen en de maatschappij als geheel om hun ervaringen te erkennen, sloot perfect aan bij een jeugd waarin hun gedachten, gevoelens en ervaringen waren genegeerd, ontkend en omgedraaid. Het verdiepte gevoelens van waardeloosheid en ondergeschiktheid en leidde tot een gevoel van diepe vervreemding, onzichtbaarheid en hopeloosheid.

De meeste overlevenden die in Matthew en Barron's (2015) werden geïnterviewd, waren van mening dat de negatieve reacties uit de jaren 80 en 20e eeuw verantwoordelijk waren voor het in diskrediet brengen van ritueel misbruik. Een aantal reflecteerde op de angsten die professionals hierdoor voelden bij deze onthullingen: 'Veel werknemers schrikken als ze ervan horen... werknemers zijn ook bang voor de media en wat er zou kunnen gebeuren als ze het horen'; 'Er is zoveel angst rond dit onderwerp. Werknemers vrezen voor hun baan, professionals voor hun reputatie en ik voor mijn leven'. Professionals die door Salter (2019) werden geïnterviewd, beschreven inderdaad hoe ze de druk voelden om dit misbruik niet te benoemen, maar in plaats daarvan deze overlevenden onder andere noemers te steunen – ze waren bang geworden dat het benoemen ervan en de complexiteit die ermee gepaard ging hun geloofwaardigheid en financiering in gevaar zou brengen. Ze bevonden zich dus in de ironische situatie dat ze alleen overlevenden van ritueel misbruik konden steunen als ze hen geen overlevenden van ritueel misbruik noemden.

Dus je verwatert, en verwatert, en verwatert je taal, maar we hebben... een vreemder element... een duisterder element van waar we mee te maken hebben en wat naar voren komt in andere diensten die te maken hebben met, weet je, huiselijk geweld. Toch valt het allemaal binnen hetzelfde kader.

Maryanne, manager van een dienst voor seksueel misbruik, geciteerd door Salter (2019)

De aanhoudende stilte dient vervolgens om het ongeloof in een vicieuze spiraal te bestendigen – hoe minder het erkend wordt, hoe minder hulpverleners open en begripvol kunnen zijn wanneer slachtoffers het wel onthullen, waardoor ze zich afsluiten en het misbruik verborgen houden. Deze situatie verergert verder als het misbruik nog steeds voortduurt: uit interviews van Salter (2017) met mensen die dit meemaakten en professionals die betrokken waren bij de ondersteuning van deze groep bleek dat het systeem niet voorbereid was om beschermend in te grijpen – een beeld dat wordt bevestigd door breder onderzoek (McMaugh et al., 2024b). Een systematische weigering om dit misbruik te erkennen en de complexiteit ervan aan te pakken, betekende dat slachtoffers aan hun lot werden overgelaten, terwijl het bewijs van het misbruik verkeerd werd geïnterpreteerd.

ondermijnen hun geloofwaardigheid en voeden het discours van ongelof (bijvoorbeeld door verwondingen te zien als zelfbeschadiging en dissociatieve coping als toestemming).

Mijn ervaring is over het algemeen dat hoe ernstiger het misbruik, hoe slechter de reactie van het systeem... Hoe ernstiger het misbruik, hoe groter de kans dat het systeem het niet aankan. En de reactie keert zich dan tegen de cliënt.

Charlotte, maatschappelijk werker geciteerd door Salter (2017)

Weg vooruit: aanbevelingen voor preventie en effectieve reacties

Ritueel misbruik en de misstanden die daarmee gepaard gaan, zijn wreedheden die dringend, krachtig en weloverwogen actie vereisen – actie die eraan bijdraagt dat deze misdrijven niet langer voortduren, en die bredere veiligheid naast genezing en rechtvaardigheid ondersteunt.⁶³ Het inzicht in ritueel misbruik en de bredere context ervan, zoals beschreven in dit rapport, suggereert een breed scala aan praktijken die zouden kunnen bijdragen aan het bereiken van deze doelen, variërend van fundamentele verschuivingen die brede verandering bewerkstelligen tot benaderingen die specifiek zijn voor ritueel misbruik, en van praktijken die eisen stellen aan ons allemaal tot nieuwe praktijken voor specifieke beroepen. Deze aanbevolen acties omvatten het volgende:⁶⁴

- Trauma-geïnformeerde praktijken moeten worden ingebed in organisaties, beroepsgroepen en teams die vaak werken met overlevenden van misbruik en/of waar een specifiek risico bestaat op traumagerelateerde schade, bijvoorbeeld: geestelijke gezondheidszorg; bredere gezondheidszorg (met name huisartsen, afdelingen Spoedeisende Hulp en Verloskunde en Gynaecologie); kinderscherming en andere sociale zorg; politie (inclusief teams voor onderzoek naar kindermishandeling en eerstehulpverleners) en andere onderdelen van het strafrechtstelsel;

therapie en educatie. In de kern is deze praktijk erop gericht verdere traumatisering te voorkomen en veiligheid en genezing te ondersteunen. Ze komt voort uit een genuanceerd begrip van de aard en impact van misbruik en andere trauma's, en vereist authentieke relaties en betrouwbaarheid, nieuwsgierigheid en openheid, compassie en empowerment.⁶⁵

- De training van deze organisaties, teams en beroepsgroepen moet hiermee samengaan – dit moet zowel de kennis en vaardigheden voor algemene trauma-geïnformeerde praktijk aanleren als Ontwikkel een specifiek begrip van complex trauma en dissociatie (inclusief DIS en georganiseerd misbruik). Richtlijnen moeten worden herzien of ontwikkeld om dit begrip te weerspiegelen.
- Meldingen van georganiseerd en/of ritueel misbruik dienen met een open en weloverwogen oordeel te worden beantwoord. Een dergelijk standpunt is het standpunt waarmee we andere verslagen van levenservaringen tegemoet treden (bijvoorbeeld als iemand meldt slachtoffer te zijn geworden van inbraak) en is duidelijk te onderscheiden van een ideologisch geloof, dat wil zeggen een geloof dat mogelijk wordt gemaakt door selectieve aandacht of de spanning van rede en logica. ⁶⁶ Net als bij andere verslagen zullen er natuurlijk situaties zijn waarin deze benadering verschuift naar ongelof naarmate er een breder beeld ontstaat (zoals in de zaak Hampstead, en net zoals een melding van inbraak verzekeringsfraude kan blijken te zijn). Deze benadering

⁶³ Deze termen – veiligheid, genezing en rechtvaardigheid – worden hier in de breedste zin opgevat. Zo kan rechtvaardigheid voor slachtoffers veel verschillende dingen inhouden, waaronder de straf die daders krijgen en ter verantwoording worden geroepen; genezing van het misbruik; een stem die bijdraagt aan verandering; en nog veel meer. Voor een bespreking van elk van de fundamentele aspiraties – veiligheid, genezing en rechtvaardigheid – en hoe ze met elkaar samenhangen, zie Hanson (2024) (zij het met betrekking tot een andere vorm van misbruik en schade).

⁶⁴ Deze lijst geeft voorbeelden van veranderingen die ik voor ogen heb en die een significant verschil kunnen maken, maar is zeker niet uitputtend. Ze richten zich op de Britse context, maar veel ervan zijn ook toepasbaar op andere landen en regio's. Merk op dat ze nauw met elkaar verbonden zijn: het bereiken van de ene verandering helpt om de andere te bereiken.

⁶⁵ Voor meer informatie over trauma-geïnformeerde praktijk, zie <https://napac.org.uk/trauma-informed-practice-what-it-is-and-why-napac-supports-it/>, en voor een voorbeeld van trauma-geïnformeerde praktijk die op de werkvloer wordt ontwikkeld, zie <https://visibleproject.org.uk>.

⁶⁶ <https://www.hydrantprogramme.co.uk/latest-news/why-belief-matters>

Het serieus nemen van onthullingen is gerechtvaardigd en biedt overlevenden de erkenning, veiligheid en het dagelijkse interpersoonlijke vertrouwen dat ze zo hard nodig hebben en verdienen. Bovendien bevordert het via vele wegen veiligheid, rechtvaardigheid en genezing (om maar één voorbeeld te noemen: dit standpunt vormt een solide basis voor een onderzoek waarbij het slachtoffer betrokken is, en dit kan op zijn beurt leiden tot een strafrechtelijke veroordeling en/of het verstoren van de misdaad; Patterson, 2011). Vooral wanneer deze aanpak wordt gehanteerd door mensen binnen 'het systeem' (bijvoorbeeld professionals in de geestelijke gezondheidszorg, politie en maatschappelijk werkers), heeft het de kracht om de diepe maatschappelijke vervreemding tegen te gaan die dit misbruik zo vaak achterlaat bij overlevenden. Ik ken geen bewijs dat het het risico op valse veroordelingen vergroot, en zoals besproken, is het van een heel andere aard dan geloof in complottheorieën.

- Bewustwording in de hele samenleving zal helpen een klimaat te creëren waarin overlevenden zich veiliger voelen om hun verhaal te vertellen en steun en erkenning krijgen wanneer ze dat doen. Veel mensen in de samenleving zouden nuttig betrokken kunnen zijn bij deze inspanningen, waaronder liefdadigheidsinstellingen, overlevenden en hun supporters, academici en dergelijke. De media zouden hierbij een cruciale rol moeten spelen en helpen de schade te herstellen van het ongeloof dat ze in het verleden zo sterk hebben aangewakkerd. Journalisten zouden moeten reflecteren op macht en stem (*aan wiens stemmen hebben ze een podium gegeven en waarom?*) en ernaar streven om de ongehoorde stemmen van slachtoffers en overlevenden op ethische wijze naar voren te brengen. Daarnaast zouden bewustmakingscampagnes rekening moeten houden met de schade die complottheorieën veroorzaken en ervoor moeten zorgen dat berichten hier niet onbedoeld aan meewerken of mee samenspannen.
- Het is algemeen erkend dat er in de samenleving nog veel te doen is om de nood van kinderen beter te horen, hun mishandeling te zien en actie te ondernemen wanneer we dat doen. Het brede scala aan acties dat hier nodig is, zal helpen om kinderen die slachtoffer zijn van georganiseerd en/of ritueel misbruik in veiligheid te brengen (zelfs wanneer dit niet wordt gemeld, kunnen andere vormen van misbruik of verwaarlozing beter worden geïdentificeerd en aangepakt). Belangrijke groepen (leerkrachten, kinderopvangmedewerkers, maatschappelijk werkers, zorgprofessionals) zouden hierbij begeleiding moeten krijgen, onder andere over hoe ze zorgen kunnen opvolgen met doelgerichte gesprekken die 'deuren openen voor kinderen' (hen ondersteunen om iets te melden als ze dat willen), terwijl schadelijke praktijken, zoals hen leiden of juist de mond snoeren, worden vermeden (Marchant et al., 2021).
- De aard van deze misdaad en de impact ervan vereisen een politieaanpak die de relevante praktijken van verschillende politieteams integreert, bijvoorbeeld die welke zich bezighouden met georganiseerde criminaliteit, seksueel misbruik van kinderen, seksueel geweld, huiselijk geweld (vaak aangeduid als publieke bescherming), doodslag en professionele normen (corruptiebestrijding). Er moeten benaderingen voor onderzoek, verstoring en vervolging worden ontwikkeld die niet afhankelijk zijn van nauwe samenwerking tussen geïdentificeerde slachtoffers en de politie, gezien de omvang van de obstakels waarmee zij worden geconfronteerd. Zo zouden er bijvoorbeeld kanalen beschikbaar moeten zijn waar mensen anoniem informatie kunnen verstrekken over georganiseerd misbruik, en zouden er middelen en middelen moeten zijn om deze informatie te verzamelen en waar nodig te benutten. Er zouden systemen moeten zijn die het mogelijk maken patronen en indicatoren van georganiseerd misbruik te identificeren en te onderzoeken. De politie zou ook onderzoek moeten kunnen doen op basis van betrouwbare meldingen van derden (bijvoorbeeld van therapeuten) en zich moeten richten op verstoring in plaats van vervolging, met name wanneer de kans op een veroordeling buiten bereik is. Vervolging zonder slachtoffer zou ook voor dit type misdrijf kunnen worden overwogen.
- Wanneer slachtoffers in contact kunnen komen met de politie, moet de praktijk diepgaand worden beïnvloed door inzicht in de impact van dit misbruik en de behoeften en complexiteiten die daaruit voortvloeien. Wanneer een slachtoffer bijvoorbeeld DIS heeft, kan het nodig zijn om vanuit verschillende aspecten van zichzelf te getuigen, en moet hij of zij daarbij worden ondersteund op manieren die empowerend in plaats van traumatiserend zijn. Evenzo moeten, als slachtoffers een inconsistent verhaal geven, impactgerelateerde redenen hiervoor worden overwogen en onderzocht (zoals een dissociatief deel, loyaliteit, enz.).

het feit dat de daders de anderen ondermijnen, of een episode waarin men het misbruik dat men nu ervaart, opnieuw beleeft.

- Politie, maatschappelijke zorg en andere relevante organisaties dienen processen te hebben waarmee ze kunnen leren van eerdere gevallen (zowel goede als slechte praktijken). Als er grootschalig misbruik aan het licht komt, is het belangrijk om de lessen van Operatie Jericho in Canada toe te passen.
- Het systeem voor de omgang met vermiste personen moet grondig worden herzien, gezien de problematische afhankelijkheid van meldingen door familieleden. Evenzo moeten de procedures voor het registreren van geboorten en thuisonderwijs worden aangepast om de huidige zwakke punten aan te pakken – deze maken kwetsbare, mishandelde kinderen onzichtbaar voor degenen die hen anders zouden willen beschermen.
- De wetgeving moet worden herzien in het licht van de complexiteit van dit misdrijf. Veel slachtoffers doen geen aangifte van ritueel misbruik uit angst voor vervolging, en de wet moet mogelijk worden herzien om hen hiertegen beter te beschermen wanneer dit onrechtvaardig zou zijn. Nieuwe misdrijven die specifiek verband houden met de rituele en misleidende aspecten van het misdrijf, moeten worden overwogen (bijvoorbeeld het gebruik van kostuums om kinderen te terroriseren en misbruik te faciliteren). Zoals besproken, verhogen dergelijke handelingen de ernst van het misbruik, maar er lijkt een praktijk te zijn om ze uit rechtszaken weg te laten (deels omdat ze momenteel niet op specifieke misdrijven betrekking hebben), en dit draagt bij aan de verdere verankering van het discours van ongelof en alle daarmee gepaard gaande schade.
- Er zijn goede redenen om te stellen dat effectieve therapeutische ondersteuning voor slachtoffers en overlevenden van dit misbruik een langdurige, relationele, gefaseerde aanpak is (met aandacht voor zowel veiligheid als traumaverwerking) en die waar relevant werkt met dissociatieve zelftoestanden (Brand et al., 2012; Brand et al., 2016). Dergelijke therapie is niet algemeen beschikbaar, en dit onrecht. Deze problemen moeten dringend worden aangepakt door middel van passende financiering, opdrachtverstrekkingkaders, training, supervisie en therapiebegeleiding. Therapeutische benaderingen die vanzelfsprekend veronderstellingen, aanwijzingen of suggesties inhouden, moeten duidelijk worden afgeraden vanwege de risico's die ze kunnen opleveren.
- Veel slachtoffers en nabestaanden zouden baat hebben bij peer support, maar dit is vaak buiten bereik, niet in de laatste plaats vanwege de angst voor triggers, suggesties en overweldiging. Goede doelen en initiatieven van nabestaanden zouden hier nuttige en ethische kaders en fora voor kunnen ontwikkelen.
- Er moeten multidisciplinaire benaderingen worden ontwikkeld die aanhoudend misbruik op volwassen leeftijd effectief kunnen aanpakken. Het beëindigen van dergelijk misbruik is een complexe aangelegenheid die therapie, politie-interventie, sociale zorg en mogelijkheden voor veiligere huisvesting kan omvatten.

Kortom, deze maatregelen zijn zeker niet allesomvattend en vormen een goed beginpunt voor de opbouw van een samenleving die vijandig staat tegenover ritueel misbruik en die zich niet wil bekommeren om de slachtoffers en overlevenden.

Wanneer we geconfronteerd worden met alles wat er gedeeld is over de afschuwelijke misdaden die in dit rapport besproken worden, staan we voor een keuze: blijven we bij deze kennis en laten we ons erdoor veranderen, of keren we ons af: hanteren we onlogisch hoge geloofsdrempels of vergeten we het gewoon en gaan we op in de voortdurende ontkenning van de maatschappij. Zoals Herman (1992) schrijft: *'Het is erg verleidelijk om de kant van de dader te kiezen. De dader vraagt alleen maar dat de omstander niets doet. Hij doet een beroep op de universele wens om geen kwaad te zien, te horen en te spreken. Het slachtoffer daarentegen vraagt de omstander om de last van de pijn te delen. Het slachtoffer eist actie, betrokkenheid en herinnering.'*

Hier ligt dus de uitnodiging: dat we moeten weten, voelen en handelen, terwijl we onze nieuwsgierigheid en bedachtzaamheid, ons medeleven en onze moed koesteren.

Referenties

- Aaronovitch, D. (2010). *Voodoo geschiedenissen: hoe complottheorieën de moderne geschiedenis hebben gevormd*. Random House.
- Alford, CF (1997). De politieke psychologie van het kwaad. *Politieke psychologie*, 18(1), 1-17.
- Arendt, H. (1953). De oorsprong van het totalitarisme: een antwoord. *The Review of Politics*, 15(1), 76–84.
- Assini-Meytin, LC, Thorne, EJ, Sanikommu, M., Green, KM, & Letourneau, EJ (2022). Impact van seksueel misbruik van kinderen op sociaaleconomische prestaties op volwassen leeftijd. *Journal of Adolescent Health*, 71(5), 594-600.
- Ball, J. (2023). *De andere pandemie: hoe QAnon de wereld besmette*. Bloomsbury: Londen.
- Beckett, K. (1996). Cultuur en de politiek van betekenisgeving: het geval van seksueel misbruik van kinderen. *Sociale problemen*, 43(1), 57-76.
- Barnes, H. (2024). De geestelijke gezondheid van kinderen is wederom een bruto gepolariseerd debat. *The New Statesman*, 10 januari .
- Baumeister, RF & Campbell, WK (2014). De intrinsieke aantrekkingskracht van het kwaad: sadisme, sensationele sensaties en dreigend egoïsme. In *Perspectives on Evil and Violence* (pp. 210-221). Psychology Press.
- BBC (2024). *Kindermisbruikersbende gewaarschuwd voor mogelijke levenslange gevangenisstraf*. 4 januari. <https://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-glasgow-west-67883859>
- BBC (2025). *Kindermisbruikbende in Glasgow krijgt levenslang*. 27 januari. <https://www.bbc.co.uk/news/articles/c2dxj570n21o>
-
- Behrendt, P., Nick, S., Briken, P., & Schröder, J. (2020). Was het seksueel gewalst in de organisatie en rituele structuur? *Zeitschrift voor Sexualforschung*, 33(02), 76-87.
- Bilali, K., & Reid, JA (2024). Traumabinding en seksueel misbruik in de kindertijd. In JA Reid (red.), *Traumabinding en interpersoonlijke misdrijven* (pp. 55-80). Wiley.
- Bottoms, BL, Shaver, PR, & Goodman, GS (1996). Een analyse van beschuldigingen van ritueel en religieus kindermisbruik. *Law and Human Behavior*, 20(1), 1-34.
- Brewin, CR & Andrews, B. (2017). Het creëren van herinneringen voor valse autobiografische gebeurtenissen in de kindertijd: een systematische review. *Toegepaste cognitieve psychologie*, 31(1), 2-23.
- Brand, BL, McNary, SW, Myrick, AC, Classen, CC, Lanius, R., Loewenstein, RJ, Pain, C., & Putnam, FW (2013). Een longitudinale naturalistische studie van patiënten met dissociatieve stoornissen behandeld door artsen in de gemeenschap. *Psychologisch trauma: theorie, onderzoek, praktijk en beleid*, 5(4), 301–308.
- Brand, BL, Myrick, AC, Loewenstein, RJ, Classen, CC, Lanius, R., McNary, SW, ... & Putnam, FW (2012). Een onderzoek naar praktijken en aanbevolen behandelinterventies onder deskundige therapeuten die patiënten met een dissociatieve identiteitsstoornis en een dissociatieve stoornis (niet anderszins gespecificeerd) behandelen. *Psychologisch trauma: theorie, onderzoek, praktijk en beleid*, 4(5), 490.
- Brand, BL, Sar, V., Stavropoulos, P., Krüger, C., Korzekwa, M., Martínez-Taboas, A., & Middleton, W. (2016). Feiten en fictie scheiden: een empirisch onderzoek naar zes mythen over dissociatieve identiteitsstoornis. *Harvard Review of Psychiatry*, 24(4), 257-270.
- Brewin, C. (2003). *Posttraumatische stressstoornis: ziekte of mythe?*. Yale University Press.
- Brotherton, R., & French, CC (2014). Geloof in complottheorieën en vatbaarheid voor de conjunctie-misvatting. *Toegepaste cognitieve psychologie*, 28(2), 238-248.

- Campbell, B. (2023). *Geheimen en stille: de nalatenschap van de zaak van seksueel misbruik in Cleveland ontrafeld*. Beleidspers.
- Canadees Centrum voor Kinderbescherming (C3P; 2017). *Survivors' Survey: Volledig rapport*. C3P. <https://protectchildren.ca/en/resources-research/survivors-survey-results/>
- Coleman, J. (1994). Kenmerken van volwassen slachtoffers van ritueel misbruik door satanisten. *Child Abuse Review*, 3(2), 83-92.
- Colman, RA & Widom, CS (2004). Kindermishandeling en -verwaarlozing en intieme relaties tussen volwassenen: een prospectieve studie. *Child abuse & neglect*, 28(11), 1133-1151.
- Carlson, BE, Maciol, K., & Schneider, J. (2006). Incest tussen broers en zussen: verslagen van eenenveertig overlevenden. *Tijdschrift voor seksueel misbruik van kinderen*, 15(4), 19-34.
- Kanaal 4 (2024). *Beschuldigde: De pedofiel uit Hampstead* <https://www.channel4.com/programmes/accused-the-hampstead-paedophile-hoax/> *hoax*. 11e Maart.
- Cheit, RE (2014). De McMartin-kleuterschoolzaak (1983-1990). In RE Cheit, *Het heksenjacht-narratief: Politiek, psychologie en seksueel misbruik van kinderen* (Hoofdstuk 2). Oxford University Press.
- Cheit, RE, & Mervis, D. (2007). Mythen over de Country Walk-zaak. *Journal of Child Sexual Abuse*, 16(3), 95-116.
- Chisholm, A., Mark, I., Unigwe, S., & Katona, C. (2022). Rituelen als controlemechanisme bij mensenhandel: systematische review en thematische synthese van kwalitatieve literatuur. *Journal of Human Trafficking*, 1-24.
- Cook, K., & Kelly, L. (1997). De ontvoering van geloofwaardigheid: een antwoord aan John Paley. *The British Journal of Social Work*, 27(1), 71-84.
- Creighton, SJ (1993). Georganiseerd misbruik: NSPCC-ervaring. *Child Abuse Review*, 2(4), 232-242.
- Daily Post (1992). Satanistische oom verkracht meisje op 10-jarige leeftijd door terreur. *Daily Post*, 4 juli .
- Daily Post (1998). Jongen, 15, 'gevreest voor beschuldiging van seks door Satan'. *Daily Post*, 20 juli .
- Daniels, JK, Timmerman, ME, Spitzer, C., & Lampe, A. (2024). Differentiële constellaties van dissociatieve symptomen en hun verband met jeugdtrauma – een latente profielanalyse. *European Journal of Psychotraumatology*, 15(1), 2348345
- Davies, L. (2014). *Een samenvatting van hoe georganiseerd kindermisbruik binnen een context van ritueel misbruik, geassocieerd met specifieke geloofssystemen, gestaag uit de wettelijke richtlijnen verdween*. Ongepubliceerd artikel, op aanvraag verkrijgbaar.
- Davies, L. (2016). *Kinderen beschermen tegen georganiseerde seksuele criminaliteit*. Blog gepubliceerd op: <https://www.dare2care.org.uk/protecting-children-from-organised-sexual-crime/>
- deYoung, M. (1997). Satanisch ritueel misbruik in de kinderopvang: een analyse van 12 Amerikaanse gevallen. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 6(2), 84-93.
- Donnelly, T. & Stewart, I. (1989). Nachtmerries van een jongen die tot zijn proces leidden. *Evening Post*, 19 januari .
- Dorahy, MJ, Brand, BL, ĵar, V., Krüger, C., Stavropoulos, P., Martinez-Taboas, A., ... & Middleton, W. (2014). Dissociatieve identiteitsstoornis: een empirisch overzicht. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 48(5), 402-417.
- Douglas, KM & Sutton, RM (2023). Wat zijn complottheorieën? Een definiërende benadering van hun correlaties, gevolgen en communicatie. *Annual Review of Psychology*, 74(1), 271-298.

Douglas, KM, Sutton, RM & Cichocka, A. (2017). De psychologie van complottheorieën. *Current Directions in Psychological Science*, 26(6), 538-542.

Delano, DL & Knottnerus, JD (2018). De Rode Khmer, ritueel en controle. *Asian Journal of Social Science*, 46(1-2), 79-110.

DePrince, AP, Brown, LS, Cheit, RE, Freyd, JJ, Gold, SN, Pezdek, K., en Quina, K. (2012).

Gemotiveerd vergeten en verkeerd herinneren: perspectieven vanuit de theorie van verraadtrauma. In *Ware en onware hervonden herinneringen: Naar een verzoening van het debat* (p. 193-242).

Ellard, JH, Harvey, A., & Callan, MJ (2016). Het rechtvaardigheidsmotief: geschiedenis, theorie en onderzoek.

In *Handboek van theorie en onderzoek naar sociale rechtvaardigheid* (p. 127-143).

Evening Post (1990). 'Nooit, nooit ben ik zo'n vreselijke zaak tegengekomen' – Rechter Farquharson. *Evening Post*, 19 januari .

Evison, S. (1987). Kinderen die slaven werden van seksatan. *The People*, 26 juli .

Fergusson, DM, Boden, JM, & Horwood, LJ (2008). Blootstelling aan seksueel en fysiek misbruik in de kindertijd en aanpassing in de vroege volwassenheid. *Child Abuse & Neglect*, 32(6), 607-619.

Fergusson, DM, McLeod, GF & Horwood, LJ (2013). Seksueel misbruik in de kindertijd en ontwikkelingsresultaten bij volwassenen: bevindingen van een 30-jarig longitudinaal onderzoek in Nieuw-Zeeland. *Child Abuse & Neglect*, 37(9), 664-674.

Fraser, GA (1990). Satanisch ritueel misbruik: een oorzaak van meervoudige persoonlijkheidsstoornis. *Journal of Child & Youth Care, speciale uitgave*, 55-65.

French, C. (2014). Beschuldigingen van satanisch kindermisbruik zijn vrijwel zeker gebaseerd op valse herinneringen. *The Guardian*, 18 november.

Gagnon, KL, Lee, MS, & DePrince, AP (2019). Slachtoffer-daderdynamiek door de lens van de theorie van verraadtrauma. *Journal of Trauma & Dissociation*, 18, 373-382.

Gallagher, B. Hughes, B. & Parker, H. (1996). De aard en omvang van bekende gevallen van georganiseerd seksueel misbruik van kinderen in Engeland en Wales. In PC Bibby (red.), *Organised abuse: The Current Debate* (p. 215-). 230). Arena.

Gallagher, B. (2001). Beoordeling en interventie bij vermoedelijk ritueel seksueel misbruik van kinderen. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 10(4), 227-242.

Gannon, C., Blokland, AA, Huikuri, S., Babchishin, KM, & Lehmann, RJ (2023). Materiaal over seksueel kindermisbruik op het darknet. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 17(4), 353-365.

Gerke, J., Fegert, J., Rassenhofer, M. & Fegert, JM (2024). Georganiseerd seksueel en ritueel geweld: resultaten van twee representatieve Duitse steekproeven. *Child Abuse & Neglect*, 152, 106792.

Gewirtz-Meydan, A., Walsh, W., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2018). De complexe ervaring van slachtoffers van kinderpornografie. *Child Abuse & Neglect*, 80, 238-248.

Gloucestershire Police (geen datum). Het onderzoek naar Cromwell Street.

<https://www.gloucestershire.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/force-content/>

[gloucestershire/campaigns/cromwell-street-inquiry-timeline-victim-information-faq \(geraadpleegd juli 2024\)](https://www.gloucestershire.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/force-content/gloucestershire/campaigns/cromwell-street-inquiry-timeline-victim-information-faq)

Goodman-Delahunty, J., Nolan, MA, & van Gijn-Grosvenor, EL (2017). *Empirische richtlijnen voor de effecten van seksueel misbruik van kinderen op het geheugen en het bewijsmateriaal van klagers*. Koninklijke Commissie naar institutionele reacties op seksueel misbruik van kinderen.

Goodwin, M (2018). Ze konden mijn ziel niet krijgen: Herstelde herinneringen, ritueel misbruik en het spook van religieuze verschillen. *Studies in Religion/ Sciences Religieuses* 47(2), 280-298.

Grand, S. (2002). *De reproductie van het kwaad: een klinisch en cultureel perspectief*. Routledge.

Gummer, P (ongedateerd, 2017). De Prescott-zaak: belangrijke data en gebeurtenissen; Leeds, Grenville & Lanark District Health Unit. Beschikbaar op:

<https://web.archive.org/web/20170203191702/http://www.healthunit.org/carekids/jericho/story.htm>

Hafer, CL & Bègue, L. (2005). Experimenteel onderzoek naar de theorie van de rechtvaardige wereld: Problemen, ontwikkelingen en toekomstige uitdagingen. *Psychological bulletin*, 131(1), 128-167.

Hafer, CL & Sutton, R. (2016). Geloof in een rechtvaardige wereld. In *Handbook of social justice theory and research*, (p. 145-160).

Hanson, E. (2016). Inzicht in en preventie van revictimisatie. In *Klinische praktijk aan de rand van de zorg: Ontwikkelingen in het werken met risicokinderen en hun gezinnen* (p. 197-227).

Herman, JL (1992). *Trauma en herstel: de nasleep van geweld - van huiselijk geweld tot politieke terreur*.

Hachette: Verenigd Koninkrijk.

Britse regering (2023). *Samenwerken om kinderen te beschermen 2023: Een gids voor multi-agency samenwerking om het welzijn van kinderen te helpen, beschermen en bevorderen*. Britse regering.

Insoll, T., Ovaska, AK, Vaaranen-Valkonen, N. (2021). *CSAM-gebruikers op het Dark Web: kinderen beschermen door middel van preventie*. <https://perma.cc/M7E7-9YBS>

Itzin, C. (1997). Pornografie en de organisatie van intrafamiliaal en extrafamiliaal seksueel misbruik van kinderen: ontwikkeling van een conceptueel model. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 6(2), 94-106.

Itzin, C. (2001). Incest, pedofilie, pornografie en prostitutie: mannelijke familieleden zichtbaarder maken als misbruikers. *Child Abuse Review: Tijdschrift van de Britse Vereniging voor de Studie en Preventie van Kindermishandeling en Verwaarlozing*, 10(1), 35-48.

Jessop, V. (2024). Getrold, bedreigd en gestalkt: de moeders die betrappt werden op de pedofiliehoax in Hampstead spreken zich uit. *Evening Standard*, 8 maart. <https://www.standard.co.uk/culture/tvfilm/accused-the-hampstead-paedophile-hoax-channel-4-documentary-b1143822.html>

Joyce, H. (2021). *Vert.: Wanneer ideologie en realiteit elkaar ontmoeten*. Simon en Schuster.

Kate, MA, Jamieson, G., & Middleton, W. (2021). Seksueel, emotioneel en fysiek misbruik in de kindertijd als voorspellers van dissociatie op volwassen leeftijd. *Tijdschrift voor seksueel misbruik van kinderen*, 30(8), 953-976.

Keeley, BL (2019). Over complottheorieën. In *Complottheorieën* (pp. 45-60). Routledge.

Kelly, L. (1998). Confrontatie met een wreedheid. *Trouble and Strife*, 36, 16-22.

Kendler, KS, Bulik, CM, Silberg, J., Hettema, JM, Myers, J. & Prescott, CA (2000). Seksueel misbruik in de kindertijd en psychiatrische en middenmisbruikstoornissen bij volwassenen bij vrouwen: een epidemiologische en tweelingcontroleanalyse. *Archives of general psychiatry*, 57(10), 953-959.

Kitzinger, J. (2000). Mediasjablonen: associatiepatronen en de (re)constructie van betekenis in de loop der tijd. *Media, Cultuur en Samenleving*, 22(1), 61-84.

Kitzinger, J. (2003). Het creëren van discoursen van 'valse herinneringen': media-aandacht en productiedynamiek. Hoofdstuk 6 in *New Feminist Stories of Child Sexual Abuse* (p. 94-107). Routledge.

Klein, N. (2023). *Doppelganger: Een reis naar de Spiegelwereld*. Allen Lane.

Knottnerus, DJ (2014). Religie, ritueel en collectieve emotie. *Collectieve emoties: perspectieven vanuit psychologie, filosofie en sociologie*, 312-325.

- Koerner, J. (2019) *Wikipedia heeft een vooringenomenheidsprobleem: we wilden de som van de menselijke geschiedenis beschrijven – helaas is dat ingewikkeld*. <https://wikipedia20.mitpress.mit.edu/pub/u5vsaip5/release/8>
- Kraus, AK, Schröder, J., Nick, S., Briken, P., & Richter-Appelt, H. (2020). Middelen van getroffenen en psychosociale factoren in de context van organisatoren en rituelen. *PTT-Persönlichkeitsstörungen: Theorie und Therapie*, 24(3), 241-254.
- Lacter, E. (2009). Wikipedia heeft vier belangrijke websites op de zwarte lijst gezet. <https://endritualabuse.org/wikipedia-blacklisted-four-important-websites/>
- La Fontaine, JS (1994). *De omvang en aard van georganiseerd en ritueel misbruik*. HMSO: Londen.
- La Fontaine, JS (1998). *Spreek over de duivel: Verhalen over satanisch misbruik in het hedendaagse Engeland*. Cambridge University Press.
- La Fontaine, JS (geen datum, niet gepubliceerd). *Aanvraag voor financiering bij de Economic and Social Research Council*.
- Lakeman, G. (1998). 35 jaar kwaad: Grootouders maakten van hun eigen kinderen seksueel misbruikers. *The Mirror*. 1 augustus .
- Leavitt, F. (1994). Klinische correlaties tussen vermeend satanisch misbruik en minder controversieel seksueel misbruik. *Child Abuse & Neglect*, 18(4), 387-392.
- Lebois, LA, Kaplan, CS, Palermo, CA, Pan, X., & Kaufman, ML (2023). Een gefundeerde theorie over dissociatieve identiteitsstoornis: DIS plaatsen in geest, hersenen en lichaam. In *Dissociation and the Dissociative Disorders* (pp. 392-408). Routledge.
- Lerner, MJ (1980). *Het geloof in een rechtvaardige wereld: een fundamentele waan*. Springer.
- Lovett, J., Coy, M., & Kelly, L. (2018). *Afleiding, ontkenning en ongelof: sociale en politieke discoursen over seksueel misbruik van kinderen en hun invloed op institutionele reacties: een snelle bewijsanalyse*. London Metropolitan University en IICSA: Het onafhankelijke onderzoek naar seksueel misbruik van kinderen, VK.
- Marchant, R., Carter, J., & Fairhurst, C. (2021). Deuren openen: aanbevolen werkwijze voor medische professionals wanneer een kind op het punt staat over mishandeling te vertellen. *Archives of Disease in Childhood*, 106(2), 108-110.
- Maniglio, R. (2009). De impact van seksueel misbruik van kinderen op de gezondheid: een systematische review van reviews. *Clinical Psychology Review*, 29(7), 647-657.
- Marshall, DA (2002). Gedrag, erbij horen en geloof: een theorie over rituele praktijken. *Sociologische theorie*, 20(3), 360-380.
- Matthew, L. (2012) *Groomed: Een oom die te ver ging. Een moeder die er niets om gaf. Een klein meisje dat wachtte op gerechtigheid*. Simon & Schuster.
- Matthew, L. & Barron, IG (2015). Participatief actieonderzoek naar hulpzoekgedrag van zelfbenoemde overlevenden van ritueel misbruik: een kort rapport. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(4), 429-443.
- McCollum, SE (2015). Multigenerationele dissociatie: een raamwerk voor het opbouwen van een narratief. *Journal of Trauma & Dissociation*, 16(5), 563-576.
- McGlynn, C., & Westmarland, N. (2019). Caleidoscopische rechtvaardigheid: Seksueel geweld en de perceptie van rechtvaardigheid door slachtoffers. *Social & Legal Studies*, 28(2), 179-201.
- McMaugh, K., Roufeil, L., Salter, M., & Middleton, W. (2024a). Incestueus misbruik dat doorgaat tot in de volwassenheid: klinische kenmerken en conceptualisering van therapeuten. *Journal of Trauma & Dissociation*, 1-16.

McMaugh, K., Roufeil, L., Salter, M., & Middleton, W. (2024b). "Het slechte vasthouden": Ervaringen van therapeuten met het behandelen van incestueus misbruik tot in de volwassenheid. *Psychologisch trauma: theorie, onderzoek, praktijk en beleid*, 1-8.

McMullan, P. & Revell Walton, A. (1999). Hogepriester van het kwaad vrijgelaten om kinderen te verleiden. *News of The World*.

McRae, L., Hundley, G., Bell, H., & Fox, J. (2017). Verhalen van overlevenden met een dissociatieve identiteitsstoornis: een kwalitatief onderzoek naar symptomen, traumatische ervaringen en relaties. *Vistas Online*, 10, 1-13.

Mead, D. (2023). De desinformatiecampagne van de porno-industrie over hulpmiddelen voor verslavingsherstel. *Dignity: Een tijdschrift over analyse van uitbuiting en geweld*, 8(2), 6.

Middleton, W. (2013a). Voortdurend incestueus misbruik tijdens de volwassenheid. *Journal of Trauma & Dissociation*, 14, 251-272.

Middleton, W. (2013b). Ouder-kind incest die doorloopt tot in de volwassenheid: een overzicht van internationale persberichten, 2007-2011. *Journal of Trauma & Dissociation*, 14(2), 184-197.

Middleton, W. (2015). Kantelpunten en de aanpassing van de misbruiker: Aanhoudend incestueus misbruik tijdens de volwassenheid. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(2), 4-17.

Miller, A. (2018). *Het onvoorstelbare genezen: Behandeling van ritueel misbruik en mind control*. Routledge: Oxford.

Miller, J. (1995) Muren sneuvelen bij kindermishandeling: maatschappelijk werkers en politie werken samen om veroordelingen te bezegelen. *The Ottawa Citizen*, 25 maart .

Monbiot, G. (2024). 'Je gaat me nu toch een Holocaustontkenner noemen?' George Monbiot komt oog in oog te staan met zijn lokale complotdenker. *The Guardian*, 4 mei . <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2024/may/04/youre-going-to-call-me-a-holocaust-denier-now-are-you-george-monbiot-comes-face-to-face-with-his-local-conspiracy-theorist>

Montali, S. (2022) Hoaxed: een podcastonderzoek naar de satanische pedofielenring in Hampstead – die niet bestaat. *The Guardian*, 22 september . <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2022/sep/22/hoaxed-a-podcast-investigation-of-hampsteads-satanic-paedophile-ring-which-doesnt-exist>

Morrison, SE, Bruce, C. en Wilson, S. (2018) Openbaarmaking van seksueel misbruik door kinderen: een systematische review van kwalitatief onderzoek naar barrières en bevorderende factoren. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(2), 176-194.

Mostrous, A., Cummings, B., Whitmore, E., Newby, G., Harper, I., & Greenwood. X. (2022). *Gemanipuleerd*. Podcastserie van Tortoise Media.

Mullin, G. (2015). Stel dat bloed van 11-jarige dronk voordat haar man haar herhaaldelijk verkrachtte, krijgt in totaal 34 jaar cel. *The Daily Mail*, 22 januari . <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2922055/Black-magic-couple-sucked-11-year-old-s-blood-husband-repeatedly-raped-jailed-total-34-years.html>

Nathan, D. (2017). Satanisme en kindermisbruik: de constructie van de angst voor ritueel misbruik. In *The Satanism Scare* (pp. 75-94). Routledge: Oxford.

Nelson, S. (2016). *Aanpak van seksueel misbruik van kinderen: radicale benaderingen van preventie, bescherming en ondersteuning*. Beleidspers.

Nijenhuis, E., van der Hart, O., & Steele, K. (2010). Traumagerelateerde structurele dissociatie van de persoonlijkheid. *Activitas Nervosa Superior*, 52, 1-23.

- Nooner, KB, Litrownik, AJ, Thompson, R., Margolis, B., Engels, DJ, Knight, ED, ... & Roesch, S. (2010). Zelfrapportage van fysiek en seksueel misbruik door jongeren: een latente klassenanalyse. *Child Abuse & Neglect*, 34(3), 146-154.
- Nutall, D. (2004) Stel gevangen gezet wegens 'afschuwelijk' seksueel misbruik. *East Anglian Daily Times*, 10 september . <https://www.eadt.co.uk/news/21316413.couple-jailed-appalling-sex-abuse/>
- Ost, J., Wright, DB, Easton, S., Hope, L., & French, CC (2013). Herstelde herinneringen, satanisch misbruik, dissociatieve identiteitsstoornis en valse herinneringen in het Verenigd Koninkrijk: een onderzoek onder klinisch psychologen en hypnotherapeuten. *Psychology, Crime & Law*, 19(1), 1-19.
- O'Sullivan, J. (1997). Verloren jeugd, verloren stemmen. *The Independent*, 2 juni .
- Owusu, ES (2022). Het bijgeloof dat kinderen in Afrika verminkt: onderzoek naar de omvang en kenmerken van door juju veroorzaakte kindermoord in Kenia. *Homicide Studies*, 10887679221129302.
- Pacheco, ELM, Buenaventura, AE, & Miles, GM (2023). "Ze was bereid me daarheen te sturen": Intrafamiliaal seksueel misbruik van kinderen, uitbuiting en mensenhandel van jongens. *Child Abuse & Neglect*, 142, 105849.
- Paley, J. (1997). Satanistisch misbruik en buitenaardse ontvoering: een vergelijkende analyse die de activiteit van de temporaalkwab als mogelijk verband tussen afwijkende herinneringen beschouwt. *The British Journal of Social Work*, 27(1), 43-70.
- Papalia, N., Mann, E., & Ogloff, JR (2021). Seksueel misbruik van kinderen en het risico op hervictimisatie: impact van kinderdemografie, kenmerken van seksueel misbruik en psychiatrische stoornissen. *Child Maltreatment*, 26(1), 74-86.
- Patterson, D., Greeson, M. & Campbell, R. (2009). Inzicht in de beslissingen van slachtoffers van verkrachting om geen hulp te zoeken bij formele sociale systemen. *Health & Social Work*, 34(2), 127-136.
- Patterson, D. (2011b). De impact van de ondervragingsmethode door onderzoekers op de openheid van slachtoffers van verkrachting. *Geweld tegen vrouwen*, 17(11), 1349-1373.
- Quiñones, MA (2022). Negatieve ervaringen in de kindertijd en dissociatieve stoornissen: een causaal pad gebaseerd op de versturende effecten van cumulatieve tegenspoed in de kindertijd en met stress gerelateerde dissociatie. In *Dissociatie en dissociatieve stoornissen* (p. 209-222). Routledge.
- Raphael, J. (2020). Ouders als pooiers: verhalen van overlevenden van kinderhandel in de Verenigde Staten. *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 4(4), 7.
- Rapsey, CM, Scott, KM & Patterson, T. (2019). Seksueel misbruik in de kindertijd, polyvictimisatie en internaliserende stoornissen op volwassen leeftijd en op oudere leeftijd: bevindingen van een 25-jarig longitudinaal onderzoek. *Journal of affective disorders*, 244, 171-179.
- Rees, G. (1990). 'Duivelse discipel' gevangen gezet na seks met tieners. *Western Daily Press*, 9 augustus .
- Reinders, AATS, Marquand, AF, Schlumpf, YR, Chalavi, S., Vissia, EM, Nijenhuis, ER, ... & Veltman, DJ (2019). Ondersteuning van de diagnose van dissociatieve identiteitsstoornis: patroonherkenningsonderzoek van hersenbiomarkers. *The British Journal of Psychiatry*, 215(3), 536-544.
- Reinders, AS, Nijenhuis, ER, Paans, AM, Korf, J., Willemsen, AT, & den Boer, JA (2003). Eén brein, twee zelden. *Neurobeeld*, 20(4), 2119-2125.
- Reinders, AATS, Nijenhuis, ER, Quak, J., Korf, J., Haaksma, J., Paans, AM, ... & den Boer, JA (2006). Psychobiologische kenmerken van dissociatieve identiteitsstoornis: een symptoomprovocatiestudie. *Biological Psychiatry*, 60(7), 730-740.
- Reinders, AA, Willemsen, AT, den Boer, JA, Vos, HP, Veltman, DJ, & Loewenstein, RJ (2014). Tegengestelde patronen van emotieregulatie in de hersenen bij identiteitstoestanden van een dissociatieve identiteitsstoornis: een PET-studie en een neurobiologisch model. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 223(3), 236-243.

- Reinders, AA, Willemsen, AT, Vissia, EM, Vos, HP, den Boer, JA, & Nijenhuis, ER (2016). De psychobiologie van authentieke en gesimuleerde dissociatieve persoonlijkheidstoestanden: het complete plaatje. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 204(6), 445-457.
- Reinders, AATS, Willemsen, AT, Vos, HP, den Boer, JA, & Nijenhuis, ER (2012). Feit of nagebootst? Een psychobiologisch onderzoek naar authentieke en gesimuleerde dissociatieve identiteitstoestanden. *PLoS één*, 7(6), e39279.
- Richardson, K. (2015). Ongeloof ontleden: mogelijke redenen voor de ontkenning van het bestaan van ritueel misbruik in het Verenigd Koninkrijk. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(2), 77-93.
- Ross, C. (2017) Behandelingsstrategieën voor programmering en ritueel misbruik, *Journal of Trauma & Dissociation*, 18(3), 454-464.
- Salter, M. (2008a). Uit de schaduw: een nieuwe visie op het debat over ritueel misbruik. In R. Noblitt & P. Noblitt (red.), *Ritueel misbruik in de 21e eeuw: psychologische, forensische, sociale en politieke overwegingen*. Verenigde Staten: Robert D. Reed Publishers.
- Salter, M. (2008b). Georganiseerd misbruik en de politiek van ongelof. In *Proceedings of the 2nd Australians and New Zealand Critical Criminology Conference* (p. 243-284).
- Salter, M. (2011) Georganiseerd misbruik en de legitimiteit van getuigenissen. *ANZCCC: De Australische en Nieuw-Zeelandse conferentie over kritische criminologie*. <https://core.ac.uk/download/pdf/41235392.pdf>
- Salter, M. (2012). De rol van rituelen in georganiseerd kindermisbruik. *Child Abuse Review*, 21(6), 440-451.
- Salter, M. (2013a). *Georganiseerd seksueel misbruik*. Routledge: Oxford.
- Salter, M. (2013b). Door een donkere spiegel: representatie en macht in onderzoek naar georganiseerd misbruik. *Qualitative Sociology Review*, 9(3), 152-166.
- Salter, M. (2017) Georganiseerd misbruik in de volwassenheid: perspectieven van overlevenden en professionals. *Journal of Trauma & Dissociation*, 18(3), 441-453.
- Salter, M. (2019). Kwaadaardig trauma en de onzichtbaarheid van ritueel misbruik. *Bijlage: Nieuwe richtingen in psychotherapie en relationele psychoanalyse*, 13(1), 15-30.
- Salter, M., & Whitten, T. (2022). Een vergelijkende inhoudsanalyse van pre-internet en hedendaags materiaal over seksueel misbruik van kinderen. *Deviant Behavior*, 43(9), 1120-1134.
- Salter, M. & Wong, T. (2023). Ouderlijke productie van kinderpornografisch materiaal: een kritische analyse. *Trauma, geweld en misbruik*, 15248380231195891.
- Salter, M. & Woodlock, D. (2023) De anti-epistemologie van georganiseerd misbruik: onwetendheid, inactiviteit, uitbuiting. *British Journal of Criminology*, 63 (1), 221-237.
- Salter, M., & Woodlock, D. (ingediend). Het gebruik van illegale afbeeldingen in georganiseerd kindermisbruik: perspectieven van overlevenden.
- ÿar, V., Dorahy, MJ, & Krüger, C. (2017). De etiologische aspecten van de dissociatieve identiteitsstoornis opnieuw bekeken: een biopsychosociaal perspectief. *Psychology Research and Behavior Management*, 137-146.
- Sarson, J., & MacDonald, L. (2008). Ritueel misbruik en marteling binnen families/groepen. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 16(4), 419-438.
- Schmuttermaier, J., & Veno, A. (1999). Overtuigingen van counselors over ritueel misbruik: een Australische studie. *Journal of Child Sexual Abuse*, 8(3), 45-63.

- Schröder, J., Nick, S., Richter-Appelt, H., & Briken, P. (2018). Psychiatrische impact van georganiseerd en ritueel seksueel misbruik van kinderen: cross-sectionele bevindingen van individuen die aangeven slachtoffer te zijn. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(11), 2417.
- Schröder, J., Behrendt, P., Nick, S., & Briken, P. (2020a). Achtergrond en mentale volgende organisatoren en rituelen zijn bedoeld om een onafhankelijke commissie voor seksuele voorlichting van kinderen te leiden. *Fortschritte der Neurologie · Psychiatrie*, 88(06), 374-378.
- Schröder, J., Behrendt, P., Nick, S., & Briken, P. (2020b). Was erschwert die Aufdeckung organisierter and ritueller Gewaltstrukturen?: Een kwalitatieve analyse van het Erlebnisbericht van getroffenen en zeitzeuginnen. *Psychiatrische Praxis*, 47(5), 249.
- Schröder, J., Nick, S., Richter-Appelt, H., & Briken, P. (2020). Demystificatie van ritueel misbruik: inzichten van zelfgeïdentificeerde slachtoffers en zorgprofessionals. *Journal of Trauma & Dissociation*, 21(3), 349-364.
- Schwartz, HL (2013). *De alchemie van wolven en schapen: een relationele benadering van geïnternaliseerde ouderschap bij overlevenden van complexe trauma's*. Routledge.
- Scott, K. (2023). Zeven veroordeelden voor verkrachting en aanranding als onderdeel van een kindermisbruiknetwerk. *STV News*, 14 november . <https://news.stv.tv/west-central/zeven-veroordeeld-voor-verkrachting-en-seksueel-misbruik-als-onderdeel-van-kindermisbruik-ring-in-glasgow>
- Scott, S. (1993). Ongeloofwaardig: hulpeloos? Verslag over een hulplijn die werd aangekondigd na de uitzending van een Channel 4-film over ritueel misbruik. *Child Abuse Review*, 2(4), 243-250.
- Scott, S. (1998). Hier zijn draken: onderzoek naar het ongelooflijke, het ondenkbare horen. Een feministische socioloog op onbekend terrein. *Sociological Research Online*, 3(3), 98-109.
- Scott, S. (2001). *De politiek en ervaring van ritueel misbruik: voorbij ongelof*. Open University Press.
- Scurich, N., & John, RS (2019). De donkere figuur van seksuele recidive. *Gedragwetenschappen en recht*, 37(2), 158-175.
- Sinason, V. (1994) *Behandeling van overlevenden van satanisch misbruik*. Routledge: Oxford.
- Somer, E., & Szwarcberg, S. (2001). Variabelen in vertraagde onthulling van seksueel misbruik in de kindertijd. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71(3), 332-341.
- Sunstein, CR, & Vermeule, A. (2009). Complottheorieën: oorzaken en oplossingen. *Tijdschrift voor politieke filosofie*, 17(2).
- The Birmingham Evening Mail (1986). Man gebruikte hekserij om jongens te lokken. *The Birmingham Evening Mail*, 27 november .
- The Birmingham Post (1993). Seksmonsters naar de gevangenis gestuurd: moeder was een van de vier betrokken bij incestueuze orgieën. *The Birmingham Post*, 30 juni .
- The Daily Telegraph (2011). Sekteleider bedreigde seks-slavinnen met de dood. *The Daily Telegraph*, 12 maart .
- The Independent (2012). Mannen gevangengezet wegens 'ritueel, walgelijk' seksueel misbruik van kinderen. *The Independent*, 15 december .
- The Guardian (1982). Man die Lucifer speelde, krijgt 14 jaar cel. *The Guardian*, 9 november .
- The Guardian (1994). Vijf veroordeelden in zaak rond pedofielenetwerk. *The Guardian*, 13 juni .
- The Guardian (2015). Vrouw uit Norwich die kinderen als sekspeeltjes gebruikte, krijgt levenslang. *The Guardian*, 28 september .

Trickett, PK, Noll, JG & Putnam, FW (2011). De impact van seksueel misbruik op de vrouwelijke ontwikkeling: lessen uit een multigenerationeel, longitudinaal onderzoek. *Development and Psychopathology*, 23(2), 453-476.

Van Prooijen, JW, Douglas, KM, & De Inocencio, C. (2018). De punten verbinden: Illusoire patroonperceptie voorspelt geloof in complottheorieën en het bovennatuurlijke. *European Journal of Social Psychology*, 48(3), 320-335.

Victor, JS (1992). Ritueel misbruik en de morele kruistocht tegen satanisme. *Tijdschrift voor Psychologie en Theologie*, 20(3), 248-253.

Victor, JS (1998). Morele paniek en de sociale constructie van afwijkend gedrag: een theorie en toepassing op het geval van ritueel kindermisbruik. *Sociological Perspectives*, 41(3), 541-565.

Wagner-Egger, P., Delouée, S., Gauvrit, N., & Dieguez, S. (2018). Creationisme en complottheorieën delen een gemeenschappelijke teleologische bias. *Current Biology*, 28(16), R867-R868.

White, D. (1990) *Rapport van de directeur Maatschappelijke Dienstverlening: Kindermishandeling*. Provincieraad van Nottinghamshire, 7 november.

Woodhams, J., Kloess, JA, Jose, B., & Hamilton-Giachritsis, CE (2021). Kenmerken en gedragingen van anonieme gebruikers van darkwebplatforms die verdacht worden van kindermisbruik. *Frontiers in Psychology*, 12, 623668.

Yates, TM, Carlson, EA & Egeland, B. (2008). Een prospectieve studie naar kindermishandeling en zelfbeschadigend gedrag in een steekproef van de gemeenschap. *Development and Psychopathology*, 20(02), 651-671.

York, MC (2021). *Satanisch ritueel misbruik van toen tot nu: de impact van de controverses uit de jaren 80 en 90 op de behandeling van slachtoffers van extreem misbruik*. Bachelorscriptie: University of Northern Colorado.

Young, WC, Sachs, RG, Braun, BG & Watkins, RT (1991). Patiënten die ritueel misbruik in hun kindertijd melden: een klinisch syndroom. Rapport van 37 gevallen. *Child Abuse & Neglect*, 15(3), 181-189.